

16.3859

B¹ 16.3859

JATE Egyetemi Könyvtár

J000142498

A MAGYAR ÁLLAMI FORDÍTÁSÜGY
130 ESZTENDEJE

Kiadja:
OFFI Rt.

Nyomdai munkálatok:
Alfadat-Press Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Lévai Ferenc igazgató

A MAGYAR ÁLLAMI FORDÍTÁSÜGY

130

ESZTENDEJE

TARTALOM

ELŐSZÓ

Írta: Dr. Dávid Ibolya igazságügy-miniszter

I. rész

A MINISZTERELNÖKSÉGI KÖZPONTI FORDÍTÓ OSZTÁLY ÉS A
BELÜGYMINISZTERIUMI FORDÍTÓ OSZTÁLY TÖRTÉNETE (1869 - 1940)

Készült Dr. Tardy Lajos, a történettudományok kandidátusa, „A magyar állami
fordításügy száz esztendeje” c. tanulmánya alapján)

II. rész

AZ ÚJJÁSZERVEZETT FORDÍTÓIRODA, AZ ORSZÁGOS FORDÍTÓ ÉS
FORDÍTÁSHITELESÍTŐ IRODA (OFFI)

Összeállította: Dr. Karcsay Sándor gyémántdiplomás jogász

III. rész

AZ OFFI FELADATAI A MEGVÁLTOZOTT POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI
KÖRNYEZETBEN

Összeállította: Szappanos Géza vezérigazgató

FÜGGELÉK

Vezetők és fordítók névsora 1869-től napjainkig

ELŐSZÓ

Több szempontból méltathatjuk a 130 éves Fordító Iroda jelentőségét. Elismeréssel szólhatunk arról, hogy e hosszú történelmi korszak során feladatait mindig magas színvonalon látta el. Dicsérhetjük alkalmazkodó képességét, amelyről különösen a legutóbbi évtized robbanásszerű társadalmi változásai közepette tett tanúbizonyságot. Hangsúlyozhatjuk jelentős szerepét, amelyet az emberi sorsok és pályák rendezettségére irányuló állami törekvések támogatásában játszik. Felfigyelhetünk a század 50-es és 60-as éveiben betöltött karitatív szerepkörre is, midőn az Iroda - tisztességes vezetői jóvoltából - a társadalom peremére szorított kiemelkedő személyiségek nyomasztó egzisztenciális gondjait próbálta enyhíteni.

A Magyar Köztársaság igazságügy-minisztereként a fenti szempontok mellett méltatásom hangsúlyát az OFFI közhiteles szolgáltatási tevékenységére helyezem.

A hiteles fordítások és fordításhitelesítések készítése már az OFFI jogelődjének, az 1869-ben létrehozott miniszterelnökségi Központi Fordító Osztálynak is egyik alapfeladatát képezte.

Az elmúlt 130 év többnyire szomorú történelmi fordulatai jelentősen befolyásolták a hiteles fordítások alapjául szolgáló iratok fajtáit, nyelveit és számát, de maga a közhiteles szolgáltatás mindig az intézmény alapvető feladata maradt.

A közhiteles szolgáltatás tartalmát a monarchia évtizedeiben döntően a soknemzetiségű állam működtetéséből adódó feladatok határozták meg, a trianoni békeszerződést követően pedig az államhatárokon kívülre szakadt magyarság millióinak az anyaországhoz fűződő sokrétű kapcsolatai befolyásolták.

Az újabb világégés a feladatok újabb tartalmi módosulását hozta magával. A diktatórikus állami berendezkedés tudatosan háttérbe szorította a környező országokban élő magyarság gondjaival való törődést és a korszak gazdasági, társadalmi viszonyainak egyik jellegzetességeként az OFFI hiteles fordítási tevékenységében az ajándékozó- és a meghívó levelek fordítása kapott hangsúlyt.

A rendszerváltás korszakát a menekülthullámok és a piacgazdaság térhódításából adódó hiteles fordítási feladatok megoldása jellemezte és jellemzi ma is. A 80-as évek kezdetén az Iroda vezetése felismerte, hogy a közelgő változások a hiteles fordítások számának rendkívüli növekedését fogják eredményezni és nagymértékben nőnek majd a minőségi követelmények is. Hosszú fejlesztési program eredményeként kialakult az OFFI országos hálózata, amelyet korszerű számítógépes park szolgál ki.

Örömmel jelenthetem ki, hogy az Irodának a kizárólagos feladatkörben ellátott közhiteles szolgáltatása minőségben megfelel a kor piaci követelményeinek,

míg országos hálózata révén jelentősen könnyíti és gyorsítja a hozzá forduló személyek és szervezetek ügyintézését.

Az imént utaltam a búcsúzó század többnyire szomorú fordulataira. Az előttünk álló új évezred küszöbén új kihívással kell szembenéznünk. Minden valószínűség szerint néhány éven belül Magyarország az Európai Unió tagjává válik. Az uniós tagság már mai közelségében is jelentős feladatokat ró a fordító szakmára és az OFFI-ra. Reméljük a megvalósult tagság időszakában is hasonló, sőt még fontosabb feladatok várnak majd a Fordító Irodára, hiszen tékozlás lenne a jogharmonizáció körében nem felhasználni azt a szellemi és szervezési kapacitást, amelyet az Iroda képvisel.

Végül engedjék meg, hogy a nevezetes évforduló kapcsán egy másik évfordulóról is említést tegyek. Ez utóbbi évforduló rövidebb időszakot jelez, de a minisztérium és az OFFI kapcsolatában nem elhanyagolható fontossággal bír. Idén lesz ugyanis ötven éve annak, hogy a Magyar Közlönyben kihírdették az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda létesítéséről szóló minisztertanácsi rendeletet, amely az Irodát egyúttal az igazságügy-miniszter felügyelete alá vonta.

Remélem, hogy az utóbbi évforduló megemlézése az ünnepi pillanatok emelkedettségét fokozza, de egyben figyelmeztet bennünket az eljövendő évek feladatainak fontosságára. Az elkövetkező évekre a múlthoz hasonló sikereket kívánok, s ajánlom az OFFI történetéről készült összeállítást az olvasók figyelmébe.

Budapest, 1999. március 17.

Dr. Dávid Ibolya
a Magyar Köztársaság
igazságügy-minisztere

I. rész

A MINISZTERELNÖKSÉGI KÖZPONTI FORDÍTÓ OSZTÁLY ÉS A BELÜGYMINISZTERIUMI FORDÍTÓ OSZTÁLY TÖRTÉNETE (1869 - 1949)

Levéltári forráskutatások alapján az OFFI megbízásából

írta

TARDY LAJOS

A kerek száz esztendő előtt alakult miniszterelnökségi Központi Fordító Osztálynak - a mai Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda jogelődjének - megalakulásával Magyarországon szerves alakot öltött az állami, hatósági jellegű fordítótevékenység.

Egyetlen életképes, tartós intézmény sem alakul ki azonban tényleges társadalmi és gazdasági és ezt tükröző előzmények nélkül. Ez a megállapítás teljes mértékben vonatkozik az 1869-ben megalakult miniszterelnökségi **Központi Fordító Osztály** életre hívásának körülményeire is.

A régi, soknemzetiségű Magyarország hivatalos nyelve hosszú évszázadokon keresztül a latin volt, - s ezt csak olykor szakította meg a német nyelv kötelező hatósági használata, pl. József császár uralkodásának éveit. A jogszabályok, kormányrendeletek is ezeken a nyelveken készültek, s azokkal **közvetlenül** csak a rendi világ vezető osztályainak tagjai, valamint a deákos műveltséggel rendelkező értelmiség szűk köréhez tartozó személyek ismerkedhettek meg, míg a lakosság széles - politikai jogokkal nem, vagy csak részben rendelkező tömegei azokhoz hozzá nem férhettek. Mivel a lakosság túlnyomó többsége nem értett sem latinul, sem németül, s még kevésbé volt képes magát e nyelveken írásban kifejezni, kénytelen volt latinul vagy németül tudó embereket - „translator”-okat vagy „Uibersetzer”-eket - igénybe venni, akik beadványait díjazás ellenében lefordították. Természetesen ügyvédi képviselő esetén erre nem volt szükség, mivel az ügyvéd beadványait amúgy is a hivatalos nyelven szerkesztette. Az országos hatóságoknál, kormányzóságoknál - ahová a jogkereső közönségnek anyanyelvén szerkesztett beadványai tömegesen érkeztek be - a belső szervezés rendjében alakultak ki a hivatali hierarchia alsóbb lépcsőfokain álló „officina translatória”-k, melyek kizárólag az adott kormányzóság belső fordítási szükségletét voltak hivatottak kielégíteni.

Az 1836. évi III. t.-c., valamint az 1848. évi II. t.-c., végül az 1868. évi XLIV. t.-c. 1. §-a hosszú évszázadok után ismét a magyart tette meg az ország állam- és hivatalos nyelvévé. Ez minden szempontból haladásnak minősült, hiszen az ország lakosságának mintegy fele magyar nemzetiségű volt és a kisebbségek egy része - szívesen vagy nem szívesen - képes volt a magyar nyelvű iratok megértésére, esetleg magyar nyelvű beadványok megírására. Azonban a régi Magyarország nemzetiségi viszonyai között a lakosság másik - igen tekintélyes - része jogainak gyakorlása során továbbra is nyelvi közbenjáróra - fordítóra - szorult.

Az államiságát 1867-ben - legalább részben visszanyert Magyarország felelős tényezői felismerték, hogy a régebbi gyakorlat tovább fenn nem tartható, még akkor sem, ha a latin helyét a magyar nyelv foglalta el. Mivel a nyelvhasználat terén komoly közjogi engedmények megtételétől az ismert szempontokból idegenkedtek,

a kapitalizmus fejlődésének korszakába lépett ország kibontakozó kereskedelmi-
ipari fellendülésével együttjáró nagyon megnövekedett jogi és igazgatási ügyforga-
lom nyelvi akadályait le kellett bontani. Szükség volt a korábbi feudális jogrend
helyébe lépő modern burzsoá állami és gazdasági berendezkedés jegyében egyre-
másra napvilágot látó jogszabályok gyors és pontos megbízható fordítására a
nemzetiségek számára. Ez az európai közigazgatás történetében újszerűnek és ha-
ladó jelentőségűnek tekinthető feladat lett a Központi Fordító Osztály *egyik*
sarkalatos funkciója. *Másik* fő funkciója nem kevésbé jellemzi a kiegyezés utáni kor
ellentmondásokban nem éppen szűkölködő közjogi atmoszféráját. Az egyenjogúsá-
got hirdető magyar kormányzat valóban nem szűkkeblűen engedélyezte a szlovák,
román, szerb stb. ajkú kisebbségek sajtóorgánumainak megjelenését - ugyanakkor
azonban hathatós ellenőrzést kívánt érvényesíteni e lapok tevékenysége fölött, hogy
bizonyos határok túllépése esetén mozgásba helyezhesse megtorló apparátusát. A
nemzetiségi, valamint egyes külföldi sajtótermékek naponkénti elolvasását, azokról
összefoglaló szemle készítését, a kényesebb cikkek lefordítását a Központi Fordító
Osztály végezte, de e tekintetben működése nem volt úttörő jelentőségű: az 1849
után visszaállított M. kir. Helytartótanács szintén rendelkezett hasonló szervvel
(sajtóosztállyal), és ennek tevékenysége - az erőszakos beavatkozások lényegesen
gyakoribb alkalmazásán kívül - talán csak abban tért el a későbbi Központi Fordító
Osztályétól, hogy főleg a *magyar nyelvű* lapok „gutgesinnt”-voltának ellenőrzésével
foglalkozott. Míg azonban a helytartótanács sajtófigyelési szolgálata voltaképpen az
abszolutizmus cenzúraapparátusának figyelőszerve volt, addig a Központi Fordító
Osztály tevékenysége semminemű cenzúrával nem volt kapcsolatos; csupán a
vezető politikusok informálását szolgálta.

E két fő funkciója mellett látta el a Központi Fordító Osztály harmadik
funkcióját is, a természetes és jogi személyek írásba foglalt ügyleteinek státus- és
egyéb iratainak közhitelei vagy egyszerű fordítását.

E három funkció részarányának időnkénti változása jegyében az állami és
állampolgári szükségletek kielégítésének szolgálatában pergett le a hivatalos ma-
gyar fordításügy első nyolcvan esztendejének története.

2. fejezet

A TELJES JOGÚ KÖZPONTI FORDÍTÓ OSZTÁLY

A kiegyezés eredményeképpen megalakult kormány nyomban hivatalba lépése után tervbe vette a Központi Fordító Osztály létrehozását. Már 1867. július 17-én, a gr. **Andrássy Gyula** miniszterelnök elnöklete alatt tartott minisztertanácson br. **Wenckheim Béla** belügyminiszter „intézkedést kér tétetni a fordító osztály szervezésére nézve”¹. A belügyminisztérium eredetileg - az indokok egész sora alapján - saját apparátusába kívánta beiktatni ezt a szervet, annál is inkább, mivel amúgy is rendelkezett saját (belső célokat szolgáló) fordító osztállyal².

A minisztertanács azonban úgy határozott, hogy „ezen tárgy a **sajtóhivatal-lal összefüggésbe lévén hozandó**, ez utóbbinak szervezése alkalmával figyelembe fogja vétetni”³.

Ez a minisztertanácsi határozat ugyan nem került gyors végrehajtásra, mégis teljes következetességgel, bár vargabetűkkel közeledett a megvalósulás felé. Azt az eredeti elgondolást, hogy a **sajtóhivatal** (s vele együtt a fordító osztály) a belügyi tárca körébe fog tartozni, Andrássy - és a körülötte tevékenykedő **Ludasi Gans Mór és Dux Lajos** - hamarosan módosította. Felismerte, hogy fölösleges az ellenzék számára nehezen védhető támadási felületet nyújtani, amikor elgondolásait más módon is valóra válthatja. Andrássy miniszterelnök 1867. november 14-én a következő felterjesztéssel fordul a királyhoz:

„Legkegyelmesebb Uram!

A sajtó kiváló jelentősége a mostani viszonyoknál fogva arra indított, hogy a sajtóügyeket elnöki osztályomba bevonjam. Miután továbbá egy külön sajtóosztály rendszeresítése úgy a közönségnél, mint különösen a zurnalistikai körökben az előbbi kormánynak ezen cím alatt létező hatáságával összekötött igen kedvetlen emlékeket ébreszthetne fel, a kormányt gyanúsításoknak tehetné ki és a költségvetés alkotmányos vitatásánál az illető költségvetési tétel megtámadásoknak lehetne kitéve, a sajtóügyeket elnöki irodám teendői közé soroltam.

Ennek következtében elnöki irodám f. évi május 4-i legfelső elhatározással jóváhagyott létszámának a növekedett teendőkhöz aránylag leendő szaporítása szükségessé válván, tekintettel a sajtóvezénylet (sic) sokoldalú és nehéz feladatára s azon körülményre is, hogy Magyarországon a **nem magyar nyelvű újságok átvizsgálása végett több, kellő nyelvismereteket bíró egyének alkalmaztatása kívántatik**, következő éspedig

1 osztálytanácsosi

2 ministeri titkári

4 fogalmazói

1 fogalmazó-segédi

1 iroda tiszti

1 iroda szolgai

állomás utólagos rendszeresítését indítványozom.

Bátor vagyok egyszersmind az előbb érintett osztálytanácsosi állomásra **Ludasi Gans Mór**, a bécsi „Debatte” című lap szerkesztőjét, kinek kitűnő képzettsége fel-seged előtt eddigi többévi sajtóirodalmi tevékenysége folytán ismeretlen alig leend, javallatba hozni. Az első titkári állomás azonnali betöltése egyelőre szükséges nem lévén, a második titkári állomásra **Ferencz József** a pesti egyetemenél a szláv nyelvek tanárát felemlíteni bátorkodom, ki az érintett nyelveket alaposan ismervén jelenleg már sajtóügyekkel megelégedésemre foglalkozik.”⁴

Ebben a felterjesztésben már teljes világossággal megtaláljuk a rövidesen megszülető megoldási forma elvi és személyi magvát.

A sajtóügyekkel ezek szerint nem a belügyminiszter fog foglalkozni, hanem a miniszterelnökség - és ezt a miniszterelnökségi irodát úgy kívánják megszervezni, hogy az foglalja magába az érdemi ügyintézással foglalkozó tulajdonképpeni sajtóosztályt és a sajtóosztály funkcióját **nyelvismeretivel elősegítő fordítói kart**, voltaképpen tehát fordítói csoportot. Ennek a csoportnak feladata az lenne, hogy a sajtóosztály „érdemi ügyintézői” részére referálják a Magyarországon megjelenő nemzetiségi lapok cikkei, azokból szemlét készítsenek stb.

Az Andrássy-féle felterjesztésben már szerepel az első sajtófőnök, **Ludasi Gans Mór** és a Központi Fordító osztály első vezetője, **Ferenc József** neve; ez utóbbi egyelőre mint szláv nyelvismeretekkel rendelkező miniszteri titkáré.

Ugyanakkor a jogszabályok lefordítása a nemzetiségek nyelvére, valamint a tárcák, hatóságok és magánzemélyek egyszerű és hiteles fordítási szükségletének kielégítése a Belügyminisztériumban szervezendő fordító osztály hatáskörébe tartozna. **Vagyis a kormány voltaképpen két párhuzamos, de funkcióiban eltérő fordító szerv létrehozását tervezte.**

Miután a király jóváhagyta Andrássy elgondolását és a sajtóosztály bár de iure nem, de facto azonban megalakult az elnöki osztályon belül, a miniszterelnök 1867. november 30-án átiratot intéz a belügyminiszterhez „egy hiteles fordító osztály szervezése tárgyában”, melynek kivonatos tartalma a következő:

„A ministertanács már f. évi július 17-i ülésében egy hiteles fordító osztály felállítását elvben kimondván, ennek szervezését egy sajtóosztály megalakulásáig, mellyel amaz összekötöttetett volna, - elhalasztá.

Miután azonban az önálló sajtóosztály felállításától eltekintett ‘s a sajtóügyek elnö-

ki irodám teendői közé soroltattak, s így azon indok, melynél fogva a fordító osztály felállítása elhalasztatott, magától megszűnt, - másrészt pedig ilyen osztály szükségessége minden ministeriumnál mind sürgősebben mutatkozik, - ennél fogva annak mielőbbi szervezése elkerülhetetlenné vált.

Van szerencsém tehát Nagyméltóságodat felkérni, miszerint az illető szervezési javaslatot 's pedig a mennyiségben ugyanis törvényszékieleg elismerhető hiteles fordítások eszközöndők 's így jogi szempontok is figyelembe veendőek volnának - egyetértőleg a jelen levelem tartalmáról egyúttal értesített igazságügyminiszter úrral elkészíteni 's azt a ministertanács elé terjeszteni szíveskedjék.⁵"

Vagyis az eddigi tervek szerint még nem ismerték fel, hogy a kétfajta fordítói funkciót *egyetlen* szerv is elláthatná és a teendőket továbbra is két fordító szervre kívánták ruházni: a miniszterelnökségi sajtóosztályon belül működő fordítórészlegre, valamint a Belügyminisztérium kebelén belül megalakítandó fordítóosztályra, melynek szükségességére utal az 5451/1868. I.M. számú rendelet is⁶. Figyelemre méltó, hogy a fordítóosztály szervezésénél az *igazságügyminiszter* bevonását is szükségesnek tartották.

A miniszterelnökségi sajtóosztály fogalmazói és fordítói karának megszervezése ezzel párhuzamosan megtörténik. A fordítói részleg tagjai: - Ferencz József miniszteri titkár vezetése alatt - Catinelli István, Szokolovits József, Benedek Károly, Papp László és Thull Lipót.

Ferencz József fordítói gárdája azonban egyelőre még csak afféle csoportot jelent a sajtóosztályon belül, melynek nincs semmi szervezeti önállósága.

1867. december 30-án a szervezési előkészületek újabb szakaszba jutnak. Wenckheim belügyminiszter a társminiszterekhez intézett átiratában a július 17-i minisztertanácsi ülésre hivatkozik, melyen „*egy hiteles fordítóosztály* felállítása elvileg kimondatott s ennek szervezése és személylétszáma iránt *igazságügyminiszter úrral egyetértőleg* teendő javaslatát reám bízott.”⁷ Átiratát így folytatja: „Hogy a ministertanácsban előterjesztendő eme javaslatban a személyzeti szükségletre nézve biztos adatok szolgáljanak támpontul, felkérni kívánom Nagyméltóságodat, hogy engem rövid idő alatt tájékoztatásul az iránt értesíteni méltóztassék, hogy a vezetése alatt álló ministeriumban mily nyelvekre fordítás szüksége fordul elő leginkább 's hogy az eddigi tapasztalás szerint az ottani fordítások az egyes nyelvek szerint mennyi munkaerőt igényelnek, 's valjon rendelkezik-e Nagyméltóságod oly fordítókkal, kik hivatalos minőségben ott alkalmazva nem lévén, a felállítandó *fordító hivatalban* lennének elhelyezhetőek.”⁸

Andrássy miniszterelnök 1868. január 25-i válaszából már világosan

kitűnik, hogy a minisztériumok szervezői előtt kézenfekvővé vált a két párhuzamos fordítószerv felállításának felesleges volta, és felismerték, hogy a két funkció ellátása egy szerven belül is kitűnően biztosítható. A válaszban foglaltakból már kibontakozik az *egységes fordítói szerv* rövidesen megvalósuló képe, de egyelőre még azzal az elgondolással, hogy azt mégis a Belügyminisztérium apparátusába építsék be.

„A vezetésem alatti ministerelnökség a felállítandó fordító osztályt azon munkára kívánja igénybe venni, melyet a' hazában 's a külföldön szláv és román nyelven megjelenő időszaki sajtó terményekből (sic) készített kivonatos átnézetek igényelnek. E munka elvégzése nem igényel többet két egyénél, kiknek azonban egész idejét el nem fogja annyira, hogy e mellett más hivatalos dolgot el ne végezhetnének”.

Átirata befejezéséül a miniszterelnök néhány személyi jellegű javaslatot tesz:

„... van szerencsém Nagyméltóságod becses figyelmét mindenekelőtt a ministerelnökségnél titkári minőségben alkalmazásban lévő *Ferencz Józsefre* felhívni, ki gazdag és kitűnő nyelvtudománya folytán nemcsak általában lényeges szolgáltatásokat tehet a felállítandó fordító osztályban, hanem kiváló képzettségénél fogva a szervezendő osztály vezetésére alkalmasnak látszik. Ezen kívül van szerencsém *Szokolovits Józsefet* és *Pap Lászlót*, kik jelenleg fordítói minőségben ideiglenesen alkalmazvák s kik különösen a szláv és román hírlapokból készített átnézetekre alkalmasnak mutatkoztak, Nagyméltóságod rendelkezésére bocsátani.”⁹

A minisztertanácsi tárgyalások során azonban az a szempont kerekedik felül, hogy a fordítói osztály elsősorban a sajtóosztályhoz van kötve. A minisztertanács 1868. március 27-i ülésén a miniszterelnökség költségeivel kapcsolatosan „elhatározatott, hogy az elnökségi és sajtóosztályi tisztii és szolgálai személyzet állományai nem külön fejezetben, hanem együttesen lesznek felveendőek”, majd a folytatólagos, március 28-i ülésén „a Ministerelnökség budgetjét illetően a tegnapi minisztertanácsi határozat kapcsán kimondatott, hogy a fordító osztály költségei *ide* soroltassanak be. A' fordítóosztály iránt *tervezet* készített 's az e' részben keletkezett régebbi ministertanácsi határozatok szerint a' ministerelnök úrnak bemutatandó.”¹⁰

Ezzel a magyar közigazgatás történetében teljesen újszerű intézmény - mely már megalakulása előtt nem csekély hanyóadásokon ment keresztül - hosszú évtizedekre a miniszterelnökség állományába sorolt be. A tervezet rövidesen elfogadást nyer és rendeletformát ölt, melyet a Magyarországi Rendeletok Tárának

1869. évi II. kötet¹¹ 1869. március 25-i kelettel csak kivonatossan közöl, azzal, hogy „a magyar királyi miniszterelnökségnél egy központi fordítói osztály állítatott fel.” A *Központi fordítói osztály szervezése iránt minisztertanács határozat folytán megállapított szabályok* teljes szövege a következő:

1. §

A központi fordító osztály a miniszterelnökséghez osztatik be.

2. §.

A fordításokra alkalmazott egyének részint rendes tisztviselők, részint és nagyobbára darab- és ívszámra díjazandó egyének, kik erre a hivatali főnök előterjesztése folytán, az alább érintendő módon rendelet útján kijelöltetnek.

3. §.

Az osztály élén egy főnök áll ministeri titkári ranggal és fizetéssel, mellé adatik három fordító (Translator) fogalmazói ranggal és fizetéssel, kiknek idősbje a főnököt esetleg helyettesíti, egy segédfordító (Translators-Substitut) segédfogalmazói ranggal és fizetéssel, végre a kezelés vezetésére egy hivataltiszt és egy szolgál, kik a miniszterelnökségi tiszt és szolgai személyzet létszámába tartoznak.

4. §.

A most elősorolt fogalmazói tisztviselők tartoznak a' miniszterelnökség 's minisztertanács számára, valamint a sajtóvétségek ellenőrzése czéljából a királyi ügyek igazgatója számára szükségelt fordításokat külön díj nélkül teljesíteni. Egyéb fordítások tekintetében a fordítói főnök rendelkezése szerint, a többi díjas fordítókkal, egyenlő elbánásban részesülnek.

5. §.

A' 4. §-ban említett díj-nélküli fordításokon kívül egyéb fordítások eszközlésével az egyes ministeriumok kebelében alkalmazott, kellő nyelv- 's tárgyismerettel bíró és erre önként ajánlkozó tisztviselők, ezek hiányában pedig megbízható magán-egyének külön díj mellett vétetnek fel.

6. §.

A' díjak a' fordítmány minősége szerint a következők:

a/ egyszerű fordításokért, melyek arra szolgálnak, hogy az eredeti irat lényeges tartalma magyar vagy német nyelvre áttétessék, írott tört ívenként
1-2 ft.

b/ hitelesítendő fordításokért, melyeknél szó és értelem szerinti áttételről van szó, írott tört ívenként
2-3 ft.

c/ az országos törvénytár számára szánt, 's hitelesítendő fordításokért, nyomtatott ívenként
20-25 ft.

7. §.

Az írott ívek nagyságának a fordítói osztály főnökénél létező mérték szerintinek kell lenni, 's minden lapján legalább 32 sort tartalmazni. Fél lapnál vagy 16 sornál kevesebb fordítást, az illetők ingyen tartoznak végezni, viszont azon túlmenők, egész lapnak tekintendők.

8. §.

Az országos törvénytárnál a nyomtatott ívnek mind 8 lapja számítandó, de a címzések, bevezetési és berekesztési záradékok lefordításai, a díj megszabásánál számadásba nem veendőek.

9. §.

Minden fordítást a fordítónak sajátkezűleg alá kell jegyezni.

10. §.

A fordítandó ügyszerabokat a' hivatali főnök osztja ki.

11. §.

A' fordítási osztály tartozik a' ministeriumoktól, úgy a Budapesten létező egyéb kormányhatóságoktól lefordítás végett hozzá érkező darabokat, a' lehető legrövidebb idő alatt lefordíttatni, a fentebbi b/ és c/ alatti esetekben hitelesíttetni, 's a' fordítmányokkal együtt, rendeltetési helyére visszaszármaztatni.

12. §.

A' fordítói díjakat a megkereső hatóság viseli. Egyszerűsítés céljából mindazonáltal a díjak a miniszerelnökség által előlegezendők, 's ennek havonként vagy évenként az illető hatóság részéről megtérítendők.

13. §.

A' hitelesítendő fordítások (b/ és c/ pont) a' hivatalfőnök által, az igazságminister rendelkezése folytán *kinevezendő hites tolmácsokhoz* küldetnek át.

14. §.

Ezek pályázat útján nevezendők ki, 's rendes fizetéssel nem bírnak, hanem a' hitelesítésért írott ívenként 30 krajczárt kapnak, azonfelül a körülményekhez képest legfeljebb 300 forintnyi évi tiszteletdíjban részesíthetnek.

15. §.

Ezen tiszteletdíjak, valamint a hitelesítésért járó díjak, a miniszerelnökség budgetjét terhelik.

16. §.

A' fordítók díjai a hivatalfőnök által a' fennebbi osztályzatok határain belül, esetről esetre állapíttatnak meg, 's ezen megállapítás körül a' fordítás alapossága-gyorsasága, - 's hitelesített fordításoknál a' tolmács által netán tett javítások 's igazítások veendő figyelembe.

17. §.

A' költségvetés következő:

1 főnök (titkár), fizetése	1800 frt
szálláspénze	300 frt
1 fordító (fogalmazó, egyszersmind helyettes-főnök)	
fizetése	900 frt
szálláspénze	200 frt

2 fordító (fogalmazó) á 800 frt fizetés és 200 frt szálláspénz	2000 frt
1 segédfordító (segédfogalmazó)	
fizetése	500 frt
szálláspénze	120 frt
1 hivataliszt	
fizetése	700 frt
szálláspénze	120 frt
1 szolga	
fizetése	350 frt
ruhailletménye	70 frt
Átalány, szállás, világításra és fűtésre	1000 frt
Külön fordítási és fogalmazási munkák díjazására 's a' tolmácsok fizetésére	8000 frt
Összesen:	16 060 frt

18. §.

A' kezelési eljárás, nevezetesen a beérkező darabok jegyzékbevétele, kiosztása, világlatbantartása, a díjak utalványozása s a t. utólagosan fognak szabályoztatni. E' végből a hivataliszt és szolga a ' fordítási főnök rendelkezésére adatik.

A rendelet - mely elsősorban Kandó Kálmán miniszteri tanácsos keznyomát viseli magán - nem vitásan körültekintő gondossággal, az új szolgáltatás példás előkészítésével alapozta meg a magyar fordításügyet. Ez az alapító rendelet - s egyúttal szervezési szabályzat - az időtálló szakmai intézmények egész sorát rögzítette. Az államigazgatás mindig idegenkedett attól, hogy funkciói gyakorlásában „nem kebelbeli”, extraneus személyek is részt vegyenek. Minthogy a kis létszámú Központi Fordítói Osztály dolgozóitól eleve lehetetlen volt valamennyi európai nyelv tudását megkövetelni, ezt az idegenkedést a „darab- és ívszámra díjazandó egyének” - mai szóhasználatunkkal élve: *külfordítók* - rendszeresítésével kellett megtörni. Tehát a külfordítói intézmény egyidős az OFFI, illetve jogelődjének fennállásával. helyesen tesz különbséget a rendelet 6. §-a a pusztán informatív célokat szolgáló, a hiteles-, valamint a nyomdai úton sokszorosításra kerülő jogszabályfordítások díjazása tekintetében. A 8. §. kifejezetten aláhúzza a fordítást végző személy felelősségét, melyet nem moshat el a hivatal által viselt felelősség.

A 13. § voltaképpen sohasem lépett hatályba, mivel a hites tolmácsi intézmény életbelépése még 1873-ig váratott magára s addig - valamint azután is -

megmaradt a fordító osztály főnökének hitelesítési joga. A 16. § - mely a fordítók díjazását a fordítások minőségével, mennyiségével és naprakészségével köti össze - szintén igen előremutató; magában hordozza a lektorálás és a prémiumrendszer csíráit, szemben a többi közalkalmazott pragmatikus, ilyen ösztönző faktort nem ismerő munkafeltételeivel.

A fordítói munka megbecsülésére utal a 12. §-nak az a szociális intézkedése is, melynek értelmében a miniszterelnökség előlegezte a rendelők által fizetendő fordítási díjakat. Bár a fordítók olykor hónapokig, nem ritkán évekig késedelmeskedtek a díj átutalásával, a fordítók ettől függetlenül mégis gyorsan hozzájutottak - e rendelkezés jóvoltából - elvégzett munkájuk ellenértékéhez. Néhány évvel később ezt az igen méltányos intézkedést hatályon kívül helyezték, ami egyaránt hátrányosan érintette mind a külfordítók jogos érdekeit, mind pedig - mint egy példán keresztül látni fogjuk - magának a fordító osztálynak munkáját is.

A szabályzat rendelkezést tartalmaz a fordítók létszáma és javadalmazása tekintetében is. Mivel egybe tudjuk vetni létszámukat és illetményeiket a miniszterelnökség összlétszámával, illetve a többi miniszterelnökségi dolgozó javadalmazásával, talán nem lesz érdektelen rövid pillantást vetni a kialakult arányokra.

1867. május 4-én hagyta jóvá I. Ferenc József király a magyar miniszterelnökségnek Andrassy miniszterelnök által javasolt tizenkilences létszámát és a miniszterelnökségi dolgozók illetményeit. A miniszterelnökség létszám- és fizetésviszonyai ekkor a következő képet mutatták:

állás	évi fizetés ¹³
1 miniszterelnök	20.000 ft.
1 miniszteri tanácsos	5.000 ft.
1 miniszterelnökségi titkár	2.500 ft.
2 miniszteri titkár	á 1.800 ft.
1 miniszteri fogalmazó	900 ft.
2 miniszteri segédfogalmazó	600 ft.
1 segédhivatali igazgató	1.500 ft.
3 irodatiszt	á 700 ft.
1 ajtónálló	400 ft.
3 szolga	á 300 ft.
1 futár	300 ft.
1 házi szolga	240 ft.
1 kapus	300 ft.

Ehhez járult valamivel később az elnöki iroda kebelén belül csendben megalakult sajtóosztály, majd a Központi Fordító Osztály; ehhez képest az első Tiszti Cím- és Névtár (melyben egyébként az akkori hivatalos szóhasználat szerinti „szolgaszemélyzet, tehát a hivatalsegédek már nem szerepelnek) a Miniszterelnökség következő személyi összetételéről tanúskodik:

Miniszterelnök: okányi Szilárd József

Miniszteri tanácsos: eger-farmosi Kandó Kálmán

Min. osztálytanácsosok: revisnyei Reviczky Sándor, Tarkovich József, Sárvári Imre

Tb. min. osztálytanácsos: Höbbling Antal

Miniszteri titkárok: Toldy István, Bereczik Árpád

Tb. miniszteri titkárok: Palik-Ucsevny Tivadar, ifj. Ábrányi Kornél

Miniszteri fogalmazók: ifj.-alsólelőczy Kun Béla, Kugler Miklós, Medgyesi Ödön, Tarnóczy Kázmér

Miniszteri s. fogalmazók: Kisfaludi csabai Ürmösi Miklós, Kassics Antal, Dókus Ernő

Közp. Fordító Osztály főnöke Ferencz József

Ministeri titkár (számfeletti): Farkas Jenő

Fordítók (min.fogalmazói ranggal): Thull Lipót Benedek Károly Szokolovits József

Segédhivatali igazgató: Huszár Adolf

Hivataltiszték: Huszár Károly, Schiffer Ferenc, Bolla Dezső, Szády György, Büchner Miklós

Számtanácsos: Egervári Ferenc

Ez a hierarchikus viszonyt kifejező sorrend (az „érdemi ügyintézők, tehát a tulajdonképpeni fogalmazó-kariak és a „járulékos teendőket végző” fordítók között) úgyszólván a régi Magyarország utolsó pillanatáig fennmaradt; rendszerint a hivatali sematizmusokban is tükröződött, de a belső minősítési táblázatok mindig kifejezésre juttatták, hogy a fordítók, akárcsak az orvosok, gyógyszerészek és egyéb szakszolgálatosok, mindenkor valahol a fogalmazói kar és a számvevőség között helyezkedtek el.

A segédhivatali és számszaki dolgozókat leszámítva tehát 22 személyből állt a „miniszterelnökségi tiszti létszám”. A létszámnak több, mint egy negyede, hat fő (ugyanis a miniszteri fogalmazók között szereplő Kugler Miklós is a fordító osztály dolgozója volt) a Központi Fordító Osztály állományába tartozott, így megállapíthatjuk, hogy az új intézmény fontossága, működésének elismerése ezen keresztül is megnyilvánult.

A fordító osztály kinevezett és napidíjas dolgozói a következő javadalmazásban részesültek¹⁴:

Ferencz József osztályvezető	1800 ft. + lakpénz
Farkas Jenő min. titkár	1800 ft. + lakpénz
Thull Lipót min. fog., fordító	1000 ft. + lakpénz
Benedek Károly min. fog. fordító	900 ft. + lakpénz
Szokolovits József min. fog., fordító	900 ft. + lakpénz
Popovits Sándor fordító	3 ft. napidíj
Szlusny Ignác fordító	3 ft. napidíj
Riedl Szende fordító	3 ft. napidíj
Kugler Miklós min. fog., fordító	900 ft. + lakpénz
Bolla Dezső irodatiszt, fordító	700 ft. + lakpénz

Megállapítható, hogy a fordítói jövedelmek nemcsak hogy nem maradtak el az „érdemi ügyintézők” jövedelmétől, hanem azt lényegesen túl is szárnyalták, mivel a megállapított mennyiségen felül-, valamint magánfelek részére végzett fordítások után külön munkadíj illette meg őket, mely olykor igen jelentős volt. (A napidíjas fordítók voltaképpen másodállású dolgozók voltak: így a nagyemlékeztű Riedl Szende - Riedl Frigyes édesatyja - a budapesti egyetem bölcsészkarán a német nyelv- és irodalom tanára volt stb.)

Ugyanakkor az sem lehet vitás, hogy a Központi Fordító Osztály az indulást követő években rendkívül magas színvonalon tehetett eleget a követelményeknek. Dolgozói koruk európai színvonalán álló, tudományos felkészültséggel bíró személyek voltak s ezek között is első helyen kell megemlíteni a vezetőt: Ferencz József professzort.

Az 1821-ben született **Ferencz József** 1849. december 4. óta adta elő a pesti egyetem katedráján a szláv filológiát¹⁵. Bár nincs arra adalékunk, hogy részt vett volna a szabadságharcban, annyi bizonyos, hogy már 1850-ben oly erélyesen szállt szembe, mint fiatal helyettes tanár Geringer báró osztrák teljhatalmú császári biztosnak a pesti egyetem ügyeibe való beavatkozásával, hogy az Ferencz megrovását rendeli „illetlen, sértő, a professori méltósággal össze nem férő, sőt politikai szempontból veszedelmes kifejezései miatt, amelyeket az egyetemnek Budára tervezett áttétele ellen március 3-án benyújtott declaratiojában használt”¹⁶. A Bach-korszak alatt nem is tudta elérni, hogy valóságos tanszéket kapjon. Ez csak 1866-ban következhetett be, amikor Ferencz Józsefet a szláv nyelv- és irodalom rendkívüli tanárává nevezték ki, mégpedig magának a bölcsészeti karnak kívánságára¹⁷, biznyságul annak, hogy a pesti egyetem a maga részéről nem kívánta a nemzetiségek kulturális fejlődését megakadályozni, hanem inkább annak előmozdítására törekedett. 1867. november 21-én a miniszterelnökségre miniszteri titkárnak nevezik ki; az ott működő fordító-részleget vezeti, maga is fordít - természetesen egyetemi működésének ellátásával párhuzamosan¹⁸. Egyetemi

előadásai rendkívül változatosak voltak: kiterjeszkedtek a szlavinisztikának majdnem minden ágára, így pl. az egyetemes összehasonlító nyelvészetten, az orosz és ukrán nyelv, a horvát és a szerb nyelv, a cseh és a szlovák nyelv közötti különbségeken kívül előadott a szláv irodalmak őskoráról, Puskin Anyeginjéről, a szerb és a horvát irodalom fénykoráról, a szerb és horvát középkori törvénykönyvekről stb. Méltán jegyzi meg róla nemrég elhunyt nagy szlavistánk, Kniezsa István¹⁹, hogy „tematikájának változatosságát azóta sem múlta felül egyetlen utóda sem.” Szakirodalmi munkásságot nem fejtett ki, de rendkívül magas képzettségéről, a fordítói munka kiváló értéséről és kiemelkedő közigazgatási érzékéről a nagyszabású előterjesztések - egyikre-másikra még visszatérünk - tanúskodnak²⁰. 1878-ban bekövetkezett haláláig vezette a fordító osztályt és állt tanszéke élén. A korabeli sajtó így méltatta egyéniségét és működését: „A megboldogult nagy nyelvismerete által volt nevezetes és nélkülözhetetlen tagja a fordító osztálynak, mert teljesen ismerte az államban élő valamennyi nemzetiség nyelvét, s főképp a szláv nyelvek nagy csoportjára nézve volt nagy tekintély. Jól ismerte a nyugati nyelveket is, írt és beszélt tizenöt nyelvet, s otthonos volt az egyház ó-szláv nyelvben szintén. Ferencz Józsefet még gr. Andrássy állította a miniszterelnökség kebelébe berendezett fordító osztály élére, az egyetemen pedig az összehasonlító szláv nyelvészetnek s a szlávok összes irodalmának előadó tanára volt. A tanárvizsgáló bizottságnak is tagja volt, s mint ilyen nagy ismereteinél fogva a budapesti egyetem egyik legismertebb tanára. Halála élénk részvétet keltett nem csak a tisztviselő társai, hanem széles körben is.”²¹

Ferencz József professzor közvetlenül Andrássy miniszterelnök javaslatára került a fordítói osztály élére, de a nagyszámú fordító-jelölt közül nem egyedül ő rendelkezett illusztris pártfogóval. Az ajánlólevelek sorából kiragadjuk báró **Eötvös József** vallás- és közoktatásügyi miniszter levelét, aki **Bárdosy Gyula** nevű beosztottját akarta elhelyezni a fordító osztályban. Az Eötvös József sajátkezű aláírásával ellátott levél így hangzik:

197/Eln. sz. A vallás- és közoktatásügyi minisztertől.

Nagyméltóságú gróf miniszterelnök úr!

Bárdosy Gyula, a vezetésem alatti ministeriumban szolgálatot tevő erdélyi főkormányzékai fogalmazó gyakornok folyamodványát, melyben a központi fordító osztálynál előforduló román fordításokkal megbízatni 's ezen kívül a szervezendő román-magyar tolmácsi állomás adományoztatásáért esedezik, van szerencsém Nagyméltóságodnak pártolólággal megküldeni, oly kérelemmel, hogy azt a román fordításokat illető kérelmi pontot illetőleg betekintés után a tolmácsi állás adományozása végett igazságügyi minister úrral mielőbb közöni méltóztassék.

Végezetül megjegyzem, hogy Bárdosy mint román nemzetiségű egyén, a magyar és román nyelv tökéletes birtokában van és megbízható ember.

Budán 1869 évi február hó 5-én
B. Eötvös József²²

Bárdosy Gyula, valamint a többi miniszter pártfogoltja általában meg is kapta a külfordítói megbízatást; alapos nyelvtudású, ugyanakkor jól fogalmazó hivatalnokból nem volt sok a minisztériumokban.

Ferencz professzor személyével az ország első hivatalos fordító intézményének élére a *szláv* nyelvek ismeretének képviselője került, ami az idők folyamán hagyománnyá és - természetesen időnkénti kivételek ellenére - mind a mai napig gyakorlattá vált. A fordítói kar tagjai a szükséglethez képest mindenkor más és más arányban oszlottak meg a hazai nemzetiségek nyelveinek, valamint egyéb nyelveknek ismerői között. Vegyük elő a Központi Fordító Osztály fordítóinak első minősítési táblázatát ²³ - ezt még Ferencz József osztályvezető készítette - mely az osztály tagjainak nyelvismeretei mellett egyébekről is tájékoztat.

Önmagáról azt adja elő Ferencz József, hogy amióta a miniszterelnökség állományában dolgozik, valamennyi lap őhöz fut be; eleinte mindent ő maga olvasott el, majd később „egy szerb és egy oláh segédet kapott; Ludasi Gans Mór főnökségének idején még egy oláhot.” Amikor az osztály önállóvá vált, „eleinte egy tótot, egy lengyelt, azután egy orosz, s végre egy csehet és egy olaszt kapott.” Saját nyelvismereteiről ezt írja: magyarról, latinról, olaszról, oláhról, franciáról, angolról, hollandról, németről, ó-bolgárról (ó-szláv), új-bolgárról, szlovénről, horvátból, szerbről, kis-oroszról, nagy-oroszról, lengyelről és csehről fordít latinra, olaszra, franciára, angolra, magyarra, németre, ó-bolgárra, szlovénre, horvatra, szerbre, kis-oroszra, nagy-oroszra, lengyelre, csehre és tótra. „Saját munkájának ismertetése után még megemlíti, hogy az „osztályfőnök, mint a lapszemlék felülvizsgálója, az eredetivel egybevetője, vagy a fordítmányok hitelesítője soha sem veheti igénybe az őt illető hat heti szabadságot.” Beosztottjairól is részletes, találó szakmai és emberi jellemzést ad.

Legmagasabb beosztottjáról, *Farkas Jenőről* azt írja, hogy németre és olaszra, valamint németről és olaszról tud fordítani. Az „észrevétel” rovatban megállapítja, hogy „szemlék eddig nem készített egyet sem; ebbeli figyelmeztetésemre azt válaszolta, hogy bizony ez fejtörésébe kerül s ő nem érzi magát képesnek erre. Meg kell jegyezni még, hogy kézvonása csaknem olvashatatlan. Hogy a magyar irányban gyöngye, arról maga is panaszkodik.”

Ez eléggé elmarasztaló véleményezés, de Farkas Jenő fogalmazványaiával megismerkedve hitelt kell adnunk Ferencz József értékítéletének. S ezen nem változtat az sem, hogy a Központi Fordító Osztály sok kiváló tagja közül mégis éppen Farkas Jenő lett Ferencz József utóda. Ugyanakkor igaz viszont, hogy Farkas Jenő vezetői működésének évei komoly visszaesést jelentenek a Ferencz József professzor által fémjelzett időszakhoz képest.

Thull Lipót miniszteri fogalmazóról, mint helyettes főnökről megtudhatjuk, hogy magyarról, németről, tótról, csehről, latinról és angolról fordít németre, magyarra és tótra. Az „észrevétel” rovat Thull esetében eléggé szűkszavú: „mint al főnök az általa ismert nyelvű szemléket felülvizsgálja; ugyanezen nyelvű fordításokat hitelesíti - a tulajdonképpeni főnök akadályoztatása esetén”.

Pedig Thull Lipót a fordítóosztály alapító gárdájának egyik jelentős személyisége volt. Korábban a „Krajan” című szlovák lapot szerkesztette²⁴, de szlovák nyelvtankönyvet is írt. E munkásságánál jelentősebb és számunkra többet mond „Egyéni nézetek a nemzetiségi kérdés megoldása tárgyában, vonatkozással az országgyűlés nemzetiségügyi albizottságának 1867. évi június 25-én kelt törvényjavaslatára”²⁵ című munkája, mert bár mérsékelten, de a nemzetiségek politikai jogokkal való felruházása mellett száll síkra. Munkájában ilyen eszméket hirdet: „Alakíttassanak minden nemzetiség számára külön, tulajdon nemzeti előjáróságok, nemzeti igazgató tanácsok vagy más nevezet alatt, a mely a dolog természetének megfelelően. Minden, mint olyannak elismert nemzetiségnek lenne tehát saját, tulajdon nemzeti hatósága, és azt egyszersmind a más nemzetiségekkel való érintkezésben, úgyszintén az államkormány irányában képviselné.”²⁶

„Hogy melyek legyenek azon nemzetiségek, melyek hazánkban a nyilvános szereplésre jogosultaknak tekintendők, részünkről azt tartjuk, hogy ezek sora Magyar- és Erdélyországban a magyar, német, szerb, román, tót és ruthén ajakúakra szorítkozik.”²⁷

„Végre szükségesnek tartjuk a nemzeti zászlók használatának szabályozását. A kérdés az: vajjon megilleti-e az egyes nemzetiségeket a jog, tulajdon nemzeti zászlóikat és jelvényeiket használni? Nézetünk szerint..... az állam biztonságát nem veszélyezteti.”²⁸

„Jelszavunkmelynek fonalán a sokat hánytorgatott nemzetiségi kérdés természetesen megoldását elérhetőknek véljük: Nemzetiségi autonómia - azaz elválasztása a nemzetiségi ügyeknek az állam ügyeitől.”²⁹ Ezek a nézetek - több, mint száz esztendővel ezelőtt - előremutatók voltak, még akkor is, ha olykor túlhaladott felfogásokkal keverednek; hiszen még a mai európai államok közt is akad olyan, mely Thull Lipót tervezeténél szűkkeblűbb saját nemzetiségi viszonylatában. Pedig Thull Lipót - ha művét mint magánszemély bocsátotta is közre - ugyanakkor magyar köztisztviselő volt, a miniszterelnökség fordítója.

A fordítók rangsorában Benedek Károly miniszteri fogalmazó követi, aki csak románról magyarra fordít, illetve román nyelvű lapok cikkeiből készít szemlét. „Vizsgálja az összes román lapirodalmat; ezen felül ismeri Erdélyt s általa az oláh világot egyik szélről a másikig, az osztályban egyedüli tősgyökeres magyar ember.”

Szokolovits József miniszteri fogalmazó horvátból, szerbül, németül, ó-szlávul, illetve magyarra, horvatra, szerbre fordít; „pontos, buzgó, kiválóan jó magyar honfi.”

Popovits Sándor napidíjas fordító magyarból, németül, oroszul, lengyelül, ukránul, szlovénul, szerbül, horvátul, csehből, tótul, latinul, bolgárról, ó-szlávul és németre, szerbre, horvatra, latinra, valamint ó-szlávra fordít. Észrevétel: „helyettesíthet bárkit is ott, ahol szó van a szláv nyelvek bármelyikéből teendő fordításról”.

Szlusny Ignác - ő is, akárcsak Popovits Sándor, néhány évvel később ki-nevezett tagja lett a fordító osztálynak - magyarból, latinul, franciából, olaszul, németül, csehből, tótul, oroszul, ukránul és lengyelül, valamint magyarra, latinra, franciára, olaszra, oroszra, csehre, németre és tóra fordít (illetve e nyelveken készít lapszemléket, akár a többi fordító). Ferencz József ezt írja róla: „45 éves, volt liptó-megyei főjegyző, időközben az odessai kormányzónál nevelő; maga a pontosság”. A rövid „észrevétel”-nek ez az egyetlen mondata nyilván érdekes életpályáról tanúskodik.

Riedl Szende napidíjas fordító latinul, franciából, olaszul, németül, csehből, tótul és magyarból fordít németre, tóra és magyarra. Nála találjuk a legérdekesebb osztályvezetői „észrevételt”: „Akadémikus, egyetemi rendes tanár, különben átalán méltányolt személyiség. Szemléskedik az olasz és francia lapokból is. A szemlék felülvizsgálása és a hitelesítés terén segítkezik.”

Kugler Miklós beosztott fogalmazó magyarból, latinul, szerbül és németül, valamint németre és magyarra fordít. Róla csak annyit említ meg Ferencz József, hogy „rövid idő óta be van osztva az osztályba; szükség nincs rá.”

Viszont kedvezőbb megítélést kapunk Bolla Dezső irodatisztról, aki németül, olaszul és horvátul fordít magyarra; bár ez az „észrevétel” nem fordítói munkájával kapcsolatos, ugyanis „mint könyvvezető s számadó igen-igen használható, pontos, ügyes, buzgó.”

A minősítési táblázatból megtudjuk, hogy a miniszterelnökségi sajtóosztály - mely az össz-monarchia keretein belül bizonyos speciálisan magyar feladatoknak, külügyi jellegű teendőknek is eleget kíván tenni - nemcsak a hazai

nemzetiségi sajtót figyelte, hanem erőteljesen figyelemmel kísérte a jelentősebb külföldi - nyugati és keleti - sajtótermékek magyar vonatkozású cikkeit is. Pl. Szlusny Ignác a következő lapok „szemléskedését” végezte: Vojennij Szbornyik, Russzkij Invalid, Szankpetyerburgszkije Vjedomosztij, Szovremennij Izvesztijja, Russzkij Mir, Moszkovszkije Vjedomosztij, Correspondance Slave, Odesszkij Vesztnyik...

A minősítések olvasása alapján elmondhatjuk, hogy a Központi Fordító Osztály alapító gárdája kiváló képzettségű, gyakorlati és elméleti tudással egyaránt felvértezett személyekből tevődött össze, akik a magasra emelt igényeknek is maradéktalanul eleget tudtak tenni.

Ami természetesen nem jelenti azt, hogy szinte megalakulásának pillanatától nem volt kitéve ezer és egy oldalról ezer és egy indokból eredő támadásoknak, melyek még létezésének célszerűségét és hasznosságát is el akarták vitatni. Vegyünk szemügyre néhányat.

= = = = =

A szellemi szolgáltatások - így a fordítások - szférájához hozzátartozik az a kísérőjelenség is, hogy a jó, sőt a kiemelkedően jó munka elkészültét szinte soha sem köszönti a hivatalos vagy nem hivatalos elismerés hangja. Oly természetesnek veszik - és vették is mindig - a fordítók, hogy az átültetést végző fordító tökéletesen ismeri a nyelveket, birtokában van az élet valamennyi vonatkozására kiterjedő szaktudásnak, hogy még csak gondolatban sem adóztak elismeréssel a szellemi akrobata-munkára emlékeztető fordítói tevékenységnek. Ha azonban felidézünk a százéves magyar fordítószolgálat múltját, szemünkbe ölik, hogy mily gyakran volt támadások célpontja a fordító osztály még akkor is, ha történetesen köze sem volt a hibás fordításhoz. A szakmai tekintélyében egyre gyarapodó, kifogástalan munkát végző szerv műhelyéből is kijöhettek olykor kevésbé sikerült fordítások - a gyengébb felkészültségű, ám annál hathatósabb pártfogókkal rendelkező magánfordítók ezekre zúdították ilyenkor ossztűzüket. Ez a fellépés azonban mégiscsak rendelkezett legalább valami tárgyi alappal és hiába védte meg önmagát a fordító osztály, a fordítató közönség bizalmát ezek a támadások természetesen aláásták. De a hírnévrontás legfrappánsabb megnyilvánulásai mégis azok az esetek voltak, amikor a gyenge fordításokat - *nem* a Központi Fordító Osztály készítette, ám mégis őt vonták felelősségre. És éppen ezek a megalapozatlan támadások okozták, azt, hogy - amint látni fogjuk - a miniszterelnökség urai lassacskán megunták az örökös magyarázkodásokat és néhány évvel később úgy „szervezték át” a fordító osztályt, hogy az évekig nem heverte ki ennek következményeit.

Árva megye közönsége 1872. március 3-án a miniszterelnökhöz intézett felterjesztésében felpanaszolta, hogy a honvédelmi minisztérium által készített fordítás „helytelen és hasznavehetetlen”, ami igen kellemetlen következményekre

vezetett.³⁰ A miniszterelnök azonnal nyilatkozattételre hívta fel Ferencz Józsefet, a Központi Fordító Osztály főnökét. Ferencz igazoló jelentése - kivonatosa - így hangzott (kiemelések tőlünk):

Nagyméltóságú magyar királyi Miniszterelnökség!

A folyó hó 7-én 667/M.E. szám alatt hozzám intézett magas meghagyás folytán, miszerint az Árva megye közönsége által bepanaszolt, a magas m. k. honvédelmi ministerium által a szabadságosok és tartalékosok nyilvántartására vonatkozólag múlt évi december hónapban szétküldött értelmetlen tót fordítmány iránt nyilatkozom, ezennel van szerencsém hódoló tisztelettel a következőket előterjeszteni:

Hogy az illető fordítás mind helyesírásilag, mind értelmileg csakugyan helytelen s hasznavehetetlen, arról alkalmam volt magából, általam áttekintés végett megszerzett nyomtatványból meggyőződni, hogy azonban ezen fordítmány a **központi fordító osztályban nem készült**, arról a múlt évi jegyzőkönyv tanúságot tesz, melyben t. i. az ily tárgyú tót fordítmány nem fordul elő, e szerint az a központi fordító osztály terhére nem róható.

.....
..... Úgy látszik tehát, hogy a szóban lévő fordítmány a magas m.k. honvédelmi Ministerium kebelében készült.

Ez különben nem egyetlen példa arra, hogy az egyes magas Ministeriumok kebelében fordítások gyakran és a központi fordító osztály mellőzésével avatatlan, és sem nyelv- sem tárgyismerettel nem bíró egyének által, a magas kormány méltósága s tekintélyének csökkentésével eszközöltetnek; sőt azt lehet mondani, hogy a **fordítandó ügydaraboknak csak egy igen csekély része kerül a közp. fordító osztályba, többnyire t.i. olyanok, melyek olvashatatlanságuk, vagy műszaki tartalmuknál fogva fejtevéssel s nem ritkán fáradtsággal járnak.**

Ezen eljárásnak oka, mint több oldalról értesemre esett, állítólag az, hogy a fent-tisztelt magas Ministeriumok **takarékosság szempontjából** előnyösebbnek tartják a fordításokat rendszeren a nagyobb részt a közp. fordító osztály mellőzésével inkább bárki más által eszközöltetni, miután, úgymond a központi fordító osztály fordításai drágák.

Hogy azután az úgynevezett „olcsóbb fordítások” minők szoktak lenni, arra nézve a központi fordító osztály szükség esetében több rendű adatokkal képes szolgálni, melyek egyúttal tanúságot tesznek arról, hogy a fordításoknál az olcsósági szempont nemcsak hogy nem áll a közszolgálat érdekében, sőt avval homlokegyenest

ellenkezik, ugyanis az államszolgálat értéke az eszközrendő fordításoknál azt követeli, hogy a fordítások híven, lehetőleg gyorsan és megbízható kezek által eszközöltessenek.

A mi a hű fordítás eszközölését illeti, ez nemcsak lelkiismeretességet és tiszta akaratot, nem csak pusztán nyelvismeretet, hanem tárgyilagos szakavatottságot is igényel, mely utóbbi bizonyos nem mindennapi körű és fokú **tájékozottságot** a tudományok és a művészet, az állami kormányzat és közélet, a jog és a törvénykezés, a gazdaság, ipar és kereskedelem terén, továbbá hosszabb gyakorlatot éppen a fordítási szakmában tételeznek föl; minél fogva azok a tulajdonok, melyeket egy arra hivatott és kellően képesített fordítónak bírnia kell, nem épen a mindennapi képességgel tehetők párhuzamba.

A tapasztalás bizonyítja, hogy sokkal könnyebb saját gondolatait papírra tenni, mint másnak gondolatait, ha mindjárt azok írásban foglalvák is, egy más nyelven híven visszaadni.

Ami a fordítási munkák lehetőleg gyors eszközölését illeti, ez oly szempont, melynek fejtegetése úgy hiszem teljesen fölösleges, miután úgy az államot közvetlenül, valamint a felek ügyeit érdeklő fordítások is csak úgy felelnek meg a célnak, ha az illető ügyek lehetőleg gyors elintézését teszik lehetségessé. Hogy ez irányban a munka érdemének mikénti méltánylása döntő befolyással bír, annak fejtegetését szintén fölöslegesnek tartom.

A fordítási munkák eszközölésénél végre, úgy hiszem, egy szintén nem csekély fontosságú szerep az, hogy az illető hivatalos irományok ne oly kezekre bízassanak, a hol netalán visszaélésre szolgáltatathatnának alkalmat, vagy talán azoknak kellő megőrzése is kockára lenne téve.

Mindezeknél fogva tehát úgy vélem, hogy nézetem nem alaptalan, midőn azt mondom, hogy a fordítói szak, valamint egyrészt az erre való erőknél avatottság és megbízhatóság tekintetében gondos megválogatását, úgy másrészt a **fordítási munka érdemének kellő méltánylását teszi szükségessé.**

Meg vagyok győződve, hogy a magas minisztertanács is e szempontokból indult ki, amidőn egy külön központi fordító osztály felállítását elhatározá és számára az eddigelé gyakorlatban lévő díjszabályzatot megállapítja; s ugyanezen alapelvek nyertek érvényt akkor, midőn a központi fordító osztály felállítása a magas törvényhozó hatalom által szentesített és az arra megkívántatott költségek megszavaztatottak.

Hogy a lelkiismeretes fordítás gyakran mily nagy nehézséggel jár, az tudva lévő dolog mindenki előtt a ki valaha fordításokkal és különösen **műszaki fordításokkal** foglalkozott, valamint tudva lévő dolog az is, hogy nem ritkán a közönséges fordítási segédeszközök összes készlete sem elegendő arra, hogy a fordító az illető műszavakat kellően és híven visszaadja, s rendkívüli utakon és módokon az illető iparosok, kereskedők, gyárosok és hajóépítésszel való **értekezés útján** kell az ily műszavak megfejtéséhez vezető kútforrásokat felkeresnie.

Általában a hivatalos irományok fordítása a közönséges, regény-, vagy hírlapi czikkek fordításai sorába már azon oknál fogva sem tehető, mert mialatt az utóbbiaknál szabadabb eljárás is követhető, a nélkül, hogy fordító vállaira a felelősség terhe nehezednék; a hivatalos fordításoknál mindig concret érdekek forognak fenn, melyek felelősséggel járnak, s ép azért a fordításnál semmi eltérést vagy tágítást nem tűrnek. **Egy egyetlen szó vagy tétel ferde visszaadása az egész ügy lényegét teljesen megváltoztatja**, s általában jogi, különösen pedig bűnügyi tárgyú fordításoknál a legsúlyosabb következményeket vonhatja az illető félre.

Megengedem, hogy ha épen olcsó fordítások elérése a cél, ezt könnyen el lehet érni, mert hiszen **kínálkozó fordító van elég**; más azonban az a kérdés, hogy aztán a fordítás és az a körüli eljárás olyan e, mely az állam szolgálat érdekének megfelel. S' itt e pontnál szabad legyen a fordítások ügyére vonatkozólag némely részletes megjegyzésekbe bocsátkoznom, melyek nézetem szerint szükségesek arra, hogy a közp. fordító osztály hivatása eddigi működése az úgy nevezett „**olcsóbb fordításokkal**” szemben **kellőleg megvilágíttassék**, s a jövőre nézve tisztába hozassék.

Hogy a központi fordító osztály magába véve üdvös, sőt hazánkban szükséges intézmény is, ezt úgy hiszem senki sem fogja kétségbe vonni, mert ha valahol úgy ezen **polyglott országban** egy ilyen intézmény csakugyan helyén van s érdemes arra, hogy ha már létesült, ne csak tengődő életet folytasson, hanem akképp álljon fenn, hogy az minden igényeknek megfelelően s a magas kormány valódi központi tolmácsoló közege legyen.

Úgy látszik azonban, mint sajnos tapasztalnom kell, hogy a közp. fordító osztály ezen magasabb érdekű és fontosságú hivatása ellenében több oldalról **oly irányt szerez magának érvényt, mely a központi fordító osztály működési körének minél szűkebbre szorítását tűzte ki magának feladatul.**

Hogy ezen irány valamint egyrészt a magas kormány méltóságával össze nem fér, úgy másrészt a közszolgálat érdekeibe is ütközik, arra nézve épen világos

bizonyítékot szolgáltat a bepanaszolt kontárfordítmány, mely irány, helyesírás és értelemhiány tekintetében ritkítja párját.

A központi fordító osztály által eszközölt fordítások helyessége ellen, annak most már negyedik évre terjedő fennállása óta - mind ez ideig nem volt panasz, s legföljebb csak aziránt lehet észrevétel, hogy a fordítási munkák nem mindig kellő gyorsasággal hajttnak végre s küldetnek el rendeltetési helyükre. Ezen irányban legyen szabad megjegyeznem, hogy nem egyszer fordult elő az eset, midőn oly fordítmányok sürgettettek, melyek már félévvel, sőt több idővel is azelőtt a közp. fordító osztály által illetékes helyekre elszállítottak. - Különben pedig a fordítások gyors elintézése tekintetében netalán magát előadó hiány is igen természetes megfejtését találja abban, hogy az **évenként 2500 ívet** meghaladó fordítások hitelesítésére a magas miniszteri tanács szabályzata értelmében hivatott tolmácsok eddigelé nem neveztek ki, a hitelesítések egész terhe tehát reám, mint a közp. fordító osztály főnökére nehezedik, mely terhet egy ember, ha még oly buzgó lenne is, meggyőzni nem képes, kivált ha tekintetbe vesszük, hogy **egy némely fordítmányok hitelesítése majdnem annyi időt s munkát vesz igénybe, mint maga a fordítás.**

Mindezeket számba véve, szabad legyen ezúttal épen a fölmerült panaszos eset alkalmából azon alázatos kéréssel járulni a magas magy. kir. Ministerelnökséghez, miszerint a fönt előhozottaknak magas tekintetbe vételével s az Árva megye által bepanaszolthoz hasonló, nemcsak a közp. fordító osztály jó hírnevét, hanem a magas kormány tekintélyét compromittáló esetek kikerülése végett oda hatni kegyeskedjék, hogy az egyes magas m. k. Ministeriumoknál eddig követett, a közszolgálat érdekeivel ellenkező azon eljárás, mely szerint jónak látták **olcsósági szempontból** a fordításokat a közp. fordító osztály mellőzésével, illetéktelen s avatatlan egyének által eszközöltetni megszüntetessék.

Mely alázatos nyilatkozatom illetőleg kérésem előterjesztése után magamat a magas m. k. Ministerelnökség kegyeibe ajánlva, hódoló tisztelettel maradok

Budán, 1872. évi július hó 19-én

Ferencz József

ministeri titkár, mint a k. ford. osztály főnöke

Ferencz József igazoló jelentése igen terjedelmes, sőt egyes részleteiben terjengősnek is mondható. Mégis helyesnek véltük majdnem teljes szövegének lekölzését, mivel igen komoly, máig is érvényes fordításelméleti kérdéseket is

tárgyal. A jelentésben felvetett problémák - főleg a fordítói tevékenység meg nem értéke és az ebből adódó visszasságok - a további évtizedek során sem változtak sokat és egyikével-másikával egyébként még manapság is szembe kell nézni.

A fenti esetben - és még néhányszor - a Miniszterelnökség megvédte a Központi Fordító Osztályt és a honvédelmi miniszterhez intézett átiratában³¹ a következőket közli:

„Árva megye közönségének felterjesztvényét, melyben a' honvédelmi miniszterium által múlt évi december 19-én kiadott - helytelen 's érthetetlen tót fordítás miatt panaszt emelt, 's jövőre ilyes kiadványok mellőzését kéri, azon fölhívással küldöm át a' m.k. honv. miniszteriumhoz, hogy miután a' kérdéses fordítás - nem ott eszközöltetett, jövőre intézkedés tétessék, miszerint ilyes fordítások az erre hivatott fordító osztály által készíttessenek, a' fennforgó esetben pedig a' hibás nyelvezetű példányok, - a'mennyiben erre szükség volna, - érthető fordításokkal cseréltessenek ki.”

A korszellem tükrében nincs mit csodálkozni azon, hogy a miniszterelnökség számára egyre kellemetlenebbé vált az állományához tartozó fordítóosztály szolgáltató, készpénzforgalommal járó, „üzleti” jellegű működése, mely miatt nap mint nap támadásoknak volt kitéve. A fordító osztályra (éppen az oly fontos sajtóosztály zavartalan működéséhez) okvetlen szüksége volt a miniszterelnökségnek - viszont már ekkor felmerült, majd nemsokára meg is valósult az a visszafejlődést jelentő „újítás”, melynek értelmében - éppen az ilyen támadások kikerülése céljából - a magánfél közvetlenül nem végezethet fordításokat a Központi Fordító Osztállyal.

A legközelebbi - nagy erejű - támadás célhoz is vezetett; bekövetkezett az, amiről Ferencz József előbb idézett igazoló jelentésében így írt: „úgy látszik.....a központi fordító osztály működési körének minél szűkebbre szorítását tűzte ki magának feladatul”. Ezúttal a támadást nem kisebb személyiség fémjelezte - természetesen másnak kezdeményezésére - mint Tisza Lajos közlekedési miniszter, Tisza Kálmán fivére. Ez a támadás valóban komplex jellegű volt; mind minőségi, mind díjazási, mind pedig határidős panaszokat ölelt fel. Tisza Lajos panaszirata - mely végül is csak megteremtette a hasonló jellegű akciókat, melyek mögött kivétel nélkül gyengébb nyelv- és szaktudású, de külön díjazásért mellék-elfoglaltság gyanánt fordításra vállalkozó tisztviselők intrikája rejlett - a következőképpen hangzott:

179. eln. szám

Nagyméltóságú Minister Elnök Úr!

A miniszterelnökség kebelében az 1867. évi október 13-iki ministertanácsi határozat alapján felállított fordítóosztály a közmunka- és közlekedési miniszterium részéről is hivatalos fordítások eszközzésére rendesen igénybe vétetvén, több év folyamán azon tapasztalatra jutottam, hogy ezen osztály ha el is tekinthetnék attól, hogy gyakran csak feltűnő késedelemmel szolgáltatja munkáját, fordítási feladatát érdemileg is nem eléggé megfelelően teljesíti és a fordításokra nem fordít oly gondot, minőt némely szöveg főleg a törvényeknek fordítása megkíván.

Különösen panasz emeltetik a magyar törvényeknek horvát fordítása ellen, melyek pedig, miután az 1868. évi XXX. t. cz. 60. §-a szerint **eredeti törvénycikkek alakjában állíttatnak ki** és a Horvát szlapon ország gyűlésének megküldetnek, a többi nem közös törvények fordításainál fontosabbnak tekintendők és ezért különös figyelemmel is volnának elkészítendők.

Nem kevésbé tapasztaltam hiányosnak a fordítóosztály magyar-francia és francia-magyar fordításait, melyeket rendesen ahhoz értők által kell újból átnézetnem, mielőtt hivatalosan felhasználhatnám.

Midőn erről Nagyméltóságodat a szolgálat érdekében tisztelettel értesíteni kívántam, megjegyzem egyszersmind, hogy leginkább a fordításoknak imént említett hiányossága miatt de másod vonalban azok árainak magasságánál fogva is újabb időben, **az előforduló fordításokat lehetőleg a miniszteriumom kebelében iparkodom eszközöltetni s csak azon esetben fordulok és fordulandok ezentúl is a többször említett osztályhoz, ha valamely fordítást itt eszközöltetnem nem sikerülne.**

Ha azonban a fordító osztály tevékenységének minősége s eredménye netán teendő intézkedések következtében olyanná változnék át, hogy annak általános és rendes megbízását a szolgálat s a kincstár érdekében levőnek ismerném, s Nagyméltóságod szíves leendő, erről engem tudósítani, részemről készségemet nyilvánítom már most, hogy minden fordítást ismét ezen osztályhoz küldendek. Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1873. május hó 17-én

Tisza Lajos³²

Tisza Lajos átirata nyomán - mely fölényes, szinte imperatív hangjával, más tárcák ügyeibe való beavatkozásával, saját beosztottjai részére juttatott jog-

szabálysértő fordítások nyílt hangoztatásával tűnik ki - a miniszterelnökség, amely már torkig volt a sértett anyagi érdekekből fakadó panaszok áradatával, nyomban hozzálátott a végleges rendezés előkészítéséhez.

Ferencz Józsefnek, a Központi Fordító Osztály vezetőjének átfogó, alapos, a tiszta ügyszeretettől áthatott emlékirata - melyet előbb idézett igazoló jelentéséhez hasonlóan alább főbb részleteiben közlünk - már nem tudott a helyzeten változtatni:

Nagyméltóságú Ministerelnök Úr! Legkegyelmesebb Uram!

A folyó évi március 27-én 786-ik szám alatt vett magas rendelet értelmében a vezetésemre nagykegyesen bízott osztály tevékenységéről legalázatosabb jelentést teendő.

Tájékoztatásul czélszerűnek tartom előlegesen magáról az osztály rendeltetéséről, hivatásbeli szakmüköréről, igazoló létokáról pár sort kockáztatni.

A haza néprajzi alkatánál fogva ugyanis, a kérdésben forgó osztály egyfelől az ország mindannyi ajkú nemzetségeinek népszeldéje (observatorium)

másfelől - gyakorló nyelvtudós testület (academia).

Szent István birodalma ugyanis nem olyan egységes állam, mint például Franciaország, Spanyol-, Olasz vagy Némethon. Magyarország kicsiben vett egymaga úgy mondván dióhéjba szorított egész Európa. Benne mind az indeurópai, mind az ural-altáji család népei tömegesen képviselvék, nem csak hanem azoknak nyelv- és elv-, vér és hitrokonaik körül is veszik tömegesen ugyanezt.

.....A nemzetiségeknek bel- és külföldi sajtójának éber szemmel tartása s erről a kormánynak lelkiismeretes folytonos értesítése, szóval a „Lapszemlést” tehát az **egyik** oldalú főteendője az osztálynak.

Az osztálynak ebbeli tevékenysége tekintetében bátorkodom egyszerűen egy évi ide ... alatt mellékelt lapszemlének három kötetére utalni.

A **másik** oldalú teendője az osztálynak a tolmácsolás a nyelvről nyelvre fordítás annyi sok mindenféle tárgy dolgában, hogy ugyanannak tagjai külön-külön és egyetembe a mint mondván volt, valóságos igazi **tudós testület** tagjaiul **soha nem tudhatnak eleget s jó deákul holtiglan tanulni kénytelenek.**

.....A szellemi és anyagi közlekedés egykor nem is sejtett tökéletesítése s a legtávolabb népeknek egymáshoz közel jövedele folytán -

vagy húsz nyelvből csaknem ugyanannyi nyelvre hitelesen kell fordítani.:

törvényjavaslatokat, meglett törvényeket, szabályrendeleteket, alapszabályokat, nemzetközi szerződés-tervezeteket és meglett szerződéseket, láncz- és egyéb nemű hidakról, vas-hajókról, kotró- s minden lehető más **gépekről** s azok megszerzőjéről szóló szerződéseket, bűnvádi, telekkönyvi, kereskedelmi s másnemű jegyző- és anyakönyvek kivonatait, alapítványokat, végrendeleteket, kötvényeket, váltókat stb., stb.

.....Mindezek után öndicsekvés nélkül el mondhatja talán magáról az osztály, hogy „bene meruit de Patria!”

Nagyméltóságodnak hódoló tisztelettel

Budapest, 1873 március 31.

Legalázatosabb szolgálja

Ferencz József

A Központi Fordító Osztály vezetőjének irata számunkra itt első sorban azért érdekes, mert jellemzően mutatja be az osztály valóban magas fokú nyelvtudással rendelkező fordítóinak maradi értékelését, megbecsülésének elégtelenségét mind társadalmi, mind anyagi vonalon - ugyanakkor kitűnő érveléssel bizonyítja, hogy a sajtószolgálat elképzelhető az aktív osztály (vagyis a sajtóosztály) nélkül, viszont elképzelhetetlen a passzív osztály (vagyis a fordító osztály) nélkül.

Mindcz azonban már nem sokat segített. Ugyanazon év augusztus 24-én Szláv József miniszterelnök a következő utasítást adja ki Kandó Kálmán miniszteri tanácsos számára:

„A’ kebelbeli fordító osztály ellen egyes ministeriumok részéről ismételve lettek panaszok emelve a’ miatt, hogy az említett osztályra bízott fordítások felette pongyolán, nem a’ megkívánható hűséggel, s’ többnyire késedelmesen teljesítettek, valamint hogy a’ fordítási díjak legtöbb esetben túlságosan számíttatnak fel. Részemről szintén van alkalmam tapasztalhatni, hogy főleg a’ nem magyar nyelven szerkesztett hírlapokból - ugyancsak az említett fordító osztály által - élémbe terjesztett szemlék összeállítására nem elég gond fordítatik, hogy ezen szemlék felületességgel szerkesztvék ‘s hogy azokban sokszor fontosabb ‘s érdekel bíró közleményekre sem hívatik fel figyelmem. - Miután a’ fordító osztály majdnem túl-

ságos számú személyzetből áll, az elősorolt fentebbi bajok oka nem a személyzet elégtelenségében keresendő, hanem csak is abban keresendő, hogy ezen osztály a' kellő közvetlen felügyeletet nélkülözve, annak tagjai vagy nagyon is kényők, s' kedvök szerint járnak el hivatalos kötelességek teljesítésében, vagy pedig nem bírnak azon képességgel, hogy a' reájuk bízott teendőket úgy teljesíthetnék, mint azt a' köz szolgálat érdeke megkívánja. - Ezen tűrhetetlen állapotot megszüntetni óhajtván, az említett fordító osztályt ezennel Méltóságod közvetlen felügyelete alá helyezem, s felkérem, miszerint figyelmét az elősorolt bajok megelőzésére kiterjesztvén, egyúttal arról, valjon az illető osztálybeli tagok mindegyike megfelel e' reá bízott kötelezettségének, s' valjon bírnak e' azok 's mennyiben az e' részben megkívánható képességgel, az említett osztályban való gyakori 's a' mennyiben lehetséges napontai megjelenése által magának személyes meggyőződést szerezni. - Tapasztalataimról, valamint arról, valjon minő módon lehetne a' fentebbi bajokon gyökeresen segíteni, szíves leendő Méltóságod indokolt javaslatát annak idejében elembe terjeszteni.”³³

Vagyis a miniszterelnök meghátrált a támadások előtt, melyekre Tisza Lajos csaknem minősíthetetlen levele csupán a koronát rakta fel. Formailag ugyan még 1878-ig megmaradt a fordítóosztály önállósága, de Ferencz József vezetése ettől kezdve kizárólag szakmai kérdésekre korlátozódott; a valódi irányítást az egyébként igen belátó, kiválóan képzett Kandó Kálmán miniszteri tanácsos tartotta kezében, azonban a tárca szellemének megfelelően ő is az eleven élet, az ügyfélforgalom ellen foglalt állást. Ferencz még oly csekély jelentőségű ügyet sem dönthetett el, mint Vámbéry Ármin, a nagy orientalista, egyben az osztály külfordítója díjfelszámítási problémáját.

A fordítói díjak előlegezésének igazságos rendszere időközben megszűnt³⁴ és a lehető legkínosabb helyzetek álltak elő, amikor illusztris külfordítók, főleg tudósok közreműködését kellett igénybe venni bizonyos kevéssé ismert nyelvekről vagy nyelvekre készülő fordítások területén - és a fordítás elkészülte után a fordító munkadíját nem lehetett kifizetni, mert a rendelő elmulasztotta a fordítási díjat átutalni vagy éppenséggel azért, mert sokallotta az összeget.

„Minthogy a fordító osztály főnöke magában az osztályban török fordítóval nem rendelkezik, kénytelen az ilyenmű fordításokat **Vámbéry** vagy **Erődi Harrach** kültag fordítókkal fordíttatni. Miután a magas belügyi ministerium ugyancsak f. é. 28.376 sz. meghagyása folytán még ez év június hóban lett egy Strachmann nevű egyénnek útlevele szintén törökből magyarra fordítva, s ezért Vámbéry 3 ft-ot felszámított ugyan, de még eddig az említett magas ministerium az összeget nevezett fordítóknak meg nem térítette, annak folytán az újabban áttett török

okmány lefordítását elvállalni vonakodott; minek következtében kénytelenített volt alázattal alulírott Harrachnak lefordítás végett kiadni”³⁵

-jelenti Ferencz József osztályvezető a föléje helyezett Kandó Kálmán utódának, **Tarkovich József** miniszteri tanácsosnak. Ferencz előterjesztését a miniszterelnökség számvevőszéki főnöke, Egerváry Frigyes számtanácsos is magáévá teszi és a következőkkel záradékolja:

„Jelen török fordítással is Erődi - saját állítása szerint - 2 1/2 órát töltött, miután a hieroglif szerű írást előbb betűnként kellett elemezni s azután mondatokba szedni.”

Mindez azonban nem használ, mert a fordításokhoz mit sem értő Tarkovich - Ferencz József osztályvezető feje fölött - imperatív módon dönti el a két nagy hírű orientalista díjfelszámításával kapcsolatos kérdést „az Erődy által felszámított 4 ft-nyi fordítási díj túl magas; ezért igyekezzék a fordító osztály főnöke vele egy méltányosabb díjban kiegyezni. - - A mi Vámbéry követelését illeti, ez mielőbb megtérítendő.”

Ferencz József nem csak a Központi Fordító Osztály főnöke, hanem egyben a budapesti egyetem professzora is. Szakmai tekintélye vitathatatlan. Ezért - ha Kandó, illetve Tarkovich irányítása alá helyezve is - élete végéig formálisan fennmarad, mintaszerűnek mondható szervezési szabályzatával együtt a Központi Fordító Osztály. Ferencz József azonban 1878-ban meghal és halála után néhány hónappal már végbemegy a nagy hátralépést jelentő átszervezés; körrendelet jelenik meg a miniszterelnök aláírásával, mely tudtul adja a **Központi Fordító Osztály megszűnését és az új fordítói alosztály felállítását**, ugyanakkor napvilágot lát „a magyar királyi ministerelnökség fordító osztályának ügykezelési és díjszabályzata”.

Ezzel a magyar fordításügy aranykora lezárult. Egyes intézmények rövidebb-hosszabb ideig tartó fejlődés után érkeznek el működésük csúcspontjához; a Központi Fordító Osztály sajátosképpen az alakulását követő esztendőekben érte el szakmai és gyakorlati síkon egyaránt a magyar közigazgatás terén páratlannak mondható új szolgáltatás megvalósításában **előremutató, nem egy vonatkozásában ma is példaszerűnek mondható eredményeit**. Kialakulása körülményeinek, első esztendői lefolyásának nem véletlenül szenteltünk aránytalanul tágabb teret, mert minden későbbi módosítás ellenére legfőbb működési elvei alapvonásaikban megmaradtak és azokban a mai problémáink első felvetődését, illetve azok első megoldási kísérleteit is láthatjuk. A visszaeséseket 1949-ig mindig újabb felemelkedések követték, bár kétségtelen, hogy az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda megalakulásáig az első - csonka - decennium eredményei voltak a legkimagaslóbbak.

3. fejezet

A MEGNYIRBÁLT ÖNÁLLÓSÁGÚ KÖZPONTI FORDÍTÓ OSZTÁLY

Tisza Kálmán miniszterelnökségének negyedik évében került sor az átszervezésre. A rendelkezések híven tükrözik a visszaesést mind a fordítói tevékenység, mind pedig a fordítók helyzete - elsősorban jogi státusa - vonatkozásában, ugyanakkor érzékeltetik azt is, hogy még mindig milyen jelentős szerepet tölt be a *leszüktett ügykörű fordítói alosztály* a miniszterelnökség szervezetében.

Körrendelet
a m. kir. ministerelnökség
számára

A kir. bírósági hites tolmácsok intézményének életbeléptetése következtében a m. kir. központi fordító osztály azon hivatása, hogy közhatóságok és magánfelek számára bíróság előtt is hitelességgel bíró fordításokat készítsen, megszűnván, a m. kir. központi fordító osztály jelen szervezetében *feloszlatik*, s helyébe a magyar kir. kormány belcéljaira a m. kir. ministerelnökség sajtó osztályába az alább meghatározott szervezettel egy *fordítói alosztály állítatik fel*, melynek főfeladata lesz:

a/ az idegen nyelven megjelenő sajtó termékeinek ellenőrizhetése céljából ezen lapokról naponként rendes szemléket készíteni, s ha kívánnak, egyes cikkeket szó szerint lefordítani, és

b/ a kir. ministeriumoknak vagy egyes állami közegeknek idegen nyelven szerkesztett iratokról vagy nyomtatványokról, azok általános tartalmára nézve kívánnak szerint felvilágosításokat adni.

Ezen kívül *mellékes teendője* lesz:

c/ ha a m. kir. ministeriumok vagy más közhatóságok részéről fordítási munkálatok teljesítése végett megkeresetik, ezen fordítási munkálatokat a/ alatt csatolt szabályzatban meghatározott módon és díjakért teljesíteni.

Ezen fordítói alosztály személyzete fog állani:

egy osztályvezető állandó hivatalnokból ministeri titkári címmel és jelleggel és a szükség szerinti számban havidíj mellett alkalmazandó fordítók közül.

A fordítói alosztályt vezető titkár a ministerelnöki ministeri titkárok concretállományába tartozik.

A fordítói állomások a következő havi illetményekkel rendszeresíttetnek:

1 fordító havonkénti 125 forinttal

2 fordító havonkinti 100 forint-tal

2 fordító havonkinti 60 forint-tal

Ezen fordítók nyugalmi ellátására nézve a f. évi mártius hó 25-én 8/m.t. 4-ik j.k.v. pont alatt kelt ministertanácsi határozatban elfogadott elvek lesznek irányadók.

A fordítók a következő ünnepélyes fogadást tartoznak letenni:

„Én N. N. becsületekre fogadom, hogy a m. kir. miniszerelnökségnél fordítónak kineveztetvén, ezen állással járó teendőket pontosan és híven teljesítendem, a tudomásomra jutott hivatalos titkot megőrizendem, a fordítás végett reám bízott iratok tartalmát senkivel nem közlendem.”

Azon fordítók, kik a jelen rendelet előterjesztésekor rendes hivatalnoki jelleggel vannak alkalmazásban, állomásaikon mostani hivatali minőségek megtartása mellett továbbra is meghagyatnak.

Az egyesített sajtó- és fordítói osztály közös hivatali főnöke a sajtó alosztály vezetője.

Ezen főnöki tisztjénél fogva a sajtó alosztály vezetője saját osztálya vezetésén kívül felügyel a fordítói alosztály rendes ügykezelésére is; különösen pedig utasításokat ad a lapszemlék miképeni készítésére s általában a sajtóügyekre vonatkozó teendőkre nézve, továbbá a fordítói állomások betöltése iránt a fordítói alosztály vezetője véleményének meghallgatásával javaslatokat terjeszt a miniszerelnökség elnöki osztályához.

A fordító-alosztály vezetőjének teendője különösen:

a/ közvetlenül felügyelni a fordító osztály ügykezelésére, általában a munkát a fordítók közt ki osztani s annak pontos teljesítéséről gondoskodni;

b/ a vett utasítás szerint a lapszemlék pontos készítésére ügyelni, a lapokból kívánt fordításokat elrendelni, s a fordító osztálynak átadott hírlapok, valamint a szemle gyűjtemények rendes kezelésére és megőrzésére felvigyázni;

c/ legalább egy nyelv ismeretei szerint választandó lapcsoportból szemléket készíteni;

d/ a kormányközegek által kívánt felvilágosításokat idegen nyelven szerkesztett iratok és nyomtatványok általános tartalmáról megadni;

e/ a fordítás végett beérkező iratokat a fordítók között kiosztani, a fordítások gyors elkészítésére ügyelni s a fordítmányoknak rendeltetésük helyére küldéséről intézkedni;

f/ az osztályból kiadandó fordítmányokat láttamozni s az osztály bélyegével ellátni.

A fordító osztály hivatalos kiadmányain és pecsétjén a következő elnevezést fogja használni:

„A m. kir. miniszerelnökség fordító osztálya”

Ugyanezen címzés alatt lesznek külhatóságok részéről a fordító osztályhoz intézett megkeresések beküldendőek.

Tekintettel a sajtó- és fordító osztálynak a fenebbiek szerint megváltozott szervezetére és hivatalos viszonyára, a m. kir. miniszerelnökség ügy- és személy-beosztása jövőre következő lesz:

A ministertanácsos jegyzője:

Tarkovich József miniszeri tanácsos

A jegyzői teendőknél kívül felül vizsgálja, s a mennyiben nincsenek a miniszerelnök saját kiadmányozásának fenntartva, kiadmányozza a miniszerelnökségnél elintézés alá kerülő ügydarabokat, s felügyel a miniszerelnökség hivatalos ügykezelésének rendes menetére.

I. Elnöki osztály

Teljesíti a miniszerelnökség ügyköréhez tartozó összes fogalmazási munkálatokat, s intézi a miniszerelnökségnél alkalmazott tisztviselők és szolgák személyes és fegyelmi ügyeit.

Osztály vezetői: Höbling Antal osztálytanácsos

Titkár: Palikucsevnyi Tivadar

Fogalmazók: Kugler Miklós

Tárnóczy Kázmér

II. Sajtó- és fordítóosztály

Főnöke: Berczik Árpád min. osztálytanácsos

a/ sajtóügyi alosztály

Ellenőrzi a napi sajtó termékeit közvetíti a hírlapokkal való érintkezést s általában

teljesíti a sajtó ügy tekintetében a kormány szempontjából szükséges teendőket.

Osztályvezető: Berczik Árpád min. osztálytanácsos

Fogalmazó: Ürmösi Miklós

b/ fordító ügyi alosztály

Id. osztályvezető: Farkas Jenő min. titkár

Fordítók: Szokolovits József fogalmazó

Szulusny Ignác

Popovits Sándor

Segédhivatal

Igazgató: Huszár Adolf kir. tanácsos

Irodatisztek: Schifter Ferencz

Nyiri Pál

Bolla Dezső

Czikó József

Számvevőség

Egerváry Frigyes számtanácsos

Ezen rendeletnek a személy- és ügybeosztásra vonatkozó része azonnal, a fordítók illetményeire és díjszabályzatára vonatkozó része pedig f. évi június hó 1-ével lép hatályba.

Budapesten 1878. május hó 8-án

Tisza s.k.

A körrendelethez mellékelte új szabályzat a következő:

ad 736/M.E. 1878

*A magyar királyi ministerelnökség fordító osztályának
ügykezelési és díjszabályzata*

1. §

A ministerelnöki fordító osztály, ha a magy. kir. ministeriumok vagy egyéb közhatóságok részéről fordítási munkák teljesítése végett megkerestetik, tartozik ezen megkereséseknek eleget tenni és a kívánt fordítási munkákat a jelen szabályzatban meghatározott díjakért lehető gyorsasággal és pontosan teljesíteni.

A m. kir. ministerelnökség és ministertanács, valamint a sajtó vétségek ellenőrzése céljából a kir. ügyészségek számára szükségelt fordításokat azonban a fordító osztály tartozik minden külön díj nélkül teljesíteni.

2. §

Minden fordító az általa teljesített fordítás szó- és értelem szerinti hűségéért személyesen felelős; miért az osztályból kiadandó minden fordítási darabot az illető fordító aláírni köteles.

3. §

Ha a fordító osztálytól valamely ministerium vagy közhatóság által oly nyelvre vagy nyelvről való fordítás kívántatnék, melyre az osztályban nincsen fordító alkalmazva, az osztály vezetőjének feladata lesz gondoskodni arról, hogy a megkeresésnek a fordító osztályon kívül álló egyének igénybevétele mellett is lehetőleg elég tétessék. Ez esetben azonban a fordító osztály vezetője a fordítás hűségéért annyiban felelős, amennyiben ügyelni kell arra, hogy a fordítási munkát oly egyénnek adja ki, aki mind nyelv ismerete, mind lelkiismeretességénél fogva az elvállalt munka pontos és helyes teljesítésére nézve biztosítékot nyújt.

4. §

Annak igazolásául, hogy valamely fordítás a fordító osztály által, vagy közvetítésével készített, az osztályból kiadandó minden fordítás az osztály vezetője által látamozandó és az osztály bélyegével ellátandó.

5. §

A m. kir. ministerelnökség fordító osztályából kiadott fordítások bíróság előtti hitelességgel nem bírván, a mondott fordító osztály fordításokat nem hitelesíthet.

6. §

Ha a m. kir. ministerelnökség fordító osztálya által készített fordításnak hitelesítése

kívántatnék, ezt a fordító osztály vezetője az illető kir. bírósági hites tolmács által eszközölteti.

Ezen hitelesítésért a hites tolmácsnak fizetendő, a tolmácsokról szóló m. kir. igazságügyministeri rendeletben meghatározott hitelesítési díjon felül, tekintet nélkül a hitelesítendő fordítás terjedelmére, minden hitelesítendő fordítási darabtól 50 kr. közvetítési díj jár, mely közvetítési díj, ha a fordítást a fordító osztály valamely tagja készítette, a fordítót, különben a fordító osztály vezetőjét illeti.

7. §

Ha a megkereső fél a fordításnak tolmácsa általi hitelesítését kívánja, a fordítási, hitelesítési és közvetítési díjak, valamint a hitelesítéshez szükségelt bélyeg költsége fejében oly előleget küldeni, mely a valószínű összes költség legalább 50 %-ának megfelel.

8. §

Ezen előlegek, valamint a teljesített fordításokért járó díjak mindig a m. kir. minis-terelnökséghez címelve küldendőek be, mely a járandóságokat a kebelbeli számvevő által átvizsgált számlák alapján szolgáltatja ki az egyes fordítóknak.

9. §

A fordító osztály tagja az általuk teljesített fordításokért csak annyi díjat követelhetnek, a mennyit az alább meghatározott díjtáblázat alapján a minis-terelnöki számvevőség megállapít.

10. §

A számvevőnek jogában áll a díj megállapítása végett bemutatott fordításokat, ha azok a sorok és szótagok számára nézve a díjszabályzat határozmányainak meg nem felelnek, visszautasítani, vagy a díjat megfelelően leszállítani.

11. §

Ha a fordító a számvevőség által megállapított díjjal meg nem elégszik, orvoslást kereshet a m. kir. minis-terelnökség elnöki osztályánál, mely a felmerült vitás kérdést végérvényesen megoldja.

12. §

A fordításokért járó díjak a fordítási munka könnyebb vagy nehezebb voltához képest a következők:

a/ szó és értelem szerint hű áttételekért, idegen nyelvből hazai nyelvre írott tört ívenként 1 frt., írott egész ívenként 2 frt.

Egy írott tört ívnek négy, legalább 30 sorú lapot s egy sornak átlagban legalább 8 szótagot kell tartalmaznia.

Egy írott egész ívnek négy, legalább 30 sorú lapot s egy sornak átlagban legalább 16 szótagot kell tartalmaznia.

Egy lapnál rövidebb fordítás egy negyed ívnek számítandó.

Ha a fordítás több lapra terjed és az utolsó lap nem teljes, - ez csak akkor számítandó, ha 10 sornál többet tartalmaz.

b/ A tartalmuknál fogva különös nehézséget okozó, vagy hazai nyelvekből valamely külföldi nyelvre történő fordításokért az a/ alatti pontban meghatározott díjon felül 50 %-kal több állapítható meg.

c/ ha valamely iratból kivonat kívántatik - ezért amennyiben a kivonat legalább egy negyed tört ívre terjed, a b/ alatti díj állapítható meg. Negyed tört ívnél kisebb terjedelmű kivonatokért, valamint az irat vagy nyomtatvány általános tartalmát jelző felvilágosításokért díj nem követelhető.

d/ az országos törvénytár számára kívánt fordítások díjazására nézve a törvénytár szerkesztősége és az igénybe vett fordító között külön megállapodásoknak van helye.

Elsődleges megállapodás nem léteben az országos törvénytár számára teljesített fordításokért nyomtatott ívenként legfeljebb 20 frt állapítható meg.

Az országos törvénytárnál a nyomtatott ívnek mind a 8 lapja számítandó, de a címzések, bevezetési és berekesztési záradékok, a díj megszabásánál tekintetbe nem veendőek.³⁶

A hitelesítési jog elvétele hamarosan hatályát veszítette. A fordítók sérelmei is fokozatosan, még a századvég előtt többé-kevésbé orvoslást nyertek, hasonlóképpen a magánfeles (külön jövedelmet biztosító) fordítások problémája is, mivel-közvetett formában - az új rendelet is lehetővé tette a magánfelek iratainak fordítását, amennyiben azokat hatósági úton terjesztik fel (vagyis csak a minis-terelnökség exkluzivitását zavaró *közvetlen* ügyfélforgalom szűnt meg). Az át-

szervezéssel egyidejűleg két régi, érdemes napidíjas fordító, Szlusny Ignác és Popovits Sándor is bekerült a belfordítók - megnyirbált tekintélyű, de mégis nagyobb biztonságot nyújtó - státusába, jöllehet már nem fogalmazói, hanem csupán fordítói ranggal.³⁷

Nem az új vezetón, **Farkas Jenő** miniszteri titkáron³⁸ múlt, hogy a fordító osztály nem vált teljesen bürokratikus, minden szakmai vagy éppenséggel tudományos ambíció nélküli szervvé - az ő előterjesztéseit olvasva elismeréssel kell adoznunk Ferencz József professzor emberismeretének. Ugyanis a két alosztályra oszló Sajtó- és fordítóosztály vezetője **Berczik Árpád** lett és az ő személyében széles látókörű, nagy műveltségű ember vette kezébe a fordításügy felsőbb irányítását; Farkas Jenő alosztályvezető tevékenysége kizárólag az anyag szétosztására, sürgetésére és egyéb technikai jellegű ténykedésre korlátozódott. Berczik Árpád (1842-1919), a későbbi akadémikus maga is több nyelven írt és olvasott, kora egyik ismert és Magyarország határain túl is népszerű drámaírója volt. Az ő vezetésének és tekintélyének köszönhető, hogy a fordító alosztály (vagy miként gyakrabban szerepelt: fordító osztály) fokozatosan visszanyerte az elvesztett pozíciók tekintélyes részét és az időnként megújuló alaptalan támadások már nem okozhattak újabb zökkenőket munkájában.

A hivatalos fordításügy egy ma sem ismeretlen, visszatérő jellegű „betegségének”, a külfordítók egy részénél a határidő betartása terén mutakozó indolenciának korai megnyilvánulásai is felbukkannak. Farkas Jenő, a fordító osztály vezetője indignált hangon terjeszti fel panaszát „az ezen fordító osztálynál önkéntes ajánlkozás folytán mint kültag működő **Karagyena Mihály** országos levéltári tiszt ellen, ki hét (7) hó folyamán nem adta vissza, többszöri szóbeli és írásbeli sürgetés ellenére a vállalt bolgár fordításokat”. Még néhány sürgetésre, fegyelmi felelősségre utaló felhívásra volt szükség ahhoz, hogy a kényelmes külfordító elkészítse rövid határidőre vállalt, terjedelmesnek sem mondható fordítását.³⁹

Közben a fordítói alosztály állománya is változik. Kivált már belőle a poliglott, kalandos életű **Szlusny Ignác**, a lapszerkesztő és közíró **Thull Lipót**, valamint s „román világ szakértője”, **Benedek Károly**. Helyettük 1884-ben - a már korábban is itt működött **Szokolovits József** és **Popovits Sándor** mellett - már **Suciu Silvius**, **Csopey László** és **Czámbel Samu** neveit találjuk az osztály belső tagjai sorában. Főképpen a két utóbbi jelent nyereséget a fordító osztálynak. Csopey László (1856-1934) neve elválaszthatatlan a magyar-országi irodalmi kapcsolatokról. Gogol, Puskin, Krilov, Dosztojevszkij, Turgenyev és Tolsztoj műveit fordította magyarra, ukrán-magyar szótárt szerkesztett és kitűnő tanulmányokban méltatta az orosz és ukrán irodalom jelentőségét. Dr. Czámber Samu (1856-1919), aki egyetemi tanulmányait Budapesten, Bécsben és Prágában végezte(?), 1884-ben Oroszországot is bejárta, a magyar-szlovák irodalmi kapcsolatok terén

tevékenykedett, emellett jelentős nyelvtörténeti kutatásokat is végzett és a Slovenské Noviny-t szerkesztette.

Ismét jeles külfordítókkal felerősített illusztris belfordítói kar szolgálta a magyar hivatalos fordításügyet - ezt a felerősödést azonban nem követte nyomon a hivatalos elismerés, a korábbi állapot teljes helyreállítása. Feltételezhetjük, hogy ennek - ismételt ígéretei ellenére - maga Tisza Kálmán miniszterelnök volt a fő kerékkötője; hosszú, tizenöt esztendeig tartó uralma alatt a fordítók - nyilván nem ok nélkül - egyetlen sérelmükkel sem hozakodtak elő, de távozása után azon nyomban, 1890 április 24-én benyújtják alaposan megszerkesztett panaszukat⁴⁰ gr. **Szapáry Gyulához**, az új miniszterelnökhöz:

„Nagyméltóságú Ministerelnök Úr! Kegyelmes Urunk!

Legmélyebb alázattal alulírottak bátorkodunk Nagyméltóságodhoz, mint a kinek jósága s atyai gondoskodása a tisztviselői kar iránt országszerte ismeretes, **anyagi és erkölcsi helyzetünk javításáért** esdő kérésünkkel fordulni s kegyes meghallgatásért folyamodni.

Legalázatosabb kérésünk támogatására bátorkodunk következőket felemlíteni:

I. A folyó esztendő az, a mely szolgálati éveinkben fordulót alkot, a mennyiben ez évben végződik min. eln. fordítói minőségben eltöltött munkálkodásunk 20-ik, illetőleg 11-ik éve. Mint rendkívényileg kinevezett fordítók, havidíjat kapunk, mégpedig Popovits Sándor 1883 óta 110 forintot, Csopey László 1885 óta 85 forint, Suciu Silvius 1882 óta 70 forint és dr. Czámber Samu 1884 óta havi 70 forintot.

Sem nyugdíjra, sem lakbérre igényünk nincs.

Főfoglalkozásunk a m. kir. miniszterelnökség számára 1878. évi 736. M.E. szám alatt kibocsátott körrendelet értelmében:

a/ naponta lapszemlét készíteni,

b/ idegen nyelvű iratokból külhatóságoknak kívánság szerint felvilágosítást adni.

Mellékfoglalkozásunk a külhatóságoknak szóló fordítás.

Főfoglalkozásunk - a szemlekészítés - olyan természetű, hogy naponként munkát ad; a mellékes foglalkozással kapcsolatos teendőket a hivatalos órán kívül odahaza végezzük.

II. Ha figyelembe vesszük a bizalmas természetű munkát, melyet végeznünk kell, és szolgálati éveink számát, továbbá, ha figyelembe vesszük, hogy egyetemen, tehát a legfelsőbb iskolában fejeztük be tanulmányainkat, és végül, ha nem hunyunk szemet az előtt sem, hogy a velünk nagyobb részt teljesen azonos munkát végező fordítók minő állásban vannak más ministeriumokban és hatóságoknál: lehetetlen arra a meggyőződésre nem jutnunk, hogy jelenlegi javadalmazásunk sem erkölcsi, sem anyagi tekintetben nem kielégítő.

III. Nagyméltóságod mint volt pénzügyminister emlékezni fog még, hogy e ministeriumban is van egy fordítói állás s hogy a ki azt betölti az II. osztályú fogalmazó. Nagyméltóságod előtt bizonyára nem ismeretlen az sem, hogy a m. kir. honvédelmi ministeriumban a melyben két fordítói állás van rendszeresítve, a fordítók valóságos fogalmazók, rangra és fizetésre egyaránt, s kilátásuk van a fokozatos előléptetésre.

Ha figyelembe vesszük a királyi táblák szétosztásáról alkotott törvényjavaslatot, abból is azt látjuk, hogy a fővárosban a kir. táblánál alkalmazandó első osztályú fordító összes illetménye 1500 frt., a II. osztályú fordítóé pedig 1400 frt-ot tesz.

Végül legyen szabad felemlítenünk, hogy a főváros tanácsa is létesített egy fordítói állást, s hogy a fordító, aki azt betölti, 1800 frt évi fizetést kap.

Miként az adatokból kitetszik, mi négyen, a m. kir. ministerelnökség kebelében alkalmazott fordítók, az előbb elsoroltaktól rangra is, javadalmazásra is jóval távol állunk. Pedig a m. kir. ministerelnökségnél sem volt ez mindig így: az 1878. évi szervezésig a ministerelnökségi fordítóosztályban 1 titkár és 3 fogalmazó volt alkalmazva, akik közül egy fogalmazó a szervezés után is megtartván rendes hivatalnoki jellegét, fordítói munkát végez és ma titkári ezímet visel és a pótlékkal és lakbérrel együtt évi 1900 frt javadalmazásban részesül.

IV. Időjártával az a felfogás kezdett nyilatkozni, hogy a ministerelnöki fordítóosztályban alkalmazott fordítók állása ideiglenesnek, maga a fordítóosztály is mintegy ideiglenes intézménynek tekintessék. Nem gondoljuk, hogy vétenénk a tisztelet és az ildomosság ellen, mikor szerény nézetünket nyilvánítani bátorkodunk, hogy a min. eln. fordítóosztály mai szervezetében 1878. május 8-ika, tehát tizenegy év óta működén, teljesen elegendő anyag gyűlt már össze annak végleges eldöntésére, fenntartassék-e továbbra is az osztály vagy sem.

A mi bennünket fordítókat illet ha figyelembe vesszük szolgálati éveinket, a melyek a legfiatalabbnál is egy évtizedet tesznek, valóban lehetetlen Nagyméltóságod figyelmébe nem ajánlanunk e körülményt mint olyat, a mely szintén szükségessé teszi, hogy a mi ügyünk is végleges megoldásban részesüljön.

Tíz év nagy idő a közpályán működők életében! ezt a törvényhozás is elismerte, mikor az 1885. évi XI. t.c. 20. §-ában kimondja, hogy minden állami tisztviselő, a ki legalább 10 évi beszámítható szolgálattal bír, élete fogytaig jár *nyugdíjra* tarthat igényt.

Hogy ne remegnénk mi is e tíz évért, a kik - mint alább kifejteni bátrak leszünk - javadalmazásunkból nem hogy félretenni, hanem megélni sem tudunk, családos emberek lévén.

V. Szokásban van olyannak tüntetni fel a min. eln. fordítók mellékes foglalkozásából

befolyó díjat, a mely számunkra a megélhetést teljességgel biztosítja. Bátrak vagyunk erre nézve tisztelettel megjegyezni a következőket:

a/ Maga a fordítóosztályi szervezet is mellékes foglalkozásnak tekinti azt, ha a fordító külhatóságnak díjért dolgozik, minthogy az efféle munkákat a hivatalos órán kívül, odahaza, igen gyakran az éjjeli nyugalomra szükséges idő egy részének feláldozása árán végezzük, azért az ebből befolyó, nagyon is bizonytalan jövedelem épp olyan kevésbé vehető tekintetbe a rendes javadalmazás megállapításakor, mint például az, hogy van-e valakinek magánvagyon a vagy nincs.

b/ Miként az iktató-könyvekből kitűnik, díjjal összekötött fordításokat nemcsak a min. eln. fordítóosztály tagjai végeznek, hanem a ministerelnökség rendes hivatalnokai is, továbbá a fordítóosztállyal semmi viszonyban sem álló, úgy mondott „külső tagok” is.

c/ A mi a fordítási díjak megküldésének módját illeti, sajnosan kell bevallanunk, hogy ez olyan, a mely ennek a „ha nem csurog, eseppeg” jövedelemnek élvezetébe sok keserűséget vegyít, mert nagyon is sok az olyan esetek száma, amelyekben a fordításért járó díjat félévig, egy évig, sőt több évig is várni kell.

Készséggel elismerjük, hogy a fordítási díjak pontos beérkezése a mennyit-annyit mégis lendítene sorsunkon, de csak abban az esetben, ha Nagyméltóságod kegyeskednék megengedni, hogy minden fordító a miniszterelnökségi házi pénztártól kapja meg fordítási díját legott, mihelyt a min. eln. számvevőség a fordításokért járó díjat megszabta. Ez esetben a hatóságoktól érkező díjak az adott előlegek törlesztésére a min. eln. házi pénztárába folynának.

VI. Mikor az 1885. évi országos kiállítás alkalmával - ha nem csalódunk, épen Nagyméltóságod indítványára - a kisebb javadalmazású tisztviselők 8 %, illetőleg 15 % drágasági pótlékot kaptak, a min. elnöki fordítók ebben a kedvezményben sem részesültek, pedig a kiállítás éve nem növelte a fordítások számát, a mely szám az utolsó években - különösen a vidéki törvényszékeknél és járásbíróságoknál rendszeresített tolmácsi állások betöltése óta - folytonosan csökken.

A főváros élelmezési viszonyai évről évre drágábbakká válnak, a megélhetés egyre nehezebb, a 70 frt-os havidíjból egy nőtlen ember is alig tudna megélni, a családos ember pedig a 70, esetleg 85 frt-os havidíjból - lakpénz nélkül, folyton csökkenő mellékes jövedelmek mellett - a legnagyobb nélkülözések közt sem tud megélni.

VII. Legmélyebb hálával vagyunk nagyméltóságodnak nagynevű elődje iránt, a ki

bennünket mindannyiszor a legkegyesebb jóakaratával támogatott, valahányszor arra törekedtünk, hogy minősítésünknek s tanulmányainknak megfelelőbb állást szerezzünk, ámde ez irányú törekvéseink testet nem öltöttek, jámbor óhajtasok maradtak a jövőre is, mert egyrészt a hatóságok, melyekhez folyamodtunk, itteni szolgálati éveinket nem vették figyelembe, másrészt újra a legalsó fokon kezdeni a szolgálatot most már családi körülményeink sem engednék.

VIII. Nagyméltóságú Ministerelnök Úr! Kegyelmes Urunk!

Legyen szabad reménylenünk, hogy az elsorolt okokkal sikerült Nagyméltóságodat meggyőznünk, hogy

- 1./ jelenlegi javadalmazásunk nincs arányban sem tanulmányainkkal, sem szolgálati éveinkkel,
- 2./ hogy a megélhetést nem biztosítja, sőt - szerencsétlen baleset vagy a család fő halála esetében - családunkra a legnagyobb nyomor vár,
- 3./ hogy a többi ministeriumokban és más hatóságoknál létesített hasonló állású hivatalnokokéval távolról sem versenyezhet.

IX. Az előadottak alapján legmélyebb alázattal esedezünk, a mennyiben most már hála Istennek az ország pénzügyi viszonyai is megengedik: méltóztassék

a/ a ministerelnöki fordító osztályba alkalmazott alulírott fordítók állását rendes hivatalnoki jelleggel felruházni s javadalmazásukat ehhez mértén megállapítani, a mennyire lehetséges elvül tűzvéni ki, hogy a kik azonos munkát végeznek, azonos jelleggel és javadalmazással bírjanak, és

b/ a V. pont utolsó bekezdésében (a fordítási díjak előlegezése) foglalt legalázatosabb kérésünket is esetleg figyelembe venni, mire nézve bátrak vagyunk megjegyezni, hogy 1874 előtt az előlegezés illetén módján csakugyan életbe is volt léptetve a ministerelnöki fordítóosztályban.

X. Nagyméltóságú Ministerelnök Úr!

Volt idő, mikor a ministerelnöki fordítóosztály tagjai sokkal jobb javadalmazásban és rangban részesültek, mint ma. Ha történtek a múltban dolgok, melyek az 1879. évi szervezetet eredményezték, a vezeklés súlya - hogy így fejezzük ki magunkat - az egészen ártatlan, 1879-ben belépett ifjabb nemzedéket sújtotta.

Mi, a kik eddigi működésünk folyamán jelét és bizonyosságát adtuk annak, hogy

mit tudunk és mit nem, nyugodt lélekkel és a legjobb reménnyel terjesztjük legalázatosabb kérésünket Nagyméltóságod bölcs ítélete elé, jól tudván, hogy Nagyméltóságodnál a tisztviselők méltányos és jogos igényei mindenkor legkegyelmesebb meghallgatásra találtak és találhatnak.

Budapesten, 1890. évi április 24-én

Nagyméltóságodnak legalázatosabb szolgálai:

Popovits Sándor
lengyel-bolgár fordító
Suciu Silviu
román fordító
dr. Czámber Samu
cseh-tót fordító
Csopey László
orosz-rutén fordító

Tarkovich József államtitkár nem ad nyomban hitelt a fordítók anyagi jellegű panaszának és a számvéviséssel 5 évre visszamenőleg összeállíttatja a belfordítók külön díjazásból eredő bevételeinek jegyzékét. Miután ez az összeállítás is a fordítók panaszának alaposságát támasztja alá - hiszen pl. egy miniszteri titkár évi jövedelme 1800 ft fizetésből és 400 ft lakpénzből tevődik össze, míg a fordítók évi összjövedelme még a mellékes bevételekkel együtt sem közelíti ezt meg - Szapáry miniszterelnök utóda, Wekerle Sándor, három év múltán, 1893. augusztus 6-án helyt ad a nagyon is indokolt kérelemnek és a fordítók ismét „rendszeresített” köztisztviselőkké válnak, jóllehet rangosztályba sorolásuk egyelőre elmarad és még jó ideig kénytelenek a „miniszteri fordító” címmel beérni.⁴¹

Érdekes viszont, hogy az illetmények szempontjából a miniszteri segédtitkárokkal, illetve miniszteri fogalmazókkal egy színvonalra helyezett fordítói állások kívánatossága egyáltalán nem fokozódott és ellentétben a fogalmazói-kari állásokkal, melyeknek elnyeréséért az érdekeltek - főleg a régi megyei közép-nemességből származók - minden összeköttetést megragadtak, a betöltésre kerülő helyek iránt igen mérsékelt érdeklődés volt csak tapasztalható. A korfelfogás ismeretében bátran megkockáztathatjuk azt a nézetet, hogy ebben bizonyos mértékig közrejátszott a társadalmi elismerést jelző rangosztályba sorolás hiánya, ami eleve az ide besorolt hivatalnokok társadalmi helyzete alatt határozta meg a fordítók helyét.

Amikor Farkas Jenőt, a fordítási osztály vezetőjét felhívták, „tegyen

jelentést.... milyen nyelvcsoporthoz szándékozik beosztani az alkalmazásban álló fordító urakat s a jövőben kiírandó pályázatok során miféle nyelvek okmány-szerű igazolása lenne követelendő”, az időközben osztálytanácsossá előléptetett Farkas azt a választ adja: „... az adott körülmények között az *északi szláv* nyelvek képviselőjének megerősítése volna megkísérlendő” és a „lengyel, orosz, ruthén, esetleg más szláv nyelvek okmány-szerű igazolása volna szükséges”⁴². Ehhez képest a Budapesti Közlöny Hivatalos Értesítőjének 1894. november 20-i⁴³ számában a következő hirdetés látott napvilágot:

„A m. kir. Ministerelnökség fordító osztályánál 1.100 ft. fizetéssel és 400 ft. lakpénzzel javadalmazott, külhatóság és magánfelek részére készítenő fordításokért külön díjazott fordítói állás betöltendő, arra ezennel pályázat nyitattik. Pályázók saját kezűleg írt folyamodványukban a következő adatokat kötelesek igazolni: 1/ életkoruk; 2/ családi állapotuk; 3/ hadkötelezettségi viszonyaik; 4/ az 1883. évi I. t. cz. 1 §-ának a/ és b/ pontjaiban meghatározott minősítésük; 5/ jogi vagy bölcsészeti egyetemi tanfolyam szabályszerű elvégzését; 6/ magyar, lengyel, orosz és ruthén nyelvek szóban és írásban teljes bírását; 7/ esetleg addig viselt hivatalaik.”

A pályázati hirdetményből még az is kitűnik, hogy rövid életrajzot is kell csatolni a pályázathoz, valamint, hogy „előny biztosítatik magasabb elméleti képzettséget (ügyvéd, tanár, tudor) vagy egyéb *szláv* nyelvekben jártasságot igazoló részére. A kinevezés ideiglenes (1 év próbaidő).⁴⁴

A pályázati feltételek egyáltalán nem voltak kedvezőtlenek, sőt igen előnyösnek minősültek még az azonos javadalommal járó miniszteriális fizetésekhez viszonyítva is, mivel - mint a pályázati felhívás első mondata leszögezi - a „külhatóságok és a magánfelek részére készítenő fordításokért” külön díjazás járt, ami messze a többi közalkalmazott fölé emelte a belfordítók jövedelmét. Akkor sem volt hiány külföldi egyetemet végzett diplomásokban, akkor is bőven akadtak életük egy részét külföldön leélt, művelt emberek. Ennek ellenére a pályázatra mindössze hárman jelentkeztek, Ernő Stéján János, Bothár Dániel és Vodicska Imre - a két utóbbi személy lelkészi állást tölt be.

Az újonnan szervezett fordítói helyet a jóformán valamennyi szláv nyelvben jártas *Vodicska Imre* tövisfalvi római katolikus lelkésszel töltik be. Egyéves próbaszolgálatának kifogástalanul eleget tett és becsatolta püspöke engedélyét a szóban forgó állás elfoglalásához.

1897 végre meghozza a fordítói állás társadalmi tekintélyének újjászülését, amennyiben a fordító osztály négy tagját, *Suciu Silviust, dr. Czámbelet Samut, Stojits Ivánt és Vodicska Imrét* miniszteri segédtitkári címmel ruházza fel.⁴⁵ Ezt az irányzatot továbbfejleszti *Szell Kálmán* miniszterelnök, akinek

javaslatára a király 1901. október 29-én jóváhagyja, hogy „a ministerelnökség sajtó- és fordítóosztályában három sajtótudósítói, illetve fordítói állás a VIII., három ilyen állás a IX., kettő pedig a X. fizetési osztályban rendszeresíttessék” - vagyis a segédtitkári rang ténylegesen megnyíljon a fordítók előtt.⁴⁶

Kisebb, illetve inkább belső jelentőségű átszervezésen már 1896-ban átment a fordító osztály, amennyiben ismét különvált a sajtóosztálytól és mint a miniszterelnökség IV. osztálya folytatta munkáját. Az osztályt továbbra is az addigi alosztályvezető, Farkas Jenő vezette - az irányítást pedig továbbra is a két testvérosztály fölé helyezett Berczik Árpád miniszteri tanácsos látta el. A IV. osztály ügyköre 1896-tól „a ministertanács, a ministeriumok vagy egyéb közhatóságok részéről beérkezett idegen nyelvű ügyiratoknak az állam hivatalos nyelvére, vagy a magyar nyelvű iratoknak az állam hivatalos nyelvére, vagy a magyar nyelvű iratoknak a kijelölt hazai vagy külföldi idegen nyelvekre való fordítása. Idegen nyelvű röpiratokból, könyvekből kivonatok készítése; azok tartalmáról jelentéstétel”. Ez az ügykör 1901-től a következőkkel egészült ki: „a belföldi nemzetiségi sajtó ellenőrzése, ezen lapokból, valamint külföldi hírlapokból informatív lapszemlék.”

1902-ben már *Szokolovits József* lépett Farkas József örökébe, mint osztályvezető, miniszteri titkári rangban. De miniszteri titkár *Suciu Silvius és dr. Czámbelet Samu* is; csupán *Stojits Iván* és *Vodicska Imre* kénytelenek beérni a miniszteri segédtitkári ranggal és fizetéssel.

Az 1906-os esztendő nagy, döntőnek mondható változásokat hozott az ország életébe. A kiegyezés után évtizedekig kormányzó szabadelvű párt uralma megtört és a darabontkormány után megalakult második Wekerle-kabinet bemutatkozásával kezdetét vette a három párt koalíciójának négyéves korszaka. Erre az 1906-os esztendőre esik a fordító osztály sorsalakulásának 1949 előtti utolsó, fontos változása is: a bizonyos mértékig tárcák felett álló, operatív működést el nem látó miniszterelnökség állományából a végrehajtó hatalmi funkciókat gyakorló belügy-minisztériumba került át. Bár a sajtóosztály a miniszterelnökség kebelében maradt, tevékenysége összeszűkült és így az átszervezés nem volt indokolatlan, annál is inkább, mivel a fordító hatóságok túlnyomó többségének is a Belügyminisztérium volt a felügyeleti hatósága, amiről többek között a belügyminisztérium korábbi, 1900. évi 5.531/eln. sz. körrendelete is tanúskodott.⁴⁷ Mindazonáltal ez az intézkedés, illetve a mögötte rejlő okok már leplezetlenül utaltak a végrehajtó hatalmi funkciók jelentőségének növekedésére, ami a Wekerle-kabinetet követő kormányok uralmával bontakozott ki teljes mértékben.

4. fejezet

A BELÜGYMINISZTERIUMI FORDÍTÓ OSZTÁLY AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ VÉGÉIG

Wekerle miniszterelnök 1906. május 27-én a következőket közli gr. **Andrássy Gyula** belügyminiszterrel:

„Utalással a Nagyméltóságod között és én köztem rövid úton létrejött arra a megállapodásra, a melynek értelmében a miniszterelnökségi fordító osztály teendői a Belügyministerium munkakörébe utaltatnának és a fordító osztályban alkalmazott személyzet a Belügyministerium tiszti létszámba vétetnék át, van szerencsém Nagyméltóságodat értesíteni, hogy a Ministerelnökség fordító osztályának ez idő szerint négy költségvetésileg rendszeresített állásra kinevezett tagja van.”

Ezek változatlanul **Suciu, Czámber, Stojits és Vodicska**. Mellettük azonban mint fizetéstelen fordítók - évi 2000 korona tiszteletdíjjal - már ott működik **Grisza László, Pap Virgil és Almásy Béla**.⁴⁸

A fordító osztály átköltöztetése egyéb problémákat is felvetett: 1700 kötetet - főleg napilapok és folyóiratok évfolyamait - helyhiány miatt az Egyetemi Könyvtárnak engedtek át, melynek akkori igazgatója, Ferenczi Zoltán megleghangú levélben mondott köszönetet az ajándékért.⁴⁹

A fordító osztály áthelyezését belügyminiszteri körrendelet adja tudtul:

A m. kir. Belügyminister 1907. évi 8.892/1906. eln. számú körrendelete valamennyi törvényhatósághoz a belügyministeriumban felállított fordító osztályról.

A ministerelnökség kebelében fennállott fordító-osztály a vezetésem alatt álló ministeriumhoz helyeztetvén át, működését itt megkezdette. Ennélfogva - az 1900. évi december hó 29-én 5.531/el. szám alatt kelt körrendeletemnek hatályon kívül helyezése mellett felhívom Címet, hogy a fordítást igénylő iratokat 1907. évi január 1-től kezdődőleg - az ügyek gyorsabb elintézhetsége céljából - közvetlenül a fordító osztályom címére küldje meg. Egyben felhívom, hogy a megállapított fordítási díjakat minden egyes esetben, a vonatkozó fordításnak átvétele után haladéktalanul hozzám terjessze fel. A fordítási díjnak azonnali beküldésére nézve különben még 1888. évi január hó 9-én 114/el. szám alatt kiadott körrendeletemben foglaltakra utalok.

Budapesten, 1907. évi január hó 3-án

A miniszter helyett:

Hadik s.k.

államtitkár

Néhány hónap leforgása alatt ezt egy újabb belügyminiszteri rendelet követi, mely elsősorban tarifális jellegű. Az új díjszabás nagy előnye, hogy szakít a korábbi mechanikus szemléletű felszámítással, mely nem vette figyelembe, hogy

milyen eltérő kereslet mutatkozik az egyes nyelvek vonatkozásában, illetve hogy az ún. „ritka” nyelvekre különlegesen nehéz megfelelő fordítókat találni, akikkel viszont nem lehet az ún. „standard”-nyelvekkel kapcsolatos tarifákat elfogadtatni. Az új díjszabás árnyalt, Helyesen mérte fel a szükséglet és a lehetőség kölcsönös viszonyát. Helyesen differenciál továbbá a rendelet a sürgősség, valamint a szak tudást igénylő fordítások fokozott anyagi megbecsülése, valamint egyéb - speciális jellegű - szolgáltatások díjazása vonatkozásában.

A m. kir. belügyminister 1907. évi 4.132/el. számú
körrendelete

valamennyi törvényhatósághoz a fordítási díjak megállapításáról.

Folyó évi január hó 3-án 8892/906. sz. alatt kelt körrendeletem kapcsán értesítem a törvényhatóságot, hogy a fordítási díjakat - további intézkedésig - a következő összegekben állapítottam meg:

- 1./ Minden hazai **nemzetiségi** nyelvről (német, tót, román, szerb, horvát és rutén) magyar nyelvre fordítva 2 K
- 2./ Francia, angol, orosz, bolgár és latin nyelvből magyar nyelvre fordítva 4 K
- 3./ Olasz, cseh, külföldi román és külföldi szerbről magyar nyelvre fordítva 3 K
- 4./ Egyházi (dalmát vendből) szláv cyrill betűkkel, illyr, morva, szlovén és lengyel nyelvről magyar nyelvre fordítva 3 K
- 5./ Spanyolról magyarra 9 K
- 6./ Svéd, dán, holland és héberről magyarra és megfordítva 12 K
- 7./ Portugálból magyarra 10 K
- 8./ Török nyelvből magyarra és megfordítva 20 K
- 9./ Görögből magyarra és megfordítva, a fordító felszámítása szerint díjazva, azonban legkevesebb 20 K
- 10./ Régi latin okmányoknak magyarra fordítása 6 K
- 11./ Magyarból **bármely hazai nyelvre** fordítva 3 K
- 12./ Magyarból olaszra, külföldi román és szerb, morva, szlovén, lengyel, egyházi szláv és illyr nyelvre fordítva 4 K
- 13./ Magyarból angol, francia, orosz és bolgár nyelvre fordítva 5 K
- 14./ Magyarból latin nyelvre 6 K
- 15./ Magyarból spanyol nyelvre 12 K
- 16./ A fordítások tört ívenként számíttatnak. Egy tört ív 4 oldalból áll, minden oldalon 30 sorral és minden sor 8 szótaggal. Ha valamely fordítás ritkábban van írva, vagy kevesebb sort tartalmaz, akkor a fordítási díj, az érvényesítést teljesítő belügyministeri számvevőség által aránylag leszámíttatik.

17./ Ha a fordítás csak egy oldalra terjed, tekintet nélkül a sorok számára, 1/4 ívnek számít.

18./ Ha a fordítás több oldalra terjed, az utolsó oldal csak akkor számít, ha legalább is tíz sort tartalmaz, feltéve, hogy a megelőző oldalakon a megkívánható 30 sor 8 szótaggal megvan.

19./ Nehezebb szövegű fordításokért, pl. törvényszéki végzések, szerződések, egyházi, zsinati és kongresszusi jegyzőkönyvek, végrendeletek stb., valamint a „sürgős”-eknek jelzett ügydaraboknál, ívenként 1 (egy) koronával több jár.

20./ Összehasonlításokért (egyik nyelvről a másikra) egész ívenként 1 (egy) korona munkadíj esedékes.

21./ Sajtótermék olvasásáért (könyvek, röpiratok, füzetek stb.) nyomtatott ívenként 1 (egy) korona, az erről teendő jelentésért pedig az illető nyelvről megállapított fordítási díj jár.

Egyúttal felhívom a törvényhatóságot, hogy jövőre nézve kizárólag a lefordítandó okiratokat - a darabok számának megjelölése mellett - terjessze föl; mert az eddigi gyakorlat szerint egész csomóknak fölterjesztése csupán munkatöbbletet, kezelési nehézséget és fölösleges idővesztést okozott.

Budapesten, 1907. évi június hó 21-én

Gróf Andrássy Gyula s.k.

Az ilyképpen megreformált osztály mint a Belügyminisztérium V/d fordító alosztálya folytatja működését. Az V. főosztály hivatalos elnevezése: rendőri főosztály, vezetője **hindi Szabó László miniszteri tanácsos**. A fordító alosztály ideiglenes megbízott vezetője **Suciu Silvius**.

1907-ben kerül az osztály állományába **Huszár Antal**, majd 1908-ban **Gáspár Arthur**, aki később - 1911-ben - egy esztendőn át az alosztályvezetői tisztelet is betölti.

1908-ban újabb belügyministeri rendelet jelenik meg, mely súlyosan hátrányos a magánfél-fordítókra:

A m. kir. belügyminister 1908. évi 1.794/el. sz.
körrendelete

valamennyi törvényhatósághoz, a magánfelek részére teljesített fordítások díjainak megállapításáról.

Az 1907. évi június hó 21-én 4.132/el. szám alatt kelt körrendeletem (lásd Magy. Rend. Tára, 1907. évf. 373. l.) kiegészítése gyanánt értesítem a törvényhatóságot, hogy a magánfelek részére eszközlendő fordítások díjait a hivatkozott körrendeletben meghatározott díjknál 50 %-kal magasabb összegben állapítom meg.

Budapesten, 1908. évi március hó 28-án.

A minister helyett:

Hadik s.k.

államtitkár

Ezeknek az éveknek legtöbbet foglalkoztatott, jelentős külfordítói: *Yolland Arthur, Körösi Albin, Óváry Lipót.*

1909-ben *Suciu Silviu* nyugdíjba vonul, az alosztály új megbízott vezetője dr. *Czámbel Samu*, aki azonban az év végén meghal. 1910-től a fordító alosztály - továbbra is a rendőri főosztályon belül - mint V/c alosztály működik tovább. 1911-ben *Pap Virgil* is kiválik az alosztályból, viszont megkezdí működését *Diamandi Miklós* és megjelenik az első női fordító is *dr. Pallády Leontin* személyében, aki mint tiszteletdíjas fordító, szabályosan letette a fogadalmat.⁵⁰

1911-ben *Gáspár Arthur* a fordító osztály vezetője, 1912-től 1918-ig *Stojits Iván* a fordító osztály főnöke, mint megbízott vezető, majd 1919-től mint kinevezett osztályvezető. Az alosztály ügyköre 1914-ben a következő: „a minisztériumok, hatóságok és magánosok részéről beküldött idegen nyelvű iratoknak az állam hivatalos nyelvére és magyar, vagy idegen nyelvű iratok más nyelvre való fordítása. A hazai idegen nyelvű sajtó és irodalmi termékek s a külföldön Magyarországra vonatkozólag megjelent sajtótermékek (hírlapok, könyvek, röpiratok stb.) ellenőrzése.” A korábbi ügykör-megállapításokhoz képest a súlyponteltolódás a fordítások javára és a „szemléstet” rovására már a szolgáltatások sorrendjéből is kitűnik.

1914-ben kezdi meg külfordítói tevékenységét *dr. Horváth Kornél*, aki az 1950-es évek közepéig (1949-től az OFFI kötelékében) folytatta e működését.⁵¹ Az első világháború második évében, 1915-ben a fordító osztály - egyébként változatlan személyi összetétellel - a rendőri főosztály állományából végleg a belügy-minisztérium elnöki főosztályának állományába kerül.

Az első világháború folyamán a fordító osztály működése erősen kiszélesedik, a háborús események kapcsán jelentős feladattöbblettel kénytelen megbirkózni. A megnövekedett teendők ellátása végett napidíjas állásokat szerveznek rokkantná vált tisztek számára.⁵² A fordító osztály egy újabb nődolgozóval gyarapodik: *Janovics Leontin*. 1916-ban kerül be a fordító osztály kültagjai sorába.⁵³ Egyedülálló jelenségnek kell tekintenünk, hogy a belügyminisztérium fordító osztálya háború idején ellenséges állampolgárt - *Volkov Vjacseszláv* orosz internáltat - alkalmazott fordítói munkára.⁵⁴

5. fejezet

A BELÜGYMINISZTERIUMI FORDÍTÓ OSZTÁLY A FORDULAT ÉVÉIG, ILLETVE AZ OFFI MEGALAKULÁSÁIG

Bármily különösen hangzik, de elmondhatjuk, hogy a fordító osztály az első világháború tragikus esztendeit mondhatni háborítatlanul vészelte át. Életkoruknál fogva a fordítói kar tagjai már nem teljesítettek katonai szolgálatot - és egyébként is a felszaporodott teendők miatt nélkülözhetetlenekké váltak. A háborús években a belügyminiszter még arra is talált időt, hogy végre elrendelje a bírósági tolmácsi vizsga letételét minden felveendő beltag számára.⁵⁵

A közelgő polgári forradalom előszele meghozza az oly soká mellőzött **Stilla József** számára - aki mint előadja, immár „11. éven át mint kisegítő fordító dolgozott a kebli fordító osztályban s e 11. éven át semmiféle segélyben, napi- vagy havidíjban nem részesült”, holott „fordít tót, cseh, lengyel és latin ügyiratokat a tót nyelvet pedig teljes perfekcióval bírja” - az érvényesülés kezdetét. Kinevezik szakdíjnokká⁵⁶, s ezzel rákerül arra a pályára, mely a fordító osztály vezetésével ér véget.

A tanácsköztársaság ideje alatt a fordító osztály, változatlanul **Stojits Iván** vezetése alatt, teljes létszámban folytatja munkáját. A belügyi népbiztosság megbízza a régi szakemberekben, akik a kormányzótanács részére készítik lapszemléjüket. Az MSZMP Párttörténeti archívumában őrzött iratokon található aláírások és szignók⁵⁷ bizonyítják, de egyébként is a kiadványok szerkezete és formája híven tanúsítja, hogy az osztály teljes erővel végezte szabályos munkáját. Érdekes módon ugyanez tűnik ki abból az igazoló jelentésből is, amelyet **Stojits Iván** miniszteri osztálytanácsosnak kellett benyújtania „a proletárdiktatúra tartama alatt tanúsított magatartásának megvizsgálása tárgyában”. Az igazoló jelentés rövid: „A proletárdiktatúra alatt is, éppúgy mint azelőtt nyolc év óta, a kebli fordítóosztályt vezetem. A diktatúra alatt a fordító osztály fordítások eszközésével foglalkozott, ami régen megállapított hivatalos hatáskörét alkotja. 1919. október 21. Stojits Iván kebl. min. o. tanácsos”⁵⁸

Egyébként a tanácsköztársaság összeomlása után a fordító osztály - a régiek megtartása mellett - új tagokkal egészül ki. **Kanyó Gyula, Nikolits György, Jandl Kálmán és Thomka László** az új fordítók, akik közül az utóbbi igen szomorú emléket hagyott maga után.⁵⁹

1922-ben meghal **Grisza László**; újabb fordítóként bekerül **Manaszty Gábor** és feltűnik **Babocsay Livia** külfordító, aki nem más, mint a későbbi évtizedek kitűnő fordítója, majd revizora: **dr. Pászán Ferencné**.

Stojits Iván 1922-ben meghal; utóda - rövid időre - **Vodicska Imre** - osztálytanácsos, aki azonban még az év végén nyugdíjba vonul. A fordító osztály élére - rövid időtartamra - megbízott vezetők kerülnek: **Barkóczy László, Antal Iván majd Harmatzy Simon Lóránd**.

A politikai viszonyok bizonyos konszolidációjával egyidejűleg a fordító osztály helyzete is megszilárdul, amikor a gyakran váltakozó vezetők után **Dessewffy István** menekült vármegyei főjegyzőt állítják az osztály élére. 1923-ban bekerül az osztályra **Bencsik György, Gaál Sándor és Grba Nada**.

Az új vezető igyekszik rendbehozni a sok személyi változás és Thomka áskálódásai folytán bizonytalanná vált osztály életét. Előterjesztésére a miniszter tekintélyes mennyiségű szótár és egyéb segédkönyv beszerzését engedélyezi - ugyanakkor az előző évek gyakorlatához, illetve a pénz romlásához képest a díjszabás tételeit ismételten is felemelik. Az új vezető gondosan ügyel arra, hogy a gyakrabban igénybe vett külfordítókat a többenél erősebb szál kösse az osztályhoz. Így külön megbízást kap és fogadalmat tesz **Weisz Miksa** rabbi, héber fordító és kiváló történész.⁶⁰ Az állandóan foglalkoztatott külfordítók sorába tartozik **Alexits György** hites román tolmács, a Keleti Akadémiának kommunista magatartása miatt tanácskétől megfosztott professzora is, továbbá **Otrok Mihály és Tagán Galindzsán**, egykori orosz hadifogoly.

A Tiszti Cím- és Névtárak nem tükrözik a fordító osztály személyi állományát teljes egészében; ugyanis - a szerkesztési hagyományoknak megfelelően - csak a miniszteriális rangba sorolt fordítókat (Dessewffy, Stilla, Kanyó és Bencsik) sorolja fel, míg a segédfordítókat, valamint a kisegítő fordítókat (akik mögött pedig, mint Stilla József esetében láttuk, nem egyszer évtizedesnél is hosszabb belső fordítói múlt áll) hallgatással mellőzik.

Egyébként a „segédfordító”-címet csak 1925-ben vezette be a belügyminisztérium, Dessewffy István osztályvezető javaslatára, az addigi „szakdíjnok” helyett:

1925. máj. 19. Rövid úton elnöki osztálynak.

Tisztelettel javaslom, hogy a fordító osztályban alkalmazott szakdíjnokok elnevezése „segédfordító” elnevezéssel pótolassék. Az általuk végzett funkciók ugyanis azonosak a fordító osztály többi tagjainak funkcióival s így ily címek megállapítása a tényleges körülményeknek is jobban megfelel.

Dessewffy s.k.^{60a}

Az elnöki osztály pártolja Dessewffy nem vitásan progresszív jellegű javaslatát s azt a miniszter is magáévá teszi. Az új cím azonban ennek ellenére nem tudott tartóssában gyökeret verni és a későbbi iratanyag is arról tanúskodik, hogy rövid idő után ismét visszatértek a kisemberek csekély értékelését jelző szakdíjnoki címhez.

Dessewffy István működési idejét két fontos rendelet is fémjelzi; mindkettő helyesen alkalmazza a felhalmozott tapasztalatokat a megváltozott életviszonyokhoz és emeli a követelmények színvonalát mind a fordítói kar

felkészültsége, mind pedig a fordítási tevékenység etikai vonatkozásai területén.⁶¹

Dessewffy István halála után 1930-ban **Smialovszky Tibor** miniszteri tanácsos a fordító osztály megbízott vezetője; Bencsik György nyugalmába vonul.⁶² Ekkor merül fel először **Biszkup Ferenc** neve, ki később két évtizeden keresztül, még az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda megalakulása után is mint belfordító működött. Alkalmaztatási kérvénye kapcsán **Smialovszky Tibor** megállapítja, hogy pénzügyi okokból Biszkup csak akkor vehető fel, „ha egy olyan egyén alkalmaztatása szüntettetik meg, kinek távozása az ügymenet ellátására nem hat zavarólag”. Ezt az egyén végül is **dr. Deáky Lóránd** ny. miniszteri osztálytanácsosban találja meg, akinek havi 100 pengő összegű tiszteletdíját ezentúl Biszkup Ferenc kapja meg.⁶³

A következő esztendőök színvonal-emelkedése Balogh Károly nevéhez fűződik. **Dr. Balogh Károly** korábban a fiumei kormányzóságon szolgált miniszteri titkári rangban, majd később a pécsi egyetemi könyvtár tudományos munkatársa lett. Emellett cikkezett a Pester Lloydban és más lapokban. Költeményei és tanulmányai joggal tették ismertté nevét. Művei sorából az „Antik bronztükrök” és a „Római könyv” című, rendkívüli klasszika-filológiai képzettségről és humanista gondolkodásról tanúskodó műveit kell kiemelnünk, de jelentőset alkotott Madách-ismereteink kiszélesítése terén is.⁶⁴

Érdekes, hogy amikor **Scitovszky Béla** belügyminiszter felterjesztette **Balogh Károly** kinevezési javaslatát a kormányzóhoz, a kabinetirodából a következő leirat érkezett:

Kormányzói kabinetiroda
9245/1930

Igen bizalmas!

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Öfömméltósága a Nagyméltóságod előtt is ismeretes fontos politikai érdekből, önzetlenül nagy szolgálatokat tett Jedlicska érdemeinek elismeréséül azon határozott óhajának adott kifejezést, hogy a szóban forgó állásra **dr. Pazurik József** fordító hozassék javaslatba. Erről van szerencsém Nagyméltóságodat bizalmasan értesíteni és kérve nagybecsű válaszát egyben tudomására hozni, hogy amennyiben Nagyméltóságodnak a fenti állás betöltését illető eredeti álláspontjának fenntartása mellett abszolút nyomatékos érvei volnának, úgy ezeket a Főmméltóságú Úrnál való legközelebbi audienciája alkalmával személyesen előadni méltóztassék.

1930. június 13.

dr. Uray s.k.

államtitkár, a kabinetiroda főnökhelyettese⁶⁵

Scitovszky nyilván meg tudta győzni Horthyt eredeti elgondolásának helyessége felől, mert a kinevezést mégis **dr. Balogh Károly** kapta meg, míg **Pazurik József** - aki szintén igen rátermett fordító volt - továbbra is detektív státusban, de belfordítói minőségben folytatta az osztályon, majd az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Irodában működését, egészen nyugdíjazásáig.

Balogh kinevezésének az volt a pikantériája, hogy nem vitásan magas nyelvtudása ellenére - megbukott az előírt bírósági tolmácsi vizsgán. A vizsga lefolyásáról **Séthy Antal** igazságügyi államtitkár azt közölte **Scitovszky Tibor** belügyminiszterrel, hogy dr. Balogh „ugyan a kérdéseket jól fogta fel a vizsgán” stb. - de a jogi kifejezéseket nem ismeri.⁶⁶ Természetesen a vizsga megismétlése során Balogh már kitűnő eredménnyel állta meg a helyét, ami - bölcsészmuveltségét tekintve - nem is lehetett könnyű számára.

Pászthán Ferencné - aki már a huszas évek elején az állandóan foglalkoztatott külfordítók sorába tartozott - 1935. június 29-én 3349/eln. szám alatt ideiglenes kezelőnői kinevezést kapott, majd 1938-ban véglegesítették.⁶⁷

Balogh Károly vezetése alatt a külfordítók foglalkoztatása során a vezető szempont mindenkor a nyelvtudással párosult szaktudás volt és ennek tulajdonítható, hogy - a fordítató közönség nagy hasznára - olyan kiváló, tudományos és gyakorlati szakemberek egészítették ki a belfordítói kart, akik az okok egész soránál fogva állami állást nem tölthettek be. Ugyancsak a megbízók érdekét szolgálta az a körülmény is, hogy a fordító osztály - miniszteri hozzájárulással - két kirendeltséget létesített a fővárosban; az egyik a rendőr-főkapitányságon működött **dr. Umlauff Szigfried** vezetése alatt, aki egyébként csaknem élte végéig az OFFI egyik legkiválóbb külső munkatársaként szolgálta a magyar fordításügyet, míg a másik a Múzeum körút 29. számú házban működött, ennek vezetője **Richweisz-Rilkei Géza** volt.⁶⁸

1934-ben nyugdíjba vonul **Grba Nada**,⁶⁹ de még 1941-ig mint külfordító részt vesz az osztály életében. A fordítónők térfoglalása jellemzi ezt az évtizedet: a már említetteken kívül **Vida Margitot**, **Soltész Máriát**, **gr. Wenckheim Máriát**, **Somssich Máriát** és **dr. Knitzig Jánosnét** kell külön is megnevezni.

1940-ben a belügyminisztériumi elnöki C. fordító alosztály összetétele a következő: vezető **dr. Balogh Károly** miniszteri tanácsos, miniszteri fordítók **Stilla József**, **Jandl Kálmán**, **Biszkup Ferenc** és a rossz emlékezetű **Revilák János**, aki később a nyilaskorszakban nem átalotta dolgozótársait - sőt főnökeit is - feljelentéseivel a végveszély szélére sodorni; 1945-ben halt meg Dél-Amerikában, ahová bűnei miatt menekülni kényszerült. Rajtuk kívül még jó néhány segédfordító, ill. szakdíjnok, valamint az állandóan foglalkoztatott külfordítók teszik ki a fordító osztály törzsgárdáját.

A harmincas évek végétől kezdve ismét erősödik az orosz és ukrán

fordítások iránti kereslet. 1939-ben tesz esküt **Volossinovics Dezső**, állandóan foglalkoztatott külfordító,⁷⁰ de orosz fordításokat készít az orosz származású **dr. Kintzig Jánosné** is. 1937-ben Balogh Károly javaslatára három revizori helyet létesítenek a fordítások minőségének további javítása érdekében, de csak az egyik helyet töltik be **Pécs Jenő** ny. egri jogakadémiai professzorral, évi 3000 pengő tiszteletdíj ellenében.⁷¹

Balogh Károly nyugdíjba vonulása után, 1942. április havában **dr. Kovacsics Dezső** miniszteri tanácsos vette át a fordító osztály vezetését, mely immár 1915 óta az elnöki főosztály kebelében működött. Kovacsics igyekezett a nagyon megnehezült viszonyok között is az elődje által elért szakmai és emberi színvonalon tartani osztályát. Sikerült Revilák János „beadványai” ellenére is megtartania a fordítók sorában azokat a személyeket, akik a fasiszta jellegű jogszabályok folytán kénytelenek lettek volna helyüket elhagyni. Az ő vezetésének ideje alatt került be a fordító osztály állományába **dr. Lukács Tibor**, az OFFI szakfordítója. A külfordítók sorából érdemes megemlíteni **Szeifeddin Sevket bej** török fordítót.

Az osztály 1944-ben megszabott - de már évek óta érvényben lévő - ügköre a következő: „Elnöki b. fordító alosztály. A minisztériumok, hatóságok és magánosok részéről beküldött idegennyelvű iratoknak magyar nyelvre, illetőleg magyar vagy idegennyelvű iratoknak más nyelvekre való fordítása”.

A nácik magyarországi bevonulása után **Kovacsics** távozni kényszerült vezetői helyéről. Utóda **Nagy Géza** is az ő szellemében igyekezett vezetni az osztályt, de Szálasiék uralomra jutása után neki is el kellett hagynia helyét, ekkor **Balogh Pál** miniszteri tanácsos (az elhalt Balogh Károly fivére) vette át rövid időre az osztály vezetését.

Az osztály vezetője és dolgozói - Revilák János és felesége, Somssich Mária kivételével - nem tettek eleget a kitelepítési parancsnak és Budapesten maradtak.

1945-ben, a II. világháború befejeződése után a fordító osztály tagjai **Stilla József** vezetésével haladéktalanul hozzáláttak tevékenységük folytatásához, mely ugyan sokáig megfelelő helyiségek nélkül, de a régi kerékvágásban haladt tovább. 1948-ban **Thegze Lajos** miniszteri titkár - aki addig a Belügyminisztérium fegyverszüneti osztályát vezette - vette át az osztály irányítását. Az ő személyében ismét - a fordító osztály hagyományai szellemében - északi szláv nyelvtudású (orosz, ukrán, cseh) fordító került a vezetői posztra. Vezetése alatt több bürokratikus megkötöttség megszűnt és a fordító osztály becsülettel végezte közérdekű funkcióját. **Thegze** néhány bevált újítása időállónak bizonyult és ma is hatályos.

A fordulat éve után a belügyminisztériumi operatív teendők rendkívüli megnövekedése folytán ismét aktuálissá vált a fordító osztálynak más tárcához helyezése.

A minisztertanács az igazságügyminisztert bízta meg az **Országos Fordító és**

Fordításhitelesítő Iroda megszervezésével, miután úgy döntött, hogy az új szervet az Igazságügyminisztérium hatáskörébe utalja át, annál is inkább, mert ez a tárca volt kezdettől fogva a fordításügy **másik** területének - a bírósági hites tolmácsok működésének - a gazdája. **Dr. Ries István** igazságügyminiszter - aki mindvégig a szíven viselte az OFFI ügyeit - **dr. Zalán Kornél** miniszteri osztályfőnököt, az igazságügyminisztériumi törvényelőkészítő osztály nagyemlékezetű munkatársát bízta meg az alapító jogszabály tervezetének megszerkesztésével. Dr. Zalán Kornél meghagyta a régi jogszabályok valamennyi progresszív jelentőségű intézkedését és azokat a szocialista gazdaság igényeinek megfelelő rendelkezésekkel egészítette ki. Munkája eredményeképpen - melyben őt a belügyminisztériumi fordító alosztály vezetője, **Thegze Lajos** miniszteri titkár, valamint a kinevezendő első igazgató támogatta - létrejött a 4234/1949/191. M.T. számú rendelet, melynek értelmében a Belügyminisztérium fordító osztály megszűnt, illetve megalakult az Igazságügyminisztérium felügyelete alatt működő OFFI. A régi belügyi fordítók - élükön Thegze Lajos miniszteri titkárral, az addigi vezetővel, az OFFI első igazgatóhelyettesével - átsorolást nyertek az OFFI állományába.

Ezzel az alapító rendelettel - melynek ismertetése és méltatása már a munka második részére tartozik - **kezdétét vette a magyar állami fordítószolgálat új szakasza.**

6. fejezet

JEGYZETEK

1./ O.L., Filmtár, 3744/2 cím

2./ A tárcákhoz intézett körkérdésekből kitűnik, hogy általában „a szükséges fordítások eddig részint az illető ügyosztályban a fogalmazói személyzet által, részint alkalmas kezelési hivatalnokok által eszközöltettek”. Így pl. az igazságügyminiszter közli, hogy a szükséges fordításokat **Erős Alajos** aligazgató teljesíti, „ki a magyar, német, francia és angol nyelveket egyaránt bírja”. O.L., K. 26, 1867:1652.

3./ O.L., Filmtár, 3744/2 cím

4./ O.L., K. 26, 1867:54 (178. f.)

5./ O.L., K. 26, 1867:2068

6./ A m.k. igazságügyminiszternek 1868. évi ápr. 14-én 5451. sz. a. kelt rendelete az iránt, hogy az osztrák cs.k. hatóságokhoz intézett magyar hiv. levelek német fordításban is megküldendők s kívül a cím német nyelven is feljegyeztessék.

A cs. kir. miniszerelnök úrnak értesítése szerint, a cs. kir. ministertanácsnak határozata folytán, az összes cs. ki. hatóságok utasítottak, hogy a magyar korona országaiból hozzájuk magyar nyelven érkező hivatalos átiratokat és megkereséseket elfogadják. Erről a Cím tudomás végett azzal értesítetik, hogy miután a cs. kir. alsóbb hatóságoknak rendelkezése alatt oly közeg, mely a németre fordítást eszközölje, nincsen, és azok e fordítást csak is felsőbb hatóságok útján szerezhetik meg, a felek érdekében és gyorsabb eljárás végett kívánatos, miszerint, mennyire lehetséges - **a magyar szöveg mellé a német fordítás is csatoltassék**, a magyar címezés pedig a borítékra minden esetben német nyelven is feljegyeztessék.

Kelt Pesten 1868 ápril 14-én.

Az igazságügyminiszter rendeletéből

Szabó Miklós

7./ O.L., K. 26, 1867:857

8./ O.L., K. 26, 1868:3

9./ O.L., K. 26, 1868:3

10./ O.L., Filmtár, 3745/4 cím

11./ 238-239. l.

12./ O.L., K. 26, 1869:19

13./ O.L., K. 26, 1867:54

14./ O.L., K. 26, 1873:1254

15./ Baleczky Emil: Ob izucsenii isztorii szlavjanovedenija v Vengrii. Wiener Slawistisches Jahrbuch, Bd. VIII., 1960. 160. l.

- 16./ Szentpétery Imre: A bölcsészettudományi kar története, 1635-1935. Bp., 1935., 395. l.
17./ Uo. 442. l.
18./ O.L., K. 26, 1867:54 és 1867:1996
19./ A magyar szlavisztika problémái és feladatai. M.T.A. Nyelv- és irodalomtudományi osztályának közleményei, XII., köt., 1-4. sz., 69. l.
20./ Puskin Sándor: Anyégin Eugén. Oroszból fordította Bérczy Károly. Pest, 1866. VIII. p.: „Eredetiben olvasni, eredetiből fordítani Anyégin - e vágy napról napra erősebb gyökeret vert bennem; oroszul kezdtem tanulni s az ehhez igen rokon tót nyelv korábbi ismeretének, de leginkább tanítóm, a pesti kir. egyetemen a szláv irodalom tanára, t. cz. F e r e n c z József úr türelmének, sőt valódi buzgalmának köszönhetem, hogy szíves engedélyével már fél év múlva megkezdhettem Anyégin fordítását az eredeti szövegből. Ezt megemlíteni, a nagy ismeretű tanár úr iránti hálám némi lerovása végett is tartoztam.
21./ Vasárnapi Újság, 1878. évf. 18. sz., 289. l.
22./ O.L., K. 26, 1868:53; ugyanitt a többi tárca személyi javaslata a fordítói állások betöltésére
23./ O.L., K. 26, 1873:1254
24./ O.L., K. 26, 1867:1729
25./ Pest, 1867
26./ 34. l.
27./ 38. l.
28./ 39. l.
29./ 40. l.
30./ O.L., K. 26, 1872:667
31./ O.L., K. 26, 1872:1472
32./ O.L., K. 26, 1873:786
33./ O.L., K. 26, 1873:786, 1254
34./ A központi fordító osztálynál „jelenleg is azok a szabályok vannak érvényben, melyek ezen osztály felállításával 1869 kezdetén alkottattak - - - azóta módosítást csak a 12, 13, 14 és 15. §-ok szenvedtek, amennyiben a hitelesítés a kinevezendő tolmácsok teendőitől elvonatott, továbbá a fordítási díjak előlegezése a miniszerelnöki tárczánál megszüntetett” (O.L., K. 26, 1874:1202)
35./ O.L., K. 26, 1875:2026
36./ O.L., K. 26, 1878:736
37./ O.L., K. 26, 1878:736
38./ O.L., K. 26, 1879:1048
39./ O.L., K. 26, 1885:2893
40./ H K. 26, 1890:1498

41./ Hogy milyen indokolt volt a fordítók panasza az előlegezés megszüntetésének antiszociális rendszere alatt - vagyis amikor a fordító olykor hónapokig, sőt évekig várakozni kényszerült munkadíjának utalványozására - azt a belügyminiszter 1888. évi 114/eln. számú rendelete tükrözi, mely egyben előrevetíti a fordítóosztály odahelyeztetésének szükségességét:

A m. kir. belügyminiszter 1888. évi 114/eln. számú
körrendelete

a fordítási ügyek mikénti kezeléséről és a felmerülő költségek viseléséről

A központi fordítóosztály szervezésére nézve ministertanácsilag megállapított szabályok, melyek a fordítások közvetítése és a fordítási díjak megtérítése körül követendő eljárást is előírják, kivonathan az 1869. évi március hó 25-én 277. szám alatt kelt itteni rendelettel (ld. Magy. Rend. Társ., 1869. évf., 212. o.) az összes törvényhatóságokkal közölve lettek.

Azt tapasztaltam azonban, hogy ezen most idézett rendelet több tekintetben, s különösen a fordítási díjak megtérítésénél figyelmen kívül marad.

Ezenkívül a horvát-szlavon kormány számos esetben panaszkodott a fordítási díjak visszatérítésénél a magyarországi hatóságok részéről követett eljárás ellen, amennyiben a magyarországi hatóságok sokszor a horvát-szlavon hatóságok által hozzájuk intézett horvát-szlavon beadványok fordításáért a horvát-szlavon hatóságoktól a díjak megtérítését követelték.

A fentebbi körülmények folytán elhatároztam a fordítási ügynek a szabályok rendes medrébe való terelését és e célból bocsátom ki ezen rendeletet, mely egyrészt feleleveníti a korábbi idevágó rendeletet, és másrészt megjelöli a követendő eljárást.

Először is általánosságban megjegyzem, hogy a fentemlített rendelettel kivonathan közölt szabályok 12. §-a értelmében a fordítási díjakat mindig a megkereső hatóság viseli, amennyiben tehát ezen fordítások a közszolgálat érdekében és hivatalos használatra kértnek: a fordításokért járó díjak az illető hatóság által fizettetnek, és ezen díjak az illető fél által csupán az esetben térítendő meg, ha a fordítás a fél egyenes kérésére, illetőleg az ő magán használatára lett volna eszközölve. Megemlítem különben azt is, hogy hatóságok részéről a fordítások megrendelése csakis az illető szakminisztérium közvetítésével történhet.

Ami pedig a horvát-szlavon hatóságokkal szemben követendő eljárást illeti, erre nézve ismételtelen figyelembe ajánlom, miszerint a magyarországi hatóságok és a

horvát-szlavon hatóságok egymás közti levelezésére nézve az 1868. XXX. t.c. szabványai irányadók, és ezen törvénycikk által megállapított viszonyosság elve nemcsak az idegen szövegű megkeresések elfogadása és elintézésére, hanem a fordításokból felmerülő költségek viselésére is határozottan mérvadó.

Felhívom tehát a törvényhatóságot, hogy az alantas hatóságokat és a községi előljáróságokat utasítsa, miszerint a jelzett és a fordítási díjak visszatérítésére is kiterjedő viszonyosság elvét - felmerülő esetekben - szigorúan szem előtt tartani szoros kötelességüknek tekintsék.

A díjak viselését illetőleg pedig felelevenítem a következő eljárást. A hatóságok által kért és a közp. fordítóosztály által eszközölt fordításokért járó díjak mindenkor az illető vármegyéknek vagy városnak irodai szükségletek fedezésére szánt javadalmazásából fedezendő, akkor is, ha az árvaszék kérte a fordítást; ezen esetben tehát nem az árvaszék, mely a fordítást kérte - miután arra alapja nincs - hanem az illető vármegye vagy város fizeti a díjat az irodai szükségletre megszabott hitelből.

Midőn ezekről a törvényhatóságot tudomás és mihez tartás végett értesítem, végre arra is figyelmeztetem, miszerint a fordítási díj amaz itteni rendelet vétele után, mellyel az idegen szövegű irat a fordítással együtt visszaküldetik, és amelyben a díj összege megjelöltetik és a fizetésre felhívás történik, a fordítást kérő hatóság által ide haladéktalanul felterjesztendő, akkor is, ha más hatóság avagy magánszemélyek érdekében történt volna a fordítás, mely esetben szintén a fordítást kérő hatóság tartozik a díjat előlegezni és azonnal felterjeszteni.

És egyszer s mindenkorra még azt is ki kell jelentenem, hogy a központi fordítóosztály által eszközölt fordításokért felszámított díjaknak elengedésére irányuló kérelmeknek hely soha sem adható.

Budapest, 1888. évi január hó 9-én

42./ O.L., K. 26, 1895:527

43./ 267. 1.

44./ O.L., K. 26, 1893:1416

45./ O.L., K. 26, 1897:4712

46./ O.L., K. 26, 1901:2009

47./ A m. kir. belügyminister 1900. évi 5.531/eln. számú körrendelete

a fordítást igénylő ügydarabok felterjesztése és a fordítási díjak megtérítése ügyében.

A közigazgatási hatóságokhoz érkezett idegen nyelvű iratok, a mennyiben azoknak magyar nyelvre való lefordítása szükségessé vált, az érvényben lévő szabályoknak megfelelően, lefordítás végett a belügyministeriumhoz terjesztettek fel. *Minthogy azonban a belügyministerium külön fordító osztály felett nem rendelkezik*, a felterjesztett iratok a fordítás teljesítése végett a kívánt fordítással ellátva visszaérkezett iratok a megkereső hatóságokhoz ismét leküldettek.

Az ügyek gyorsabb elintézésének biztosítása céljából ezen eljárás megváltoztatását indokoltan találván, felhívom a törvényhatóságot, hogy a lefordítást igénylő idegen nyelvű iratokat jelen rendeletem átvételének napjától kezdve a belügyministerium közvetítésének további igénybe vétele nélkül - közvetlenül a ministerelnökség fordító osztályához terjessze fel.

A ministerelnökség fordító osztálya a hozzá érkezett iratokat a fordítással együtt közvetlenül a megkereső hatóságnak fogja megküldeni.

A megkeresés alapján teljesítendő fordítások után felmerült díjak megtérítése tekintetében azonban az eddig követett eljárás jövőre is fenntartatik azon módosítással, hogy a fordítási díjakról a megkereső hatóság nem az iratok visszaküldése alkalmával, hanem havonként összesítve a belügyministerium által fog értesíttetni. A megtérítés alá eső fordítási díjak úgy, mint eddig, jövőben is közvetlenül a belügyministeriumhoz lesznek felterjesztendő.

Budapest, 1900. évi december hó 29-én

A minister helyett:

Gulner s.k.

államtitkár

48./ O.L., K. 26, 1906:2721

49./ u.o.

50./ O.L., K. 148. 1911:1484

51./ O.L., K. 148. 1914:687

52./ O.L., K. 148. 1917:16392, 33367

53./ O.L., K. 148. 1916:16726

54./ O.L., K. 148. 1916:23782

55./ O.L., K. 148. 1916:30507

56./ O.L., K. 148. 1918:6237

57./ pl. a 601. fond, 3. csop., 10. őrzési egységen Stojitsé és Vodicskái

58./ O.L., K. 148. 1920:1380

59./ Thomka László dicstelen működésének emlékét a reánk maradt akta-nyalábok

tucatjai őrzik. Az egykorú belügyminisztériumi iktatókönyvek működésének minden egyes esztendejéből őrzik kollégái és felettesei ellen beadott, szemenszedett valótlanságokat tartalmazó beadványait. Feljelentette - kémkedés és sikkasztás címén - főnökét, Dessewffy Istvánt, továbbá kartársait: Nikolits Györgyöt, Grba Nada-t, Stilla Józsefet, Gaál Sándort, Bencsik Györgyöt stb., de nemcsak fegyelmi úton, hanem nagy befolyású szélsőjobboldali személyiségeken keresztül is. 1923. júl. 9-én például így ír Zadravecz Istvánhoz:

„Méltóságos Püspök Úr!

Itt dolgozó Kanyó Gyula katonai pap, volt tart. lelkész nekem azt mondta, hogy Nikolits György román kém, ennek barátja, Grba Nada szerb kém, ki kémkedésért 500 dínárt kapott. Én méltóságos Püspök Úrhoz fordulok, méltóztassék ezen ügyet alaposan megvizsgáltatni és meg vagyok győződve, hogy Méltóságod tekintetbe veszi államunk nehéz viszonyait és a magyar nemzet ellenségeinek gonoszságát és nagy eréllyel fog e bűn kiirtásán segíteni.”

Ehhez hasonló „bizalmas bejelentései” nyomán teljes erővel megindul az eljárás valamennyi feljelentett személy ellen. Vastag iratcsomók őrzik a titkos eljárások lefolyását. A Központi Nyomozó Hivatal, a rendőrfőkapitányság politikai nyomozó csoportja, a defenzív osztály, a telefonlehallgató szolgálat ontja a vizsgálati eredményeket. Ezek teljesen negatívak, de mégis azt vonják maguk után, hogy Grba Nada (bár egy pillanatra sem volt letartóztatva, sőt még csak ki sem hallgatták, de megtudta, hogy milyen eljárás folyik ellene) öngyilkosságot kísérelt meg, mely csaknem halálosan végződött. A gyanúsítottakat tisztázzák - de a rágalmazó Thomka Lászlónak semmi baja sem történik, sőt még csak állásából sem bocsátják el, mivel „hazafias indokból cselekedett”. Az egyik fordító rágalmazás miatt feljelenti a bíróságon: „Thomka engem ártatlanul meghurcolt; szomorú, ha egy közös szobában dolgozó kolléga erre ragadtatja magát” stb. - de a tárgyaláson Thomka bocsánatot kér, a feljelentő pedig megbocsát. Ám Thomka továbbra sem nyugszik. Végül mindenütt feljelenti főnökét, Dessewffy miniszteri tanácsost, általában a következő szöveggel: „Tisztelettel kérem, méltóztassék az alábbi ügyben intézkedni. Dessewffy István a belügyminisztériumi fordító osztály főnöke elmebeteg. A díjnokokat megzsarolja, a fordításokból 60 %-ot levon, a szegénységi bizonyítványosokat háromszoros sürgősségért fizetteti, a szobában 30 fokon felül fűtet és sok más furcsaságot csinál.”

Még abból sem lesz semmi baja, hogy saját főnökét állandóan sikkasztással és egyéb bűncselekményekkel vádolja. Megtámadhatatlanságának okára *részben róvilágtt rokonának*, Thomka Zoltán ny. ezredesnek Horthyhoz írt levele: „— Főméltóságodhoz fordulok — szegény elmebeteg rokonomnak, Thomka

Lászlónak nyugdíjazása érdekében. — A belügyminisztériumban van alkalmazva, hol jóakaró és megértő osztályvezetője teljesen meg van elégedve úgy is, mint munkaerővel, úgy is mint tisztességes, korrekt, hazafias érzésű emberrel. Csakhogy éppen az a baj, hogy Thomka Lászlónál még a hazafiasság is beteges alapon nyugszik. Folyton rémeket lát s ezeket feljelenti.” (K. 148, 1944:7229) *Teljes* világgosságot azonban csak nyugdíjazási ügye derít arra, miként maradhatott ez az ember oly sokáig a fordítóosztályon s árthatott büntetlenül becsületes előjáróinak és kollégáinak. Itt ugyanis kiderül az iratokból, hogy a „Nemzeti Hadsereg bevonulása után a budapesti VI. kerületi karhatalmi osztághoz volt beosztva”, vagyis az ún. britanniás-tisztek sorába tartozott. Így aztán - amikor helyzete végképpen tarthatatlanná vált - nem került az utcára, mint oly sok nála különb ember, hanem *kormányzói kegyelemből* nyugdíjba vonulhatott: „a m. kir. belügyminiszter előterjesztésére kegyelemből megengedem, hogy Thomka László szakdíjnoknak 7 év 4 hó és 19 napot kitevő tényleges katonai szolgálati ideje a díjnoki szolgálat idejéhez hozzászámíttassék és nyugellátása az ekként összeszámított szolgálati időnek alapulvételével állapíttassék meg.

Budapest, 1928. április 26.

Horthy s.k.

Thomka történetéhez tartozik még, hogy nyugdíja élvezetében sem tudott megnyugodni, hanem 1944-ben hátországi háborús alkalmazást kér; ennek teljesítését azonban visszautasítják azzal, hogy túllépte a korhatárt. (Vö. O.L., K. 148, 1923:7754, 8339, 9513, 10584 stb., stb.)

60./ O.L., K. 148. 1923:4391, 6155

60/a O.L., K. 148. 1925:2313

61./ A m. kir. belügyminiszternek 277/1924. B.M. eln. számú

rendelete

a belügyminisztérium fordító osztályának működése és
a fordítások díjazásának szabályozása

1.§ A belügyminisztérium fordító osztálya a következő nyelvekről nyelvekre vállal el fordításokat:

A/ Hazai nyelvek: német, román, keleti és nyugati tót, szerb, horvát és vend.

B./ Külföldi, nálunk gyakrabban használt nyelvek: angol, bolgár, cseh, francia, lengyel, olasz, orosz, török.

C/ Külföldi, nálunk ritkábban használt nyelvek: albán, baskír, dán, észt (csak észtből magyarra), finn, új-görög, holland, japán, kínai, kirgiz, norvég, portugál, spanyol, véd, szlovén, perzsa, tatár, örmény, jiddis.

D/ Holt nyelvek: ó-görög, héber, latin.

2.§ A fordító osztály díjtalanul végzi:

A/ A m. kir. belügyminisztérium által hozzája utalt hivatalos fordításokat.

B/ Oly magánfelek fordításait, akik irataik díjtalan lefordítását szegénységüket kétségtelenül igazoló iratok alapján kérik.

3. § Az egyéb munkák fejében oldalankint fizetendő összegek alapidíját időről időre külön rendeletben a belügyminiszter állapítja meg.

Ezen alapidíjhoz viszonyítva a különféle munkálatokért a következő díjak fizetendők:

A/ Fordításért az alapidíj 100 %-a és kezelési díj címén az alapidíj további 50 %-a.

B/ Hitelesítésért az alapidíj 50 %-a és kezelési díj címén az alapidíj további 50 %-a.

C/ A fordítás minden további másolati példányáért az alapidíj 25 %-a.

D/ Idegennyelvű fordítások nyomtatott ívének korrektúrájáért és imprimatúráért az alapidíj további 125 %-a.

E/ Sajtótermék olvasásáért nyomtatott ívenként az alapidíj 250 %-a és kezelési díj címén az alapidíj további 250 %-a, az azokról végzett fordításokért pedig a megállapított fordítási díj /A/ jár.

4./ A gépen írt fordításokért, amennyiben az egyes oldalak szövege a megállapított szótag-, sor- és betűszámot jelentékenyen meghaladja (A 10. § 4. bekezdése).

B/ Nehezebb szövegű, vagy különösen nagy óvatosságot igénylő fordításokért.

C/ Külföldi, nálunk ritkábban használt nyelvekről vagy nyelvekre történt, valamint a holt nyelvek közül az ó-görög és a héber fordításokért.

Irodalmi jellegű, vagy különösen nehéz és ritka nyelvű fordításokért a fordító osztály vezetője kivételesen a 3. §-ban megjelölt díjtételek hatszorosáig terjedhető díjat is megállapíthat. Az ily különleges díjmegállapítást a féllel előzetesen közölni kell.

5.§ Ha a fél iratainak lefordítását 48 órán belül kívánja, a megállapított díjak kétszeresét, ha 12 órán belül, a díjak háromszorosát kell fizetni. Nagyobb terjedelmű és nehezebb jellegű fordításoknál a fordító osztály vezetője a sürgősséget 8, illetve 3 napi határidőig terjesztheti ki. Előző esetben a díjak kétszerese, utóbbi esetben azok háromszorosa fizetendő.

6.§ Közszerződési alkalmazottak és nyugdíjasok, továbbá hadiözvegyek, hadiárva, rokkantak, a vitézi rend tagjai, végre törzskönyvezett menekültek a megállapított fordítási díjak felét fizetik.

7.§ Ha azt a hivatali ügymenet érdeke úgy kívánja, a fordító osztály vezetője a magánfordítások engedélyezését legfeljebb egy hét tartalmára felfüggesztheti.

8.§ Fordítással üzletszerűleg foglalkozó irodák vagy vállalatok részére a fordító

osztály egyáltalán nem köteles fordításokat végezni. Az ily fordítások díjazása külön megállapodásnak lehet a tárgya.

Azt, hogy a magánfelek a fordító osztályban végzett munkálatokért mily összeget fizetnek, a fordító az osztály vezetőjének minősítése alapján díjjegyzékbe foglalja. A díjjegyzéket a jelen rendelet határmányainak pontos szem előtt tartásával a m. kir. belügyminisztérium számvevősege érvényesíti. A számvevőség által érvényesítési záradékkal ellátott díjjegyzéket a lefordított iratokkal együtt a félnek minden esetben ki kell adni.

Az a fordító, valamint az a fél, aki a díjjegyzékben megállapítottnál magasabb összeget vagy külön illetéket kér vagy ajánl fel, szigorú megtorlás alá esik.

10.§ A fordításoknak pontosnak és érthetőnek kell lenniök s azokat olvashatóan kell leírni. A tartalom helyességéért a fordító felel.

A fordításokat a fordító írja alá, az osztályvezető pedig láttamozza. Okmányokat az osztály pecsétjével is el kell látni.

A fordítandó szövegnek zavaros, hibás, kevésbé érthető vagy egyébként magyarázatra szoruló részeit a fordító zárójelben oly módon magyarázza, illetve helyesbíti, hogy abból a megjegyzés nem hiteles jellege kétségtelenül kitűnjék.

Egy-egy írott oldálnak legalább 26 sorból s minden egyes sornak legalábbis 30 betűből kell állnia. Rövid bekezdések, valamint a fordító magyarázatai a szövegbe beszámítandók. A megkezdett oldal egész oldalnak számít.

11.§ A fordító osztálynak állandó javadalmazást nem élvező ún. külső tagjait a részükre hivatalosan kiutalt munkákért is a jelen rendelet 3., illetőleg 4. §-ában megállapított fordítói díjak illetik meg, nem számítva oda a kezelési díjat. Az ilyen fordítások díjait azok a hivatalok, amelyek részére a fordítások történtek, minden esetben, tehát akkor is kötelesek megtéríteni, ha a fordításokat a belügyminiszter hivatalból utalta a fordító osztályhoz (2. § A.).

12. § Ez a rendelet kihirdetése napján lép életbe.

Budapesten, 1924. évi február hó 6-án

dr. Rakovszky Iván s. k.

m. kir. belügyminiszter

(Kihirdettetett a „Budapesti Közlöny”-ben 1924. év febr. 8-án)

A m. kir. belügyminiszternek 156.198/1927. B.M. számú
rendelete

A közigazgatási eljárásban használható hiteles fordítások, a belügyminisztérium fordító osztályának szervezete és a magánfordító irodák működésének szabályozása

I. A közigazgatási eljárásban használható hiteles fordítások

1.§ A közigazgatási hatóság csak oly fordítást fogadhat el hitelesnek, amelyet fordítói jogosultsággal rendelkező konzuli személy, vagyis kir. bírósági állandó tolmács, a m. kir. konzuli személyzet tagja, kir. közjegyző, vagy a m. kir. belügyminisztérium fordító osztálya hiteles alakban kiállít, avagy hitelesít.

2.§ Hiteles fordítások elkészítését, illetőleg fordítások hitelesítését keresetszerűen közvetíteni tilos.

E tilalom nem vonatkozik a belügyminisztérium fordító osztálya által rendszerített, valamint a Bírósági Tolmácsok Országos Egyesülete által belügyminiszteri külön engedéllyel létesített felvevő helyek működésére.

II. A belügyminisztérium fordító osztályának működését és a fordítások díjazását, valamint azt, hogy a fordító osztály milyen nyelven és milyen feltételek mellett vállal fordításokat és hitelesítéseket, időnkint a belügyminiszter rendelettel állapítja meg (jelenleg irányadó a 277/1924. B.M. eln. számú rendelet (Budapesti Közlöny, 1924. évf., 145. l.).

4.§ A belügyminisztérium a fordításokat a fordító osztály belső és külső tagjainak közreműködésével végzi.

A belügyminiszter jövőre a fordító osztály vezetésével csak olyan egyént bíz meg és az osztály belső és külső tagjaként csak olyan főiskolát végzett egyént alkalmaz, aki az egyéb kellékek mellett valamely idegen nyelven való teljes jártasságát az 58.600/1916. I.M. sz. rendelet 10 §-ának 2. pontja (R.T. 1972. lap) alapján a tolmácsi vizsga sikeres letételével igazolja.

E rendelkezés alól a belügyminiszter kivételt tehet olyan egyénnel szemben, akinek valamely idegen európai nyelvben való jártassága irodalmi működése révén vagy egyébként köztudomású.

5.§ A belügyminisztérium fordító osztálya Budapest székesfőváros területén legfeljebb 4, a vidéken pedig legfeljebb minden vármegye székhelyén és minden törvényhatósági joggal felruházott városban egy-egy felvevő helyet létesíthet. Ezeknek a felvevő helyeknek feladata kizárólag a fordítási anyag továbbítása a belügyminisztérium fordító osztálya és a felek között és az ezzel kapcsolatos pénzkezelés.

6.§ A belügyminisztérium fordító osztályának szervezetére és eljárására vonatkozó egyéb rendelkezéseket a 277/1924. B.M. eln. sz. alaprendelet és az ezzel kapcsolatos rendeletek tartalmazzák.

III. A magánfordító irodák működése

k i h a g y v a

IV. Büntető rendelkezések

k i h a g y v a

E rendelet (kihirdetve a Budapesti Közlönyben 1927. dec. 18-án) 1928. évi január hó 1-én lép életbe.

Budapesten, 1927. évi december hó 13-án

Dr. Scitovszky Béla s.k.

m. kir. belügyminiszter

62/ O.L., K. 148, 1930:3303

63/ O.L., K. 148, 1930:1010

64/ Egyébként Madách Imre kései rokona volt

65/ O.L., K. 148, 1930:463

66/ u.o.

67/ O.L., K. 148, 1930:5418

68/ felvevőhely már 1928. előtt is működött Nikolits György volt belfordító vezetése alatt (O.L., K. 148, 1928:514)

69/ O.L., K. 148, 1934:3902, 4194, 4340

70/ O.L., K. 148, 1939:2426

71/ O.L., K. 148, 1937:5447

Végül itt mondok köszönetet dr. Kovacsics Dezsőnek,

dr. Lukács Tibornak,

dr. Bekény Istvánnak

munkám kapcsán nyújtott értékes felvilágosításaiért.

7. fejezet

A MINISZTERELNÖKSÉGI KÖZPONTI
FORDÍTÓ OSZTÁLY ÉS A
BELÜGYMINISZTERIUMI FORDÍTÓ OSZTÁLY
KINEVEZETT ÉS MEGBÍZOTT
VEZETŐINEK NÉVSORA

(a nevek mellett feltüntetett évszámok
a vezetői működés
megkezdésének évét jelzik)

- 1./ Ferencz József (1869)
- 2./ Farkas Jenő (1878)
- 3./ Szokolovits József (1902)
- 4./ Suciú Silviú (1907)
- 5./ Czambel Samu (1909)
- 6./ Gáspár Arthur (1911)
- 7./ Stojits Iván (1912)
- 8./ Vodicska Imre (1922)
- 9./ Barkóczy László (1923)
- 10./ Antal Iván (1923)
- 11./ Harmatzy Simon Loránd (1924)
- 12./ Dessewffy István (1924)
- 13./ Smialovszky Tibor (1930)
- 14./ Balogh Károly (1933)
- 15./ Kovacsics Dezső (1943)
- 16./ Nagy Géza (1944)
- 17./ Balogh Pál (1944)
- 18./ Stilla József (1945)
- 19./ Thegze Lajos (1948)

8. fejezet

A MINISZTERELNÖKSÉGI KÖZPONTI FORDÍTÓ OSZTÁLY ÉS A BELÜGYMINISZTERIUMI FORDÍTÓ OSZTÁLY FORDÍTÓINAK NÉVSORA

(belfordítók, napidíjas, tiszteletdíjas fordítók, szakdíjnokok, revizorok -
a továbbiakban: belfordítók - és sűrűn foglalkoztatott külfordítók)

(a nevek mellett feltüntetett
évszámok a fordítói működés első
ismeretes évét jelzik)

Aistleitner József (1942)
Alexits György (1923)
Almássy Béla belfordító (1906)
Babocsay Livia ld. Pázkán Ferencné
Balogh Károly belfordító (1930)
Barát Ármin (1907)
Bárdosy Gyula (1869)
Bencsik György belfordító (1923)
Benedek Károly belfordító (1868)
Benkovits Géza (1940)
Benzán Guido (1940)
Biszkup Ferenc belfordító (1930)
Bódis Gábor belfordító (1938)
Bolla Dezső belfordító (1873)
Bors Emil (1909)
Bothár Dániel (1895)
Csopely László belfordító (1884)
Czambel Samu belfordító (1880)
Deseanu J. Adorján (1915)
Dessewffy István belfordító (1923)
Diamandi Miklós belfordító (1911)
Erődi Stéfán János (1895)
Erődi Harrach Béla (1873)
Farkas Jenő belfordító (1873)
Gaál Sándor belfordító (1923)
Gáspár Arthur belfordító (1908)
Grba Nada belfordító (1922)
Grisza László belfordító (1906)
Grünwald Bernát (1907)
Habina János (1915)
Horváth Kornél (1914)
Huszár Antal belfordító (1907)
Jakubik Róbert (1910)
Jandl Kálmán belfordító (1922)
Janovics Leontin (1916)
Jeckel Péter (1909)
Jelenik Imre (1915)
Kalmár Géza belfordító (1918)
Karagena Mihály (1885)

Kintzig Jánosné belfordító (1940)
Körösi Albin (1910)
Kugler Miklós belfordító (1873)
Nánássy Gábor belfordító (1923)
Nikolits György belfordító (1919)
Olariu István (1915)
Oteanu Aurél (1915)
Otócska Péter (1915)
Óváry Lipót (1908)
Pallády Leontin belfordító (1911)
Papp László belfordító (1869)
Pap Virgil belfordító (1906)
Páskán Ferencné belfordító (1923)
Pavlinovic Bernard (1911)
Pazurik József belfordító (1936)
Pécsi Jenő belfordító (1937)
Popovits Sándor belfordító (1940)
Revilák János belfordító (1940)
Richweisz Géza (1938)
Riedl Szende belfordító (1872)
Rosa Silvius (1909)
Rózsa Kálmán (1923)
Somssich Mária belfordító (1940)
Spehár Ferenc (1914)
Soltész Mária belfordító (1931)
Stand Miklós (1914)
Stilla József belfordító (1907)
Stojits Iván belfordító (1894)
Suciu Silviu belfordító (1879)
Szejfeddin Sevkett bej (1939)
Slusny Ignác belfordító (1873)
Szokolovits József belfordító (1868)
Szpevák Albin (1908)
Tagán Galidzsán (1930)
Thomka László belfordító (1922)
Thull Lipót belfordító (1869)
Tialics Fülöp (1938)
Umlauff Szigfried (1932)
Vámbéry Ármin (1873)

Vida Margit belfordító (1937)
Vodicska Imre belfordító (1895)
Volkov Vjacseszláv (1916)
Volossinovic Dezső (1939)
Waltner Jenő (1912)
Weisz Miksa
gr. Wenckheim Mária belfordító (1937)
Yolland Arthur (1908)

II. rész

AZ ÚJJÁSZERVEZETT FORDÍTÓIRODA AZ ORSZÁGOS FORDÍTÓ ÉS FORDÍTÁSHITELESÍTŐ IRODA

Összeállította:
Dr. Karcsay Sándor
gyémántdiplomás jogász

A nyolcvanéves múlttal és hagyományokkal rendelkező hivatalos állami fordítóirodának az átszervezése 1949 őszén történt meg. 1949. szeptember 15-én jelent meg a Magyar Közlönyben a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának 4234/1949. MT. számú rendelete az **Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda** létesítése tárgyában. Az „Iroda” elnevezésben visszacsendül az első Központi Fordítóosztály hivatalos német neve: **Central-Übersetzungsbüro**.

A rendelet kimondta - az 1907. évi átszervezéshez hasonlóan - hogy a Belügyminisztérium fordító osztályán rendszeresített állásban működő alkalmazottakat **át kell venni az Iroda létszámba**. A Belügyminisztérium fordító osztályának irodai felszerelési tárgyai az **Iroda** használatába mennek át. Az Iroda - amelynek közhasználatú rövidítése, az OFFI csakhamar általánosan átment a köztudatba - tehát nemcsak egyenes jogutódja az 1869-ben alapított Központi Fordító Osztálynak, hanem munkáját túlnyomórészt a meglévő személyzettel, ugyanazzal a felszereléssel, könyvekkel, és bútorokkal kezdte meg a Markó utca 25. szám alatt, az akkori Központi Járásbíróság épületének negyedik emeletén. Egészen a legutóbbi időkig számos olyan régi bútordarabot láthattunk még az OFFI helyiségeiben, amelyek legalábbis a századforduló óta az Iroda felszereléséhez tartoztak, köztük akadt egy-két régebbi darab is, amit talán még az 1869-es alapításkor örökölhettek meg elődeink az egykori Helytartótanács „officina translatória”-jától. Sajnos sok értékes darab ment tönkre a budai Várpalotában az ostrom és az elszállítás során.

Az Iroda 12 főnyi személyzettel alakult, ezek közül **Thegze Lajos** miniszteri titkár a fordító osztály vezetője, az OFFI későbbi adminisztrációs vezetője, majd igazgatóhelyettese, **Biszkup Ferenc** miniszteri fordító, **dr. Lukács Tibor** miniszteri fordító, **dr. Pászkan Ferencné** miniszteri fordító, **dr. Umlauff Szigfried** külső fordító, **Kiss Ervinné** gépiró és **Kovács István** szakaltiszt kerültek át a belügyi fordítóosztálytól. Legtöbben már hosszú évek óta, sőt egyesek a harmincas évek óta a fordító osztály dolgozói voltak. Dr. Lukács Tibor az OFFI szakfordítójaként, a felejtetetlen emlékü dr. Pászkan Ferencné 1967-ben bekövetkezett tragikus haláláig revizorfordítóként (lektorként) működött. Az időközben elhunyt Kovács István helyébe közszeretnek örvendő felesége lépett (aki egyébként takarítónőként már a húszas évek végétől bejáratos volt a fordító irodába és már 1951 óta az OFFI állományába tartozott).

Az alapító rendelet szerint az Iroda felügyeletét az **igazságügyminiszter** látja el. A közvetlen felügyeletet kezdetben az Elnöki Főosztály, majd a Törvényelőkészítő osztály és a Gazdasági osztály együttesen, s később 1951 júniusától az Igazságügyminisztérium titkársága látta el. A későbbi évek során az Elnöki Főosztály igazgatási osztálya volt a felügyeleti szerv, majd 1968 óta a minisztérium belső átszervezése folytán újból a Titkárság látta el azt.

Az Iroda működési körébe tartozott a rendelet értelmében:

- „a) idegen nyelvű iratnak magyar nyelvre, vagy más idegen nyelvre, úgyszintén magyarnyelvű iratnak idegen nyelvre való hiteles lefordítása, akár teljes, akár valamely lényeges részében,
- b) külső kéz által készített fordítás hitelesítése,
- c) idegen nyelvű iratról hiteles másolat készítése, végül
- d) a szóbeli hiteles tolmácsolás.”

Az állami, megyei, városi és községi hatóságok, hivatalok, intézetek és egyéb intézmények, úgyszintén a nemzeti és községi vállalatok **kötelesek voltak** a rendelet értelmében az ügyvitelük körében felmerülő fordítások és tolmácsolások elvégzése céljából az Irodához fordulni, kivéve, ha a fordítás (tolmácsolás) elvégzésére alkalmas személyzettel rendelkeznek. Ez a szabályozás már a kezdetben kiemelte az OFFI országos jellegét és számára, amely akkor az egyetlen ilyen állami intézmény volt, kizárólagos helyzetet biztosított. Ez a helyzet a későbbiek során más fordítószervek létesítésével részben megváltozott, de a **hiteles fordítások** és egyéb idegen nyelvű hitelesítések terén a mai napig fennáll, különösen amióta a bírósági hiteles tolmácsok intézménye megszűnt (1963).

Az Iroda élén az igazságügyminiszter előterjesztésére a minisztertanács által kinevezett igazgató áll. Ez a kinevezési jogkör a későbbiek folyamán (1950) az igazságügyminiszterre szállt.

Az Iroda egyéb személyzetéről az alapító-rendelet így rendelkezik:

„Az Iroda személyzete rendszeresített állásra kinevezett és szerződéses fordítókból, valamint a szükséges kezelőszemélyzetből áll... Fordítótá kinevezni, illetőleg szerződéses minőségben alkalmazni csak azt lehet, aki az **állandó bírósági tolmácsok számára megszabott vizsgát letette**. Egyes fordítási tennivalókkal **szolgálati viszonyban nem álló** személyek is - szükség esetén - megbízhatók”.

A személyzetnek ez a hármas tagozódású rendszere: állománybeli (ún. belső), szerződéses és (az OFFI-val munkaviszonyban nem álló) ún. **külső** fordítók (lektorok) és leírók - fennmaradtak. Ez is egyike azoknak a szervezeti hagyományoknak, amelyek még az 1869. évi alapító szabályzatból kerültek át. A tolmácsvizsgát, mint képesítési kelléket, már egy 1916. évi belügyminiszteri rendelet előírta.

Gazdasági szempontból az Iroda továbbra is mint **költségvetési szerv**

működött. Így a személyi és dologi kiadásokról az igazságügyi tárca költségvetésének keretében külön alcím mellett kellett gondoskodni, ott irányozták elő a fordítási munkákból származó bevételeket is, amelyek teljes egészükben az államkincstárt illették. Megszűnt tehát az a rendszer, amely a belügyi fordító osztályon volt, hogy a fordítási díjak fele a fordítót illeti.

Az 1950. évi költségvetési előirányzat az Igazságügyminisztérium 0 címének (központi igazgatás) 1. alcíme alatt az évi kiadások főösszegét 235.600.- Ft-ban, rendes bevételeit pedig 230.000 Ft-ban irányozta elő. Az Iroda tehát deficitese volt. Létszámként egy hivatalvezetőt, 7 szakfordítót, 1 irodakezelőt, 3 idegen nyelvű gyors- és gépírónőt és 1 hivatalsegédet, összesen 13 főt állapított meg a költségvetés.

Az alapítórendeletben foglalt felhatalmazás alapján az igazságügyminiszter 1949. október 31-én adta ki a 86.000/1949. IM. számú rendeletét az OFFI szervezete, ügyvitel és működése tárgyában. Ez a rendelet intézkedett a fordítások, hitelesítések és tolmácsolások díja tekintetében is. (Itt említjük meg, hogy a 82/1950. MT. sz. rendelet értelmében a fordítási díjak megállapítása országos viszonylatban aztán is az igazságügyminiszter hatáskörébe tartozott.) A rendelet azzal egészíti ki többek között az alapítórendeletet, hogy az Iroda magánosok számára is végezhet fordítást, hitelesítést, ha ezáltal **a közületi megbízások teljesítése sérelmet nem szenved**. Ez a rendelkezés arra utal, hogy az OFFI-t, a kor szükségleteinek megfelelően, elsősorban az egyre növekvő **közületi fordítási szükséglet fedezésére** hozták létre, a lakosság felé irányuló szolgáltatásokat másodlagos jelentőségűeknek tekintették. Ezt mutatja az is, hogy a magánosok által fizetendő fordítási díjak 50 %-kal magasabb összegben nyertek megállapítást, mint a közületi díjak. Ez a humánusnak nem igen mondható rendelkezés nem tartozik éppen az 1949 előtti fordítóiroda „haladó” hagyományaihoz. Mint láttuk, még 1908-ból származik. A különbségtétel már 1950-ben megszűnt sőt, mint látni fogjuk, az 1969. évi díj-szabás éppen azokat a legalacsonyabb díjtételeket hagyta meg változatlan összegben, amelyek zömmel a lakosságot érintik.

Az OFFI-nak ez az első díj-szabása hozta létre a 25 sor x 50 írásjeles szabványoldalt, a fordítási díj 50 %-ában megállapított lektorálási díjat, a nehéz szöveg fogalmát, amelyek a későbbi díjrendeletekben tovább élnek. A külfordítókat az Iroda által felszámítható díj 75 %-a illette meg.

Az Iroda első igazgatójává **dr. Tardy Lajos** miniszteri tanácsost nevezték ki. Személyében képzett jogász (mint kultúrtörténész **kandidátusi** fokozatot is nyert) és az orosz nyelv kiváló ismerője került a fordítóiroda élére. Részt vett már az alapítórendelet előkészítésében és az átszervezés megtörténte után nagy eréllyel és hozzáértéssel fogott hozzá az alapok megszilárdításához, az OFFI felfejlesztéséhez. Jó érzékkel ismerte fel a szakfordítás egyre növekvő jelentőségét a modern ipari tár-

sadalomban általában és a megváltozott társadalmi rendszerben. Ezt bizonyítja az is, hogy hivatali működésének ideje alatt (1949-1955) hozott szervezeti és ügyviteli intézkedések zömmel ma is az OFFI munkájának strukturális alapjához tartoznak. Munkájában *Thegze Lajos*, a belügyi fordító osztály utolsó vezetője segített adminisztratív vezetői, majd igazgatóhelyettesi minőségében. A szűk létszámra tekintettel szükség esetén mindketten fordítói vagy lektori munkát is végeztek.

Az átszervezett Iroda nagy lendülettel fogott a munka folytatásához, de azért még eltelt bizonyos idő, amíg a közületek, elsősorban a megyei, városi és községi szervek megszokták a címváltozást. Még az 1952. évben is találunk a Belügyi Közlönyben olyan felhívást (30. szám), amelyben a Belügyminisztérium ismételt közli az alárendelt szervekkel, hogy a Fordító Osztály az OFFI létesítésével megszűnt és ezért az állami szerveknek és vállalatoknak ilyenirányú igényeikkel az OFFI-hoz kell fordulniuk.

Az újjászületett fordítóiroda nem sokáig tűrte el a szűk költségvetési kereteket. A korszerű fordításügy, a fejlesztés, a gyorsuló ütemben növekvő feladatok ellátása új, rugalmasabb gazdasági kereteket is kívánt. A gyors ütemű fejlődésre mi sem jellemzőbb, mint hogy a belső személyzet hamarosan 20 fő fölé emelkedett, a lefordított havi oldalszám 1950 júliusáig meghatszorozódott és a deficités intézményből önellátóvá kezdett válni. Mindezt felismerve, a Népgazdasági Tanács 120/1950. sz. határozata 1950 májusában az OFFI-t ún. *gazdasági irodává* alakította át. Ennek jogszabályi alapja a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1949. évi 11. törvényerejű rendelete volt. Ezt az érdekes konstrukciót a kormányzat olyan szervezetek számára hozta létre, amelyek a népgazdaság valamely ágában *hatósági és gazdasági* jellegű feladatokat együttesen látnak el. A gazdasági iroda tehát átmeneti formát képezett a közhivatal és az állami vállalat között. Az Iroda gazdasági alkalmazottai közalkalmazottak, az igazgatót az *illetékes miniszter nevezte ki*. A hitelesítő, tehát a hatósági jellegű és általános szolgáltató tevékenységet végző OFFI számára ez a szervezeti forma ideálisnak mutatkozott.

A gazdasági iroda az állam egyéni cége. Ezért 1950. május 15-én a budapesti törvényszéknél, mint cégbíróságnál az OFFI-t a nemzeti vállalatok jegyzékébe bejegyezték (7430/1950. sz. végzés). Itt kell megemlíteni, hogy az Országos Munkabér Bizottság 1951 szeptemberében az OFFI-t „C” *kereskedelmi vállalatként* sorolta be. 1950. október 1-től kezdve az OFFI gazdasági tevékenységére a vállalatokra kötelező számviteli szabályok voltak irányadók. Ez az átszervezés kellő alapot szolgáltatott ahhoz, hogy a deficités hivatal előbb önellátó, majd pedig nyereséget hozó gazdasági egységgé váljék.

Az új gazdasági Iroda ügyvitelét és működését az igazságügyminiszter 44.800/1950. IM. sz. rendelete szabályozta. Ez a rendelet megszüntette a lakosság felé irányuló szolgáltatások díjfelszámításánál mutatkozó hátrányos megkülön-

böztetést és több jelentős újítást vezetett be a díjrendszerben.

A szervezeti és gazdasági alapok lerakása után a vezetésnek még sok harcot kellett folytatnia a megfelelő munkakörülményekért, a fordítói munka anyagi megbecsüléséért, az egyre növekvő feladatok ellátásához szükséges szakmai és adminisztratív létszám kialakításáért, de sokszor magáért az intézmény fennmaradásáért is.

Az elhelyezés és a munkakörülmények igen kedvezőtlenek voltak, amit még az 1950/51-es tél rossz fűtési viszonyai is súlyosbítottak. 1950 decemberében az OFFI kétszer is költözött, volt idő, amikor a fordítók egy része sötét udvari szobákban volt elhelyezve, amelyeknek sem berendezése, sem világítási lehetőségei nem voltak alkalmasak a szem igen nagy igénybevételével járó fordítói és leírói munkára. 1950 végén az OFFI a Markó utca 27. sz. alatti volt törvényszéki épület (ma Fővárosi Bíróság) földszintjére került. Bizonyos átalakításokkal és beruházásokkal, szobaleválásokkal stb. itt megfelelő körülményeket sikerült kialakítani. Itt töltötte az OFFI a csendes fejlődés további három esztendejét.

Ez időben két oldalról fenyegette veszély az OFFI egész struktúráját, sőt lényegében létezését is. 1950-ben az Országos Tervhivatal részéről komoly formában felmerült egy országos szakfordítói csúcsvállalat terve. Ennek az OFFI csupán a hitelesítést ellátó egyik részlege lett volna, de volt olyan elképzelés is, hogy - csupán mint hitelesítő fordító csoport - az Igazságügyminisztérium kötelékében marad. A tervnek nem voltak reális alapjai, mert az anyagok állandó differenciálódása nem tette volna lehetővé az elképzelt nyelvi-szakmai profilizációt. Az országosan is szűk személyi bázis „all-round” hivatásos fordító gárda kialakítását és mellékfoglalkozókként külső fordító szakemberek minél szélesebb körű bevonását igényelte volna inkább. Az elképzelés ezért meg is bukott, bár még többször kísértett az évek folyamán. A másik támadás a külfordítói intézmény ellen irányult - éppen a felügyeleti szerv részéről. Az OFFI vezetésének szakszerű érvelése azonban meggyőzte az illetékeseket arról, hogy nem is gazdaságos, de nem is lehetséges olyan sok belső fordító alkalmazása, hogy minden elképzelhető szakterület nyelvi bontásban is képviselve legyen. Nem véletlen, hogy a fordítóiroda, nyolcvan évvel korábbi alapításától kezdve kénytelen volt külső munkatársakat bevonni a munkába, ugyanúgy, mint az 1950-ben már működő különböző dokumentációs központok. A fejlődés az OFFI akkori vezetőit igazolta. Itt jegyezzük meg, hogy az első évek külfordítóinak névsorában számos olyan névvel találkozunk, akik sokáig rendszeresen foglalkoztatott külső munkatársak (pl. Bara Emil, Kacsarovszky Zsigmond, dr. Kertész Piroska, Márkus Ferenc, Pinta Gábor, dr. Viczián István, Weisz Alfréd, Zórándi Béla stb.) vagy állományi, illetve szerződéses dolgozóink (mint pl. Dr. Cottely János, dr. Illés László, Székely István, Surek Vladimir, dr. Sándori Mihály, Vida Gedeon).

Azt azonban szintén jól látta a vezetés, hogy a főfoglalkozású fordítók szakmai színvonala, valamint a megfelelő ellenőrzést biztosító revizori kar kialakítása elsőrendű feladat. 1950 elején a következőket jelentette az igazgató a felügyeleti szervnek:

„Az OFFI az ország vezető fordító szerve, mely a legnehezebb, legkülönbözőbb és legfelelősségteljesebb fordításokat végzi..... Ehhez képest természetesen az OFFI fordítóinak a legjobb, legképzettebb, leggyakoroltabb fordítókból kell állnia. Az OFFI nem szolgálhat tanulási terepként kezdők, vagy gyakorlatlanok részére..... Ez is arra indít, hogy az új felvételek kapcsán arra kérjem Miniszter Urat, hogy az újabb fordítók felvételével kapcsolatosan **a legmagasabb szakmai és nyelvi követelményeket szíveskedjék támasztani.**” (A fordítókat ekkor még a minisztérium alkalmazta.)

Ugyancsak több felterjesztésben kérte az igazgató a megfelelő fordítói bérrendszer kialakítását, a revizor-fordítóknak a tudományos képzettségű kiadói lektorokkal azonos bérezését. Felvetette a fordítók által kimunkált **anyagi eredményhez** igazodó **premiázás** szükségességét.

Természetesen a létszám megfelelő bővítése is állandóan napirenden szerepelt. A belső létszám 1950 végén 25 főre, a rendszeresen foglalkoztatott külső fordítóké 47 főre emelkedett.

Az OFFI állománybeli dolgozóinak betűrendes névsora 1950. december 31-én

Dr. Ádám Györgyné	leíró
Bíró Irén	leíró
Brantsits Jánosné	leíró
Csermely Józsefné	titkárnő
Forintos Margit	adminisztrátor
Hamburger Dénes	revizor-fordító
Hegedűs Bálintné	adminisztrátor
Dr. Helle Lászlóné	leíró
Hensch Béláné	könyvelő
Dr. Ipolyvölgyi Sándor	könyvelőség vezetője
Dr. Karcsey Sándor	szakfordító
Kiss Ervinné	leíró

Kovács István	hivatalsegéd
Dr. Lamberg Pál	szakfordító
Ludvig Éva	fordító
Dr. Lukács Tibor	szakfordító
Milcsevics Jenőné	fordító
Dr. Molnár Ernő	szakfordító
Nagyvárad Antal	hivatalsegéd
Dr. Páskán Ferencné	revizor-fordító
Dr. Passuth László	szakfordító
Dr. Sáfrány István	szakfordító
Dr. Tardy Lajos	igazgató
Thegze Lajos	osztályvezető

Szinte már állományinak számító külső munkatársként dolgoztak ekkor már dr. Pánti György szerződéses fordítónk és dr. Umlauff Szigfrid. Az 1969-ben is dolgozó szakfordítók közül 1951-ben léptek be Csordás István és Marsovszky Angéla (Scheuer Róbertné). Ugyancsak 1951-ben lépett be dr. Ruttkay László (OFFI nyugdíjas).

Az 1951-es esztendő a fordítói bérezés tekintetében több fontos intézkedést hozott. Miután az OFFI-nak külön bérutasítása és belső nomenklatúrája még nem volt, a bérezés részben a közalkalmazottakra vonatkozó 38/1950. MT. rendelet kategóriáiba, részben pedig a kiadó vállalatokra vonatkozó 5095/1949. OMB rendelet értelmében történő megfelelő besorolás alapján történt. Érdekes itt megjegyezni, hogy 1951-ben a szakfordítót havi 1.500 Ft (1954-ben 1.850 Ft) körüli alaphérral nevezték ki. Majdnem húsz esztendő elmúltával ezek az alaphérek csupán 2.000 - 2.200 forintig emelkedtek, szemben az egyéb államigazgatási vagy igazságügyi kategóriákkal, ahol ez az emelkedés lényegesen nagyobb volt.

1951-ben adta ki a Népgazdasági Tanács 274/13/1951. sz. rendeletét a **nyelvtudási pótlék** bevezetéséről. A vonatkozó végrehajtási utasítás (5.882/1951. OMB) értelmében a fordítói munkakörben foglalkoztatott dolgozók az előírt nyelvvizsga eredményéhez képest (középfok, felsőfok) az általuk rendszeresen használt második és további nyelvek után alaphéruk 8-15 %-át kitevő pótlékban voltak részesíthetők. A nyelvpótlék intézménye igen hasznosnak bizonyult, országos viszonylatban nagy ösztönzést adott a nyelvtanulásnak és így a fordítói utánpótlás egyik előmozdítójává vált. Az OFFI vezetése a nyelvpótlék intézményét mindig e célkitűzés figyelembevételével alkalmazta és ez nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az évek során számos több nyelvvizsgával rendelkező és azt felsőfokon használni tudó, tehát **idegenre fordító** vagy lektoráló munkatárs került az OFFI kötelékébe. Ez megalapozta azt a mai napig tartó fejlődést, hogy az idegenre történő szakfordítások

túlnyomórészt az OFFI-nál összpontosultak. A nyelvpótlék intézménye, bizonyos módosítással (110/1964. Mü.M. sz. rendelet) jelenleg is a bérezés lényeges eleme azokban a munkakörökben, ahol „a magyar nyelv mellett az idegen nyelv rendszeres használata nélkülözhetetlen”.

A másik nagy jelentőségű intézmény az ún. „fordítói prémiumok” bevezetése volt. Már az alapító 4.234/1949. MT. sz. rendelet beszél - a korábbi évtizedek gyakorlata alapján - a fordítók **többletteljesítményi jutalékáról**. Az OFFI igazgatója az átszervezés első esztendejének múltával kezdeményező lépéseket tett és felterjesztésében kérte a felügyeleti hatóságot a prémiumrendszer bevezetésére. A nagyon is reális elképzelés szerint bizonyos - az egy fordítóra eső teljes önköltségnek megfelelő - összeget meghaladó teljesítmény lenne premizálendő. Az Országos Munkabér-bizottság 6.023/1951. sz. határozata azonban más megoldást választott és a premizálást bizonyos napi **oldalteljesítmény** meghaladásához kötötte. Így többek között kimondta, hogy a fordítók alapfizetésükön felül bizonyos meghatározott hibátlan oldalszámon (8, 10, 13 és 16 oldal nehézségi kategóriák szerint) felül minden további hibamentes oldal fordításáért 5, ill. 4 Ft prémiumban részesülnek. Abban az esetben, ha a fordítás magyar nyelvről idegen nyelvre történik, az alapoldalszámok 4, 5, 8 és 10 oldalt tettek ki.

A teljesítménypótlékolás rendszerének bevezetése az OFFI-ban több problémát vetett fel. Irodánk már kezdettől fogva nem egysíkú, nem azonos profilú munkát végzett. Amint ezt egy igazgatói felterjesztésben olvassuk, ugyanaz a fordító esetleg „9-10-ig termelési értekezlet anyagát, 10-11-ig elfogatóparancsot, 11-12-ig pedig mértékhiitelesítési szakcikket fordít”. Hozzátehetjük: egyeseket idegenről magyarra, másokat esetleg magyarról idegenre. Az előírt kategória szerinti premizálás tehát megoldhatatlannak látszott. Az OFFI dolgozta ki az ún. „prémium-blanketták” rendszerét, amely lehetővé tette az ún. egységoldalak és egyenérték-számok alkalmazását. Ez a rendszer több évig élt és azt a fordítók bérezéséről rendelkező 121/1961. Mü.M. sz. utasítás is átvette.

A prémiumrendszer bevezetése sikeres volt. Az valóban érdekeltté tette a fordítókat a vállalati eredmény kialakításában és arra ösztönözte őket, hogy teljes munkaerejüket az OFFI-nak szenteljék. Ehhez az is hozzájárult, hogy a prémium ugyanúgy, mint a nyelvpótlék, teljes egészében beszámít a nyugdíjba, betegség esetén pedig a táppénz kiszámításául szolgáló összkeresetbe. Egy igazgatói jelentésben olvashatjuk:

„A belfordítók premizálása nagymértékben előmozdította 1) a fordítások színvonalának emelkedését és 2) az OFFI öneltartásának emelkedését.”

A prémiumrendszer bevezetésével járó fokozott minőségi követelményekre hivatkozással harcolta ki a vezetés a revizor fordítók (lektorok) magasabb bérbesorolását, valamint személyi bővítését. Számuk azonban még így is elégtelen, pedig

a kellő számú lektorátus kialakítása a fordítások jó minőségének elengedhetetlen feltétele.

A teljesítménypótlékolás rendszere az új gazdasági mechanizmus körülményei között is fenntartandó volt, azonban a 121/1961. sz. utasítás koncepciójának megváltoztatása mellett megfontolást érdemelt, hogy nem kellene-e a pótlékolást az oldalszámok helyett inkább a fordítói önköltség és a kiszámlázott teljesítmény mutatójához kötni úgy, ahogy azt az OFFI vezetője 1951 januárjában javasolta.

Az ezt követő években két jelentősebb szervezeti jellegű intézkedés történt. 1954. április 28-án az Igazságügyminisztérium kiadja a 20/1954. sz. utasítását az OFFI alkalmazottak bérbesorolásáról. Ez az OFFI első saját bérutasítása. A másik a 3/1954. IM. sz. rendelet az OFFI ügyviteléről és működéséről, beleértve a díjfelszámítás szabályait is. Az új díjszabályzat egyszerűbb és áttekinthetőbb rendszert vezetett be, számos félreérthető vagy vitás kérdést tisztázott. Bevezette az alapdíj és pótdíjak rendszerét, a külső munkatársak honoráriumát változatlanul a kiszámlázott érték 75 %-ában határozta meg. A rendelet a későbbi szabályozásoknak is alapjául szolgált.

1954 októberében az OFFI új helyiségbe, a Damjanich utca 12. sz. alá költözik, ahol most már egyedül foglalja el egyemeletes szűkházát és 1979-ig ott működött. A költözés a munkakörülmények ugrásszerű minőségi javulását jelentette, más kérdés, hogy az intézmény ezt a helyét is kiölte már és az új elhelyezés kérdése a vezetés egyik legnagyobb gondjává és problémájává vált.

1954 őszén az OFFI dolgozói meg is ünnepelték az átszervezés **ötéves évfordulóját**. Munkájának felsőbb elismeréséről az ez alkalommal adományozott kormánykitüntetések és miniszteri dicséretetek tanúskodnak.

Ez az első öt év döntő volt az új OFFI életében, mert ebben az időszakban rakták le azokat a szakmai, szervezeti és gazdasági alapokat, amelyekre a további fejlődés épülhetett. Érdemes itt megállnunk egy rövid elemző visszapiillantás erejéig.

Az ötéves fejlődés adatai szembeszökőek. Míg 1948-ban a volt belügyi fordítóiroda évi forgalma **8515** ügyiratot és 73.812 Ft árbevételt tett ki, addig már 1950-ben, tehát az átszervezés első évében az árbevétel elérte a 750 ezer forintot **8340** db ügyirat mellett, ami **az oldalterjedelem növekedésére** utal. Ez évben az OFFI már 60.650 oldalt fordított. Az 1954. év végére az árbevétel már megközelítette a nyolcmilliót (!), az iktatási tételek a tizenötezeret, a fordított oldalszám a négyszázezeret. A lakosság felé irányuló szolgáltatás e számoknak elenyésző töredékét teszi ki.

A belső létszám ez időszak alatt 13 főről 43-ra, az állandóan foglalkoztatott külső munkatársaké 300 fölé emelkedett.

Az ügyszorralom alakulása világosan mutatja, hogy az OFFI már megalakulásától kezdve tevékeny részese volt az ország gazdasági fejlődésének ugyanúgy, mint nyolcvan évvel korábban a Központi Fordító Osztály. A sokak fejében - talán még a felügyeletet gyakorló szerv elképzelésében is - mint pusztán „okmányfordító” hitelesítő irodaként élő OFFI a műszaki-tudományos fejlődés és gazdasági építés egyik tényezőjévé vált. A régi megrendelések adatait böngészve megtaláljuk az első öt éves terv létesítményeivel kapcsolatos munkákat. A minisztériumok és országos hatóságok mellett már korán állandó megrendelőink a nagy gyárak (Csepel Autógyár, Láng Gépgyár, Ganz Hajó és Villany, Budapesti Szerszámgyár, Dunai Cement és Mészmu, Gördülőcsapágygyár, Dunavölgyi Timföldgyár, Ikarus-gyár stb.) - De megjelennek már a külkereskedelem és idegenforgalom szervei is. Már 1950-ben fordított az Iroda az Árumintavásárnak (a BNV elődjének) és az IBUSZ-nak. A következő évben megjelent már az Artex, a Chemolimpex, Elektroimpex, Mogürt, Medimpex, Nikex és a Magyar Kereskedelmi Kamara, a tervezőirodák közül a Vegyterv és az Uvaterv. A külkereskedelmet az OFFI sok idegennyelvű lctrással, majd sokszorosítással is segítette. Egyetem és főiskolák, politikai (MDP) és társadalmi szervezetek (SZOT, DISZ, DIVSZ), a különböző sajtóorgánuk nagy tétel-számokkal szerepelnek. S ami a legfontosabb, a régi rendelők túlnyomó része állandó ügyfeleink közé tartozik.

A pártközpont részére az OFFI rendszeres külföldi sajtó „figyelést” végzett úgy, mint 1919-ben a Kormányzótanács számára. Ez volt a későbbi Figyelő Szolgálat csírája.

Az OFFI dolgozói egyébként politikai munkájukat mindig is úgy igyekeztek elvégezni, hogy az ne üres frázisok hangoztatásából, vagy formaságokból álljon (amiben ez az időszak bővelkedett), hanem valami hasznosat, maradandót nyújt-sanak - tekintettel az akkori politikai viszonyokra - saját munkaterületüknek megfelelően. A „NÉPSZAVA” 1950. április 1-i számában jelent meg a hír:

„A népi demokratikus országok politikai, közigazgatási és kereskedelmi rövidítéseinek jegyzékét állították össze április 4-i felajánlásképpen az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda dolgozói. A jegyzéket füzet formájában juttatják el a Központi Hivatalokhoz, intézményekhez és az újságokhoz.”

A későbbi évek során is az OFFI szakdolgozói társadalmi munka formájában számos politikai-közigazgatási többnyelvű szógyűjteményt állítottak össze, amelyek közkedveltekké és igen keresettekké váltak. A régi irattárban számos levél található, amelyben állami és társadalmi szervek (így a KSH, KPM, a Magyar Írók Szövetsége, stb.) kérték az ún. „ideológiai szógyűjtemények” példányait. A

későbbi évek során is több szakmai jellegű összeállítás készült társadalmi munka formájában, így szöszedetek, szabványtervezetek, gyakrabban előforduló hatósági és személyi okmányok többnyelvű mintapéldányai stb.

Az évek alatt készült szógyűjtemények bekerültek az Akadémiai Kiadó gondozásában megindult nagyarányú szótárszerkesztési munkálatok anyagába. Az OFFI közreműködéséről több nemzetközi hírnévre emelkedett általános nagyszótár előszava emlékezett meg köszönettel. Az OFFI szakdolgozói egyébként is mindig tudatában voltak és tudatában vannak ma is annak, hogy munkájuk nem pusztán kereskedelmi célokat szolgál, nem is valamiféle államigazgatási, gazdasági segéd-funkció, hanem alkotó jellegű tudományos tevékenységet is. Ezért mindig igyekeztek szakmailag a kellő minőségi szinten maradni, foglalkoztak a fordítás sajátos elméleti és gyakorlati kérdéseivel, tapasztalataikat pedig igyekeztek a szótáriródalom és a nyelvoktatás számára hasznosítani. Így az OFFI már az ötvenes évek elején küldött cenzorokat a nyelvvizsgabizottságokba, tagjai előadásokat tartottak az Idegennyelvek Főiskoláján (amit hamarosan megszüntettek, a fordítói és általában az idegen nyelvű foglalkozások utánpótlásának legnagyobb kárára), részt vettek szótárszerkesztési munkákban. Az OFFI dolgozóinak keze alól egyébként évek alatt több szótári munka került ki, így a Névai-Lardy féle orosz-magyar jogi szótár, a dr. Karcsay Sándor és dr. Décsi Gyula szerkesztésében megjelent kétkötetes német-orosz, orosz-német jogi és államigazgatási szakszótár, valamint a dr. Merényi Imre közreműködésével készült sikeres szlovák-magyar jogi szakszótár. Az említett, valóban hiánypótló szótárak nagy sikert arattak a Bundesrepublik és az NDK közötti békülés folyamatában és az egységes Németország helyreállítása során.

A szakmai továbbképzés és a minőség fokozása állandó témája volt a szakmai értekezleteknek és több felterjesztés tanúskodik arról, hogy ez a kérdés a vezetés szívügye is volt. Szabadidejében több fordító vett részt több éves magas szintű továbbképző tanfolyamokon. Több fordítónk az Idegennyelvek Főiskolájáról került ki, mások - holott több diplomával rendelkeztek - az ELTE Lenin Intézetének három éves **műszaki szakfordítói** tanfolyamát végezték el. E hagyomány továbbfolytatásaképpen több dolgozónk az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején a Bölcsészettudományi Kar esti három éves nyelvtanfolyamain szerzett kiegészítő képesítést. Magában az OFFI-ban is több éves műszaki szakfordítói tanfolyamot tartottak. A nyelvpótlékrendszer bevezetésével kapcsolatos nyelvvizsgák, valamint az említett tanfolyamok az OFFI utánpótlási gondjait is enyhítették. Több volt idegen-nyelvi leíróból így lett szakfordító, sőt lektor.

A közületi forgalom nagyarányú felfutása mellett azonban az OFFI egyáltalán nem hanyagolta el az ún. magánfeles, általában a **hitelesítési** forgalmat sem. Hamarosan külön iktatási rendet vezetett be a lakosság és a közületek számára. A

növekvő nemzetközi kapcsolatok közületi vonalon is egyre több hiteles fordítást igényeltek. Az OFFI igyekezett hiteles fordításainak külső megjelenésében is méltó formát adni, valamennyi hiteles fordításunkat keretes, címeres papíron adjuk ki azóta is.

A nagy forgalomnövekedésnek megvoltak azonban az árnyoldalai is. Több felterjesztés ellenére az OFFI nem kapta meg a forgalomnak megfelelő szakmai és adminisztratív létszámot. Így a munka zömét a külfordítók végezték el, viszont munkájuk szakmai és számszaki ellenőrzésére kevés lehetőség volt. Ez a probléma időnként újból felmerült azóta és az OFFI vezetőit állandó erőfeszítésekre, a szakmai és számszaki ellenőrzés megerősítésére készíteti. Az ellenőrzés gyengült a vezetés kezében. A felügyeleti szerv az 50-es évek derekán személyi változtatásokat határozott el és az OFFI vezetését megbízott vezetői minőségben **dr. Dobossy Imrére** ruházta.

Az új vezetőre és a már tapasztalt régi gárdára hárult a feladat, hogy megbirkózzon a helyzettel, átmentse mindazt a hasznos kezdeményezést, amellyel az eddigi vezetés az OFFI-t felfejlesztette, kiküszöbölje az észlelt hibákat.

Legfontosabb feladat bizonyos szervezeti változtatások végrehajtása volt. A közületi ügyintézés szervezetileg is elvált a magánfeleltől, kialakult a „**bonyolítás**”. Horváth Ferenc revizor-fordító személyében szakmai vezetőt is kapott az ügyintézés, míg dr. Karesay Sándor revizor-fordító a fordítók nyilvántartásával és az utánpótlás megszervezésével foglalkozott. A munkatársak jobb kézben tartása érdekében több külfordítói értekezletet szerveztek, a külső lektorok számára megfelelő utasítás készült és a fontosabb rendelőkkel, így a külkereskedelmi vállalatok képviselőivel külön értekezleten tárgyalta meg a vezetés a jövőbeni együttműködés problémáit.

A korábban lerakott alapok elég szilárdnak bizonyultak ahhoz, hogy a rögtönzött vezetői „team” úrrá legyen a nehézségeken és az átmeneti megtorpanás után továbbvezesse az OFFI-t a fejlődés útján.

1956. október 1. napjával az OFFI élére **dr. Sándor Pált** nevezték ki igazgatóvá, míg igazgatóhelyettesként változatlanul **dr. Dobossy Imre** működött. Az 1956 októberében bekövetkezett forradalmi események az OFFI-t főleg gazdasági szempontból érintették, amennyiben az év utolsó negyedéve, évek óta először, veszteségesen zárult. Maga az intézmény és annak minden dolgozója a nehéz hetek és hónapok során is fegyelmezetten és lelkiismeretesen teljesítette hivatását. Az OFFI-nak csupán egy-két dolgozója hagyta el az ország területét.

Az OFFI így minden belső megrázkódtatás nélkül folytathatta munkáját és az 1957-es esztendő végére bevétele már újból elérte a hat és fél milliót.

Az Iroda tudós igazgatóját azonban még 1957 közepén egyetemi tanárrá nevezték ki. Hamarosan a Budapesti Tudományegyetem tanszékvezető professzora lett. Így az OFFI vezetésére ismét az 1955 óta tartó ideiglenesség nyomta rá

bélyegét, annak minden kedvezőtlen kihatásával együtt. Ez az állapot az elkövetkezendő években sajnos többször megismétlődött, sőt a kinevezett igazgatók hosszan tartó betegeskedése miatt állandó jellegűvé vált.

Új igazgatót az Iroda **Haraszi Istvánné** személyében 1958 márciusában kapott, aki teljes három esztendőn át állott az OFFI élén. Ezekben az években tovább folyt az OFFI belső fejlődése, bár külső kapcsolatainak és a többi fordítószervvel való együttműködésének kialakításában, az országos jelleg kidomborításában megtorpanás volt észlelhető. Az év elején jelent meg a 3/1958. IM-ÁH sz. rendelet, amely újból szabályozta az OFFI díjszabását. Számos új fogalom (különleges szakismereteket igénylő szöveg, hiány-nyelv, stb.) ebben a jogszabályban szerepel először.

1959-ben ünnepelte az OFFI újjászervezésének **tízéves évfordulóját**. Az egykor kis forgalmú Iroda árbevétele ekkor már meghaladta a 12 milliót, az egy év alatt lefordított oldalak száma a 400 ezret. Ennek az oldalszámnak már több mint egyharmada **magyarról idegenre** készült. A hatósági jellegű jogi-társadalomtudományi, általában a humán jellegű fordítások részaránya 20 % körül mozgott, a többi mind műszaki vagy természettudományos szöveg volt. Ez az arány a későbbi évek során még jobban eltolódott a műszaki kategóriák felé. Ebben az évben kezdődött meg az új szolgáltatási ág, a **Figyelő Szolgálat** kiépítése.

Az ország külkereskedelmének és gazdasági fejlődésének üteme egyre gyorsult. Ennek eredménye az OFFI forgalmának ugrásszerű növekedésében is tükröződött. Így 1960-ban a forgalom már elérte a 15 milliót és 1964-re, a tizenöt éves évfordulóra meghaladta a 24 milliót.

A fejlődés azonban nem volt problémamentes. A kötött létszám és beralapgazdálkodás merev előírásai igen megnehezítették, sőt mondhatni bizonyos mértékben lehetetlenné tették azt, hogy a belső adminisztráció és a szakmai ellenőrzés lépést tudjon tartani az egyre növekvő forgalommal. A lassú létszámemelkedés egyre a gazdasági mutatók után kullogott és ennek kihatását az Iroda a mai napig érzi. A legnagyobb problémák és nehézségek azonban nem a belső szervezeti kérdések megoldhatatlanságából, az állandó rögtönzések szükségességéből fakadtak, hanem az 1961-es esztendő több olyan jogszabályi intézkedéséből, amelyek igen kedvezőtlenül befolyásolták a szakfordításügy országos helyzetét és fejlődését.

Így az 1961-ben az ún. „könyvkiadáson kívül” fordítások díja és munkadíja tárgyában kibocsátott általános hatályú rendeletek (1/1961. IM., 2/1961. IM-ÁH.) indokolatlan, mintegy 12-15 %-os bevételecsökkenést jelentettek az OFFI-nak és igen érzékenyen sújtották a szerződéses és a mellékfoglalkozásszerűen dolgozó (külső) fordítókat. A rendeletek nem számoltak a szakfordításügy tényleges hazai és nemzetközi helyzetével, az elkövetkezendő évek várható fejlődésével és az ország

fordítási szükségleteinek alakulásával. A munkadíjcsökkentés és az igen korszerűtlen keresetkorlátozási ún. plafonrendelkezés tulajdonképpen azokat a fordítószerveket sújtotta, amelyek strukturálisan kénytelenek nagyszámú külső munkatárssal dolgozni. Nagy rés keletkezett a könyvkiadás körében és az azon kívül végzett fordítások díjazása között ez utóbbi hátrányára, aminek következtében ugyanolyan jellegű és rendeltetésű fordításokért ugyanaz a fordító mintegy 30 százalékkal kapott többet, mint itt. Ennek közvetlen eredménye kettős volt: a legkiválóbban felkészült és legtapasztaltabb külső munkatársak jelentős része elhagyta az OFFI-t (elsősorban az idegenre fordítók), másrészt sok fordítató (megrendelő) igyekezett a maga részére könyvkiadói tarifát biztosítani, hogy megőrizhesse bevált fordítóit. A végső károsult maga az ország lett, hiszen a **fordítók ára és díja elenyésző** pl. a külkereskedelmi forgalomban, **minősége** viszont gyakran **döntő** jelentőségű lehet. A minőség vagy olcsóság dilemmájából számos megrendelő különböző díjazási fogások segítségével igyekezett szabadulni és kialakult az a groteszk helyzet, hogy a fordítató többet akar fizetni, a fordító szerv viszont kénytelen azt visszautasítani, illetőleg fokozottan őrködni a jogszabályi rendelkezések betartásán. Számos szervnél azonban tudatosan átlépték a rendelkezéseket, ami főleg a tolmácdíjazás területén vált a legkirívóbbá. Elég hamar bebizonyosodott, hogy e rendeletek téves alapon indultak el, az élet és a fejlődés követelményei azt nem tűrik és áttörik, mégis igen hosszú ideig tartott, hogy számos országos szinten folytatott vita után (utaltunk itt az OMFB úgynevezett „konceptiójára” és annak többszöri megvitatására) megszületett az új gazdasági mechanizmus szellemében fogant 4/1969. IM-ÁH. sz. rendelet, amely a fordítási díjak és munkadíjak kérdését új alapokra helyezte.

Az állományi fordítók sem jártak jobban, mert a teljesítménypótlék fizetéséhez előírt napi oldalszámokat egy munkaügyi miniszteri utasítás olyan szinten szabta meg, hogy annak kellő minőségben történő teljesítése csak igen begyakorlott és kellően „profilírozott” fordító számára lehetséges. Ez sem vált a minőség javára.

Az 1961-es intézkedések együttese nagyban fokozta az utánpótlás nehézségeit, mert a fiatalság számára a fordítói hivatás gyakorlatilag elvesztette minden vonzóerejét. Ezért zömmel a középkorú, sőt erősen öregedő rétegek látták el a szakfordítás feladatait.

1961 júliusában a felügyeleti hatóság **Szarvas Pált** nevezte ki az OFFI igazgatójának. Neki jutott osztályrészül az a hálátlan feladat, hogy megbirkózzék az új helyzet nehézségeivel. Már az 1961-es év egymilliós árbevételi csökkenéssel járt. Vissza kellett tartani, vagy pótolni a kiváló erőket, fejleszteni kellett a belső és külső állományt és mindenképp felfrissíteni kellett a megrendelők kiszolgálását az igényelt volumenű és minőségű fordításokkal az új helyzetben is. A feladat

kisebbséggel sikerült, hiszen 1964-re az OFFI a már ismertetett gazdasági mutatókkal rendelkezett. Ekkor, a tizenöt éves jubileum idején, az OFFI belső létszáma már elérte a száz főt, és több mint 1200 külső munkatársat foglalkoztatott.

A megnövekedett forgalom szervezeti intézkedéseket is igényelt. A közületi fordítási csoport, élén egy csoportvezető lektorral, külön szervezeti egységgé vált (1963). Kibontakozott a magánfeles csoport és a Figyelő Szolgálat szervezeti formája is.

Az 1963-as esztendőben több, az OFFI-t érintő jogszabály jelent meg. A felügyeleti hatóság újabb rendelkezéseket adott ki az OFFI jogköréről, működéséről és ügyviteléről. E jogszabályok legjelentősebb rendelkezése az, amely megerősíti az OFFI kizárólagos fordításhitelesítési feladatait és többek közt azt is kimondja, hogy

„Az állami, társadalmi és szövetkezeti szerv (szervezet) a működése körében felmerülő, könyvkiadáson, valamint folyóirat (lap)-kiadáson kívüli nem hiteles fordítás elvégzése céljából az OFFI-hoz köteles fordulni, kivéve, ha

- a) a fordítás elvégzésére állományában alkalmas személy van,
- b) a saját, illetőleg az alárendelt vagy felügyeleti szerv irányítása alatt álló fordító iroda működik..... (1/1961. IM)

Ez a rendelkezés meglehetősen hozzájárult az OFFI már amúgy is nagy forgalmának további növeléséhez, így 1965-ben a fordított oldalszám elérte az évi 600 ezres számot.

Ki kell emelni a művelődésügyi miniszternek a bíróságok és ügyészségek előtti **szóbeli tolmácsolásról** szóló rendeletét (2/1963. MM). E jogszabály értelmében a budapesti székhelyű bíróságoknál és ügyészségeknél a szóbeli tolmácsolást az OFFI látja el, vidéken csak akkor, ha az illetékes megyei (városi) tanács végrehajtó bizottságának művelődésügyi osztálya a nála nyilvántartott tolmácsok jegyzékéből megfelelő személyt kirendelni nem tud és a tolmácsolás más módon nem biztosítható.

A rendelet a bírósági tolmácsolásra vonatkozó valamennyi korábbi jogszabályt hatályon kívül helyezte és így a korábban kinevezett **bírósági tolmácsok működése megszűnt**. Ezzel formailag is véget ért a bírósági tolmácsok („hites törvényszéki tolmácsok”) 1873-ban létrehozott intézménye, amely az OFFI megszervezése óta jelentőségét gyakorlatilag amúgy is elvesztette, miután a hites okmányfordítás jogköre az OFFI-hoz került, bár bizonyos párhuzamosságot a jogszabályok még megengedtek. Sajnos a Tolmácsi Vizgabizottság is megszűnt, pedig az ott letett bírósági tolmácsi vizsga mint az állományi fordítók képesítési kelléke, hasznosnak bizonyult.

Ez az intézkedés a tapasztalat szerint azonban nem oldotta meg az igazságügyi tolmácsolás kérdését. Az egyre növekvő nemzetközi gazdasági és személyforgalom egyre gyakrabban teremt olyan helyzeteket (főleg a büntetőeljárásban és közlekedésrendészetben), amikor tolmács igénybevétele szükséges. Az OFFI belső állományi fordítólétszáma viszonylag kicsi és - eltekintve a nyelvtérületek különbözőségétől - a fordítók egy része nem járatos a jogi tolmácsolásban. Így a gyakorlatban itt is külső munkatársak igénybevételére van szükség, amit jó lenne kiküszöbölni. De még így is a legnagyobb nehézségekkel látható el a tolmácsolás - még a fővárosban is.

A fent említett rendelkezés előzménye az, hogy egy kormányrendelet (8/1962. Korm.) a tolmácsügyi országos rendezését és gondozását a művelődésügyi miniszterre bízta. A nem bíróságok és ügyészségek előtti tolmácsolási feladatok ellátására a megyei (megyei jogú városi) tanácsok végrehajtó bizottságának művelődési osztályain nyilvántartott tolmácsok hivatottak. Nyilvántartásba azok kerülnek, akik a művelődésügyi minisztérium által szervezett **tolmácsvizsgát** letesznek és tolmácsigazolványt kapnak. Az OFFI tolmácsolási feladatokat - az igazságügytől eltekintve - szervezetszerűleg nem lát el.

A tolmácskérdés, különösen a tolmácsolás korszerű formái (szimultán és konsekutív tolmácsolás) tekintetében nem tekinthető hazánkban megoldottnak. Problémái sem elméletileg, sem gyakorlatilag nincsenek kidolgozva, a honoráriumok kérdése is rendezetlen. Az eddig hatályos díjtételek teljesen elévültek és a gyakorlatban már régen nem nyernek alkalmazást. A szükségletek viszont, tekintettel a számtalan nemzetközi kongresszusra, szimpóziumra stb., ezen a téren is rohamosan növekednek.

Az OFFI átszervezésének 15 éves évfordulóját (1964) követő évek már a közvetlen múlthoz tartoznak. Szarvas Pál igazgató hosszan tartó betegeskedése folytán ismét a vezetés ideiglenessége nyomta rá bélyegét az Irodára. Nem igen változott ez a helyzet **dr. Dvorák Géza** igazgató kinevezésével sem, mert alig háromnegyed esztendő elteltével ő is hosszabb betegállományba került.

Ezekre az évekre esik az OFFI mai belső szervezeti megoldásainak végleges kialakulása. Az igazgatóhelyettes csak úgy tudott feladatainak eleget tenni, ha hatáskörének jelentős részét az egyes részlegek vezető lektoraira delegálta. Rendszeressé vált az ún. **igazgatótanács** ülések megtartása. Ez a testület a kollektív vezetés módszereinek alkalmazásával segítette az egyszemélyi felelős vezető munkáját. Mindezek az intézmények az OFFI 1967-re kidolgozott ügyrendjében nyerték el végleges formájukat.

1967. augusztusában az igazságügyminiszter az OFFI ideiglenes vezetésével **dr. Karcsay Sándort** bízta meg, majd ugyanezen év novemberében **dr. Merényi Imre** személyében új igazgatót nevezett ki az OFFI élére. Az igazgató csak az OFFI

szervezetén belül volt „új”-nak tekinthető, mert több mint tíz esztendőn át ő látta el az Igazságügyminisztériumban az OFFI szakfelügyeletével kapcsolatos teendőket.

Az új igazgató bonyolult időszakban vette át az Iroda vezetését. 1967 januárjában lépett életbe az új Munka Törvénykönyve, amelynek rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kellett az OFFI életében. Tekintettel a jogilag gazdasági iroda, de ténylegesen már teljesen vállalati körülmények között működő Irodára, a dolgozókkal **kollektív szerződést** kellett kötni. Éppen a vezetés körül korábban felmerült problémákra tekintettel is, végleges formába kellett önteni az OFFI belső szervezetét rögzítő **ügyrendet**. A már hosszabb ideje folyó előkészítő munkáknak köszönhetően az év végére minden készen állott és minden erőt a leglényegesebb kérdésre, az **új gazdasági mechanizmus** viszonyai közé történő átmenetre lehetett összpontosítani.

Az új gazdasági mechanizmus bevezetése az OFFI-t ugyanúgy új feladatok elé állította, mint a többi vállalatot. Az Iroda széles körű gazdasági önállósághoz jutott és eszközeivel maga gazdálkodik. Gazdasági téren a felügyeleti hatóság a **tulajdonos** jogkörét gyakorolja.

Megállapítható, hogy az OFFI az új gazdasági mechanizmus első évében a fokozottabb követelmények és a verseny viszonyai között jól megállta a helyét. 1968. évi árbevétele a fennállása óta elért legmagasabb számot mutatja (26 millió fölött), a fordított oldalszám az évi 700 czeret (ebből több mint 1/3 idegenre készült). Az Iroda dolgozói között közel 300 000 forint **nyereségrészesedés** került felosztásra.

1968-ban jelent meg az OFFI dolgozóinak munkaköri bértáblázatáról szóló új igazságügyminiszteri utasítás is, amely az ügyrendben rögzített új belső szervezetnek megfelelően rendezte a bérkérdéseket.

Ugyanezen 1968-ban történt meg az OFFI végleges vállalati átszervezése. Az igazságügyminiszter, mint alapító szerv által kiadott 10.326/1968. IM. sz. határozat az OFFI-t mint állami „C” kategóriájú vállalatot alapítja meg és megállapítja, hogy „**a vállalat a hasonló nevű Országos Fordító és Fordításhitelesítő Irodából alakult**”.

A vállalat tevékenységi köre:

- a) Idegen nyelvű szövegnek magyar nyelvre, vagy más idegen nyelvre, magyar nyelvű szövegnek idegen nyelvre való lefordítása hiteles, vagy nem hiteles alakban,
- b) más által készített fordítások hitelesítése,
- c) idegen nyelvű szövegről hiteles másolat készítése,
- d) fordításokkal összefüggő egyéb munkák (lektorálás, leírás, sokszorosítás, korrektúra, stb.) elvégzése,

- e) szóbeli tolmácsolás igazságügyi hatóságok előtt,
f) tudományos, gazdasági, műszaki és kulturális jellegű idegen nyelvű tanulmányok rendszerezett jegyzékeinek összeállítása és az állami, társadalmi, szövetkezeti szervek és szervezetek rendelkezésére bocsátása (Figyelő Szolgálat).

Az 1969-es év jelentős eseménye az OFFI szempontjából a könyvkiadáson kívüli fordítási díjak szabályozásáról szóló új rendelet megjelenése (4/1969. IM-ÁH). Az új gazdasági mechanizmus szellemét tükröző jogszabály csupán keretrendelkezéseket tartalmaz, amit az egyes fordítószerveknél maguknak kell kitölteniük részletes tartalommal, adottságaiknak és célkitűzéseiknek megfelelően. Az OFFI igyekezett az általa készített „Díjszabás”-ban a szakfordításügy néhány elméleti fogalmát is tisztázni.

Az egykori költségvetési Központi Fordítóosztály, majd OFFI néven újjászervezett gazdasági iroda az állami vállalat új köntösében szervezetileg és gazdaságilag megerősödve, a tartós, egyenletes fejlődés ütemében működve jutott el fennállásának 100. évfordulójához.

Ez a ritka évforduló indokoltá teszi, hogy a fejlődés néhány jellemző vonását elemezzük.

A fejlődés **külső jeleit** mutató szám adatokra az eddigiek során már többször utaltunk. Nem érdektelen azonban, ha ezeket az alábbi táblázatban összefoglalólag is látjuk:

	Mértékegység	1950.	1955.	1960.	1961.
Bruttó árbevétel	1000 Ft	700	5 600	15 800	26 106
Fordított oldalak egy évre (kerékíve) egy napra kb.	oldal oldal	60000 200	258 800 860	522 000 1740	721 000 2400
Belső létszám (adminisztrációval)	fő	12	41	56	116
Külső szakmunkatársak	kb.: fő	25	350	1000	1200

A statisztika adatai önmagukban azonban élettelenek. Nem tükrözik a **belső alakulás** érdemi, minőségi jellegű mutatóit.

A szakfordítás mindig az állam, a társadalom, politikai, gazdasági

és kulturális életének függvénye. Alakulásában lemérhető az állami-társadalmi élet fejlődésének minden jellemző mozzanata. Különösen alkalmas az ilyen megállapítás igazolására az olyan szakfordító szerv, mint az OFFI, amely nem egyprofilú, egyetlen gazdasági ágazatra (pl. kohó- és gépipar, mezőgazdaság stb.) specializált, hanem hosszú története alatt mindig a legkülönbözőbb területekhez tartozó munkát végzett. Az OFFI mindent kénytelen fordítani az **atomfizikától a zeneművészetig**, a legváltozatosabb rendeltetéssel és a legkülönbözőbb tartalmi szinten. Egy idegenre fordító belső munkatárssal előfordulhat, hogy ugyanazon a napon egy UNESCO-hoz intézett beszámolóval, vagy más tudományos dolgozattal, egy büntetőítélettel, vagy jogszabállyal és esetleg egy magánügyfél külföldön lakó imádjához szóló szerelmes levéllel kell foglalkoznia. De még a kimondottan műszaki-teremtudományos területen dolgozó munkatársak sem tudják magukat csupán egy területre koncentrálni. Emlékezetünkbe csendül 100 év távlatából a fordítóiroda első igazgatójának panasza:

„...vagy húsz nyelvből, csaknem ugyanannyi nyelvre kell hitelesen fordítani törvényjavaslatokat, kész törvényeket, szabályrendeleteket, alapszabályokat, nemzetközi szerződéstervezeteket és kész szerződéseket, lánc- és egyéb hidakról, vashajókról, s minden lehető más gépekről szóló leírásokat, bűnvádi, telekkönyvi, kereskedelmi és másnemű jegyzőkönyveket, anyakönyvek kivonatait, alapítványokat, végrendeleteket, kötvényeket, váltókat stb., stb.”

E szavak reális hátterét az akkori Magyarország politikai, gazdasági, társadalmi élete adja meg. Az ország megindult iparosítása, utak, hidak, vasutak építése, a folyami és tengerhajózás fejlesztése, a Baross Căbör-féle nagy közlekedéspolitikai koncepció előmunkálatai, az egész kapitalista fejlődés áradata, a „Gründerzeit” minden mozgalmassága, a nagy jogi rendelkezések és kodifikációs munkák (pl. a Csemegi kódex!) korszaka.

Az OFFI korszerű újjászervezése 1949 után vette kezdetét. Ezért munkájának első éveiben egy iparilag fejletlen mezőgazdasági ország gyors ütemű átalakulásának állomásai, az első öt éves terv gazdasági célkitűzései, az ipari nagylétesítmények megjelenése, az ország villamosítása, stb. tükröződnek. Látjuk a külkereskedelem akkori fővonalait, sokszor pedig a nemzetközi együttműködés és segítségnyújtás megnyilvánulásait. Ez időben készültek az OFFI-nál pl. a Koreába küldött szerszámgépgyár, festékgár és mérleggyár, az albán kenyérgyár dokumentációi, a Dunai Cement és Mészgyár, több hőerőmű, a Tiszai Kénsavgyár stb. dokumentációja, hogy csak egynéhányat ragadjunk ki. A későbbiek során készített doku-

mentációk sorából megemlíttük az El-Tabin-i erőmű, a heluani híd, az indiai és kubai üvegkombinátok, az indonéziai izzólámpagyár, a szíriai és görögországi vágóhidak és húsfeldolgozó vonalak, a mongol biokombinát, a szíriai vasbetonalj-gyár fordítási munkáit, vagy belföldön a Tiszamenti Vegyiművek, az orosz és dán típusú házgyárak ún. honosításával járó igen nagyméretű munkákat. És ezek csak kiragadott példák. Hol van még a külkereskedelem „rutinmunkája”, az export-cikkek (járművek, szerszámgépek, műszerek, elektrotechnikai cikkek, gyógyszerek stb.) hosszú listája, amelynek kísérő gépkönyvei, kezelési vagy használati utasításai túlnyomóan az OFFI-ban készültek és készülnek.

Az utóbbi évek fejlődése, a fokozódó nemzetközi kapcsolatok, a gazdasági verseny és az integrációs folyamatok, a szocialista országok egymás közötti munkamegosztása (KGST !) ismét változtatott a fordítások jellegén. Míg az első évtizedben előtérben állott pl. a nehéz- és gépipar, később a finommechanika, a műszeripar, az elektronika és a híradástechnika vezet az OFFI fordításai anyagaiban. A **műszaki-tudományos forradalom** is éreztette hatását. Az OFFI, ha a nemzetközi elismertségét és helyét meg akarta őrizni, nagy szellemi és technikai erőfeszítésre kényszerült. Tudósok, műszaki szakemberek, technikusok a saját munkaterületük legújabb nemzetközi eredményeit akarják megismerni. Megnőtt ezért a tudomány és technika legújabb területeiről (atom- és magfizika, biológia, elektronika, kibernetika, lézertechnika, komputertechnika, tv stb.) igényelt fordítások száma. Ez külföldre szánt fordításaink tartalmi átalakulásában is tükröződik. Karottázszerendezések, logikai áramkörök, a félvezetőgyártás technológiája, digitális mérőműszerek, TV- és rádió-stúdióberendezések, elektronikus eredményjelző táblák, psychometriás távadó - ilyen témákkal találkozunk egy-egy belső fordítónk munkanaplójában. Az OFFI-ban készült a brüsszeli világkiállításon nagydíjat nyert ionszféra-kutatóállomás anyagának **hiteles fordítása** a KGST országok számára, a szputnyikmegfigyelő állomás, valamint a **moszkvai KGST palota SZIMULTÁN tolmácsberendezése** dokumentációinak fordítása. De a könnyűipar és a fogyasztási cikkek gyártásával foglalkozó iparágak, a mezőgazdasági és élelmiszeripar is nagy fordítási igényrel jelentkeznek, tükrözvén a gazdasági szemléletek alapvető megváltozását. Az OFFI **Figyelő Szolgálat**a ugyanakkor a tudományos munkaszervezés, a korszerű vezetés elmélete, valamint a modern ipar- és üzem-szervezés nemzetközi eredményeinek közvetítésével szolgálta fejlődő gazdasági élet infrastruktúrájának átalakulását.

Ha mindehhez hozzávesszük még a növekvő nemzetközi kulturális kapcsolatok, kongresszusok, szimpóziumok, vagy a turizmus és idegenforgalom fordítási szükségleteit, amelynek jelentős hányada szintén az OFFI-nál csapódik le, akkor

úgy hisszük, igazoltuk azt a tételt, hogy a szakfordítás alakulása bizonyos mértékben az országos, sőt a nemzetközi politikai, gazdasági és kulturális fejlődést tükrözi.

Mindezen munkák mellett az OFFI egy percig sem feledkezett meg arról, hogy alapvető profilját a hatósági, jogi jellegű fordítások és a hiteles fordítások képezik. Erre százesztendő múltja és legújabb alapítólevele is kötelezte. Fennállása óta az OFFI számtalan hatósági iratot, jogi tanulmányt vagy jogszabályt fordított idegenről magyarra és magyarról idegenre, köztük egész törvénykönyveket. Talán nincs is olyan jelentősebb jogalkotás a földbirtokreformról szóló 1945. VI. tv.-től kezdve a legújabb találmányi és szerzői jogi törvényekig, amit erre vagy arra az idegen nyelvre, nyelvekre ne fordított volna le az OFFI. A vezetés mindig arra törekedett, hogy a műszaki-természettudományos fordítások nagy előretörése mellett megőrizze a jogi, politikai, államigazgatási és gazdasági fordítások terén elfoglalt kiemelkedő helyzetét.

Hogyan is fogalmazott 1869-ben a jogelőd igazgatója?

„A fordítóiroda egyetlen tagja sem mondhatja el magáról, hogy eleget tud akár a nyelvek, akár a tárgy terén ... mind holtig tanulni kénytelen.”

Ez a fordítói hivatás terhe, szépsége és étosza. Ezt a gondolatot hagyta örököül a régi fordítóiroda és ezt kívánják az OFFI mai dolgozói továbbadni az utánuk jövő fordítógenerációnak.

III. rész

AZ OFFI FELADATAI A MEGVÁLTOZOTT POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI KÖRNYEZETBEN

Írta: Szappanos Géza

„A fordítóirodák minőségromló és a fordítót korrumpáló szerepére nem lehet eléggé nyomatékosan rámutatni” írta dr. Tarnóczy Lóránt a mind a mai napig a fordítók „bibliájának” számító, az UNESCO-nak ajánlott, 1966-ban kiadott művében, a Fordítókalauz-ban.

Fájdalmas ilyen megfogalmazással találkozni, s különösen fájó, ha ezeket a szavakat a fordításügy talán legismertebb professzora, az OFFI volt lektora, fordítója hozza a világ tudomására.

Gyenge lábakon álló védekezés lenne: „kérem, ez nem ránk vonatkozik”, s nem is lenne igaz.

Az 1960-as évek elején - nyilvánvalóan az 1956-os forradalmi események utóöngéjeként - sorra alakultak az ún. háttérintézmények, vagy ahogy abban az időben előszeretettel hívták őket: vezetői döntés-előkészítő intézmények. A teljesség igénye nélkül néhány irodát szabad legyen megemlítenem. A Nehézipari Minisztérium (NIM) a Nehézipari Minisztérium Dokumentációs és Fordító Irodát (NIMDOK), a Kohó- és Gépipari Minisztérium (KGM) a KG Informatika céget, a Mezőgazdasági- és Élelmiszeripari Minisztérium (MÉM) az AGROINFORM-ot, a Köznevelési és Postaügyi Minisztérium a KÖZDOK-ot hozta létre, de megalakult több, összesen 13 döntően fordításközvetítéssel működő iroda, miközben az OFFI és az akkor még OMKDK (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ), mai nevén OMIKK (Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár) változatlan feladattal működött. A háttérintézmények belső szervezete és személyi összetétele teljes mértékben tükrözte a kinevezett vezető műveltségét és tájékozottságát a világ dolgai iránt. Nem véletlen talán, hogy az európai műveltségű Aranyossy Árpád (Sorbonné, ENI) az 1956-ban leginkább „bátor” szakembereket gyűjtötte össze és az általa vezetett intézmény igen rövid idő alatt alkalmassá vált nemcsak a „saját” minisztériumának, hanem a Miniszterelnökség feladataihoz kapcsolódó elemzések, gazdasági és szakmai előjelzések elkészítésére.

Nem lehet vitás az sem, hogy dr. Lázár Péter, az OMKDK főigazgatója mellett komoly szakmai tanulmányok készülhettek.

Az OFFI kénytelen kellenet vesztese lett a háttérintézmények jelentős fejlődésének és rendkívüli nehézségek közepette próbálta pozícióit őrizni. Az 1968-as ún. új gazdasági mechanizmus bevezetésével „megengedték”, hogy az OFFI költségvetési vállalként működjön, és a „közületi” fordítások vállalásával próbálja előteremteni a működéséhez szükséges anyagiakat, hiszen az köztudott volt, hogy a hiteles fordítások kötelező elkészítése, vagy a bíróságok és ügyészség előtti kötelező tolmácsolás ellátása nemhogy nyereséges, hanem kifejezetten ráfizetéses munkának számított. Nem jelenthetett és nem is jelentett megoldást ez a kedvezményezettség, hiszen a jelentős megrendelők az állami vállalatok és a tervez-

daság kedvezményezettjei az állami beruházások mögött felsorakozó tervező és beruházó cégek voltak. Ezek a cégek pedig egyrészt saját munkatársaik állományi bér-keretből történő alulfizettségére megtalálták a kiskaput: az állományon kívüli bérkeretektől gazdálkodó háttérintézményeket.

Az OFFI mögött nem állt csak a rendkívül szegény igazságügyi tárca, az állandóan ellenőrzött és lehetőleg megnyírbált költségvetésével.

A politikai környezet változásai és bizonyos nagyvonalúság és elnéző magatartás az „elvtársak” részéről - érdekes módon - elsőként a fordítási vállalkozások terén engedte a magánvállalkozás megindítását. Nem vitásan úttörő szerepet a Tolmács és Fordító Munkaközösség létrehozása jelentette. Érdekes módon az akkori vezetők azonnal - baráti jobbot nyújtva egymásnak - felléptek a szocializmustól idegen „maszokolás” ellen. Sajnálatos, hogy ezt a kezdeményezést később az akkori hatalomhoz közelálló, vagy a korábban jól helyezkedő elvtársak magánvállalkozásai követték, s nem pedig a szakma legjobbjai által létrehozott gazdasági munkaközösségek (gmk-k) vagy polgárjogi társaságok (pjt-k).

Az újonnan alakuló vállalkozásoknak a szakmailag színvonalasan irányított és a fejlesztésre sokat áldozó vagy ehhez megfelelő anyagi erőforrásokkal rendelkező háttérintézmények ideig-óráig megfelelő versenytársak tudtak maradni, de az anyagilag nehéz helyzetben lévő OFFI alig-alig tudott megfelelni ezeknek a kihívásoknak. A helyzet komolyságára jellemző, hogy 1981-ben az OFFI-ban nem volt egyetlen villanyírógép sem, míg a konkurens háttérintézményekben a bírák IBM gömbfejes írógépeken dolgoztak és a kiadványokat IBM Composer rendszerű lyukszalagos javítórendszerrel felszerelt gépeken készítették. A szakmai nyilvántartást a háttérintézményekben fénylyukkártyás visszakereső rendszer segítette, az OFFI-ban ugyanakkor a munkatársak gyakorlottsága, kétségtelenül kitűnő kapcsolatai és lojalitása volt a szakmai munkaó.

Az 1980-as évek első éveit a nélkülözés és az áldozatvállalás, ugyanakkor az új terület kialakításának időszaka volt. Minden tisztelet és elismerés megilleti azokat a munkatársakat, akik vállalták a közel 3 évig tartó nélkülözéseket.

Az OFFI bérszínvonala (hiszen bérszínvonal-gazdálkodás volt) alig érte el a konkurencia bérszínvonalának 60-65 %-át. Nyereségrészesedés nem volt, hiszen megszületett - közös elhatározással - az a döntés, hogy minden nyereséget a hatályos jogszabályi korlátok mellett fejlesztésre fordít az Iroda.

A helyzet jellemzésére álljon itt egy rövid idézet az 1985. február 14-i feljegyzésből:

„Irodánk 1984-ben nem tudta teljesíteni a folyó évre előirányzott tervet. Az 1983-as gazdasági környezet (a gmk-ás konkurencia erősödése, a vállalatra vonatkozó importkorlátozás) változatlan és az OFFI rugalmatlan tarifái nem teszik lehetővé bizonyos megrendelői körök megtartását.”

„Az 1984. év második felében elhatározott és az utolsó negyedévben bevezetett vállalati üzletpolitika lehetővé tette a belső erőforrások jobb kihasználását, és ennek eredményeképpen az év utolsó hónapjaiban fokozatosan emelkedett az árbevétel. Eleinte mintegy 5 %-kal, majd az év végén 10 %-os mértékben. Két év után ismét felfelé ívelő tendencia mutatkozik.”

Az 1984. évi árbevétel teljes összege 60.029.000.- Ft volt. Ebből a fordítási bevétel alig érte el az 56 milliót, pedig már működött a Gyorsszolgálat.

Apropó! Gyorsszolgálat. Az 1982. március 29-diki miniszteri értekezleten (Igazságügyi Minisztérium, dr. Markója Imre miniszter vezetésével) felmerült, hogy miért olyan lassan készülnek el a hiteles fordítások. A válaszban az igazgató jelezte, hogy valamennyi fordítás megrendelést az Iroda a törvény által előírt és az államigazgatási eljárásban szokásos 30 napon belül teljesít, sőt a meghívólevelek (1982!) esetében általában 10 munkanap (értsd 2 hét) alatt is képesek vagyunk a hiteles fordítások elkészítésére. A miniszteri értekezlet a választ elfogadta.

Az OFFI 1982. május első munkanapján vezette be a gyorsszolgálat működtetését, aminek lényege az volt, hogy a meghívólevelek és ajándékozó levelek - az akkori idők által a hazai állampolgárokra rákényszerített, de csak néhány kiváltságosnak elérhető utazási, illetve gazdagodási lehetőség - hiteles fordítását a megrendelés napján elkészítheti az Iroda. A szolgáltatás bevezetését engedélyező eljárás körülményességére jellemző, hogy noha az Igazságügyi Minisztérium, a Belügyminisztérium és a Munkaügyi Minisztérium engedélyei már rendelkezésre álltak az Árhivatal igazoló jelentést és gazdasági elemzést kért annak igazolására, hogy mennyiben indokolt az 1 forint 50 filléres árcmélés az azonnali teljesítés esetén, hiszen a 30 napos határidőre 78,50 Ft-ért kapta meg a megrendelő a hiteles fordítást. A 80 Ft-os új ár bevezetésére végül 12 órakor jött meg az engedély.

Jellemző az akkori sajtóra, hogy pozitív cikkek mellett pl. az Esti Hírlapban felháborodott, nevetséges - természetesen az újságíró személyes élményét feldolgozó - írás is megjelenhetett. Az okos cikkíró az 1,50-nel olcsóbb utat választotta, majd felháborodott cikket írt a jól élő és nevetgélő, a megrendelőt megkopsztó fordítóról. Ez a napilap ma is megjelenik.

Az 1985. év valódi előrelépést jelentett az OFFI életében, és teljesültek azok a várakozások, amelyek az utolsó ínséges esztendőt lezárták.

Mi változott?

- valamennyi állományi munkatárs elektromos írógépen dolgozott,
- a könyvelést teljes mértékben gépesítette a cég,
- a szakfordítók Commodore 64 számítógéppel és Easyscript szövegszerkesztővel készítik munkájukat,
- a szakfordítói nyilvántartás visszakereső-rendszerét (peremlyukkártyás és fénylyukkártyás) létrehozták,

- a gyorsszolgálat egyéb iratokat is elkészíthetett (iskolai bizonyítványok, meghatározott személyi állapokra vonatkozó iratok),
- nagy teljesítményű fénymásoló gép beszerzésére került sor a magasabb vezető állású munkatársak prémiumának terhére,
- a gazdaságtalan tevékenységek fokozatos leépítése megkezdődött stb.

Ugyanebben az évben az OFFI kezdeményezésére megkezdődött a szakfordításról szóló rendeletcsomag felülvizsgálata és az új minisztertanácsi és az azok végrehajtása tárgyában kiadásra kerülő rendeletek kodifikációja. A rendeletcsomag 1986-ban jelent meg és mind a mai napig hatályos.

A rendeletcsomag megalkotásánál érvényesülő elvek mind a szakma anyagi és erkölcsi elismerésének, mind pedig a szolgáltatások színvonalának emeléséhez megteremtették a lehetőséget. Természetesen mint minden szabályozás, ez is tartalmaz félreértelmezhető (de nem félreérthető) elemeket, és néhol a túlzott szabályozás okozhat gondokat.

A rendeletcsomag megteremtette annak lehetőségét, hogy kizárólag a szakmát bizonyítottan magas színvonalon művelő és az előírt végzettséggel rendelkező személyek lehessenek vállalkozók, illetve működtethessenek fordítóirodákat. (Nem a rendeletalkotók hibája, hogy kontárok és csupán közvetítők is engedélyeket kaptak és kapnak ilyen irodák működtetésére!),

- meghatározta a szakfordítói és tolmácsi végzettség megszerzésének feltételeit, ezzel is védve a piacot a szakmai végzettséggel nem rendelkező munkavállalók megjelenésétől,

- megteremtette a lehetőséget a jogszabályokkal visszaélők és a minőségileg nem megfelelő munkát végzők elleni eljárások kezdeményezésére.

A rendeletcsomag további, de legjelentősebb pozitívuma, hogy nem képezte részét a sokak által elátkozott és a szakma anyagi elismerésének valódi gátját jelentő IM - ÁH rendelet. Az IM rendelet részét képező igazságügyminiszteri ármegállapítást pedig egy éven belül hatályon kívül helyezték.

Sajnálatos hiányossága azonban a rendeletcsomagnak, hogy nem tartalmaz szankciókat a jogszabálysértő gyakorlatot tanúsító szereplőkkel szemben, valamint semmiképpen nem biztosítja a jogszabályi keretet ahhoz, hogy ezektől a szereplőktől a fordítói és fordítási piac teljesen megszabadulhasson.

Az 1986-os rendeletcsomag megjelenése mindenképpen első pozitív lépés volt a szakfordítók anyagi és erkölcsi megbecsülése és a szakfordítás mint szolgáltatás területén a csak „elvtársi” kapcsolatokkal működő irodákat is szabályozott működésre kényszerítette.

Az OFFI-ban a számítógépes fejlesztés, a fordítók munkáját segítő háttéranyagok összeállítása, a hiteles fordítások elkészítéséhez szükséges ún.

hitelesítési szabályzat állandó korszerűsítése mellett elkezdődött egy talán az 1986-os évszámhoz képest korai, de a későbbi évek során igazolt fejlesztés.

1986. augusztus 6-án megalakult az OFFI első vidéki kirendeltségének kezdeménye, egy győri telephelyű gmk egyik szobájában elhelyezett üzenetrögzítő és az egyik legjobban működő hazai fordító munkaközösség volt vezetője személyes közreműködésével. Az OFFI a győri telephely megnyitását egyrészt a Budapest centrikusság feloldásával, másrészt a várható „politikai és gazdasági változásokra” tekintettel a nyugati országrészben tartotta indokoltnak elsőként és szoros kivételképpen megnyitni. Ma már a Győr központú Nyugat-magyarországi Területi Igazgatóság árbevétele meghaladta a 100 millió Ft-ot.

Az 1988-90 közötti gazdasági és politikai rendszerváltás számtalan gondot okozott és új feladatok megoldására kényszerítette az OFFI vezetését.

Mindenekelőtt az újonnan alakult első szabadon választott parlamentbe a cég több mint 10 munkatársa került be. A választásokat követő 1 év alatt a legjobb külső munkatársak közül több mint ötvenen kerültek jogi és közgazdasági végzettségük, vezetői gyakorlatuk alapján külföldi befektetéssel működő cégek ügyvezetői, illetve bankok és auditáló cégek magas szintű nyelvtudással rendelkező munkatársai közé. A nagy tudású munkatársak zökkenőmentes pótlása kizárólag azért vált lehetővé, mert addigra a megfelelő számítástechnikai háttér már rendelkezésre állt, és többnyire biztosítva volt az ekvivalens iratok elkészítéséhez a forrásanyagok visszakereshetősége. Az állományi fordítóink és lektoraink szakmai felkészültsége szintén megfelelt a magas szintű elvárásoknak.

A gazdasági és politikai változásokat kísérte a menekülthullám megjelenése. Nem volt ritka a napi 250-300, kizárólag Romániából áttelepülő (menekülő) magánfeles megrendelő megjelenése. Soha egyetlen cikk vagy észrevétel nem hangzott el, amely elmarasztalta volna az OFFI-t késedelmes vagy minőségileg nem megfelelő teljesítésért. Nem véletlen, hiszen a menekülthullám valódi megjelenésekor az OFFI több mint tíz állományi munkatárssal működő ún. román osztályt hozott létre.

A külföldi befektetők megjelenésével óriási ostrom és sorban állás volt a cégbíróságokon. Rendszeresen olvashattuk a tudósításokat, láthattuk a képeket, hallgathattuk az elmarasztaló kommentárokat. Az OFFI az elmarasztaló tudósításokban soha nem szerepelt, nem is szerepelhetett, hiszen a törvények és jogszabályok megjelenésével szinte egyidőben 17 nyelven állt rendelkezésre az alapító okiratok, társasági szerződések és egyéb jogi aktusokat rögzítő iratok fordítása. Nem volt ritka, hogy tudva az OFFI gyakorlatát és biztosak lévén abban, hogy szakmailag magyarul is hibátlan szövegekről van szó, változtatás nélkül vették igénybe szolgáltatásunkat a megrendelők.

1992-ben a közjegyzőségről szóló törvény megjelenésével megszűnt az a

gyakorlat, hogy az „állami közjegyzők” térítésmentesen, csupán a postaköltség felszámítása mellett felküldték az OFFI-ba (melynek címe megegyezett az állami közjegyzők központjának címével, hiszen azonos épületben, társbérletként működünk 16 éven keresztül) a hozzájuk forduló magánfeles megrendelők hiteles fordítás iránti megrendelését. A törvény megjelenésekor az OFFI már kiterjedt vidéki hálózatot épített ki. Jelenleg az ország 26 városában áll rendelkezésre az OFFI a magyar állampolgárok és a hazánkban jogszerűen tartózkodó külföldiek hiteles fordításainak kötelező elkészítésére. Ezek a három területi igazgatóságok (Győr, Szeged, Pécs) és a fővárosi központi irodához tartozó felvevő irodák önálló és internetes számítógépes kapcsolattal biztosítják, hogy - elvileg - azonos minőségben és azonos vállalási feltételekkel teljesítsék a megrendelői igényeket.

A megrendelők személyes iratai kizárólag önálló telefonos (modem) kapcsolattal „utaznak” az egyes irodák között, azért, hogy az iratok tartalmába illetéktelenek nehegy betekinthesse.

A felsorolt példák megfelelően mutatják azokat a jelentősebb törekvéseket és változásokat, amelyek az OFFI és a szakfordítás terén, a szakma tisztulásáért és becsületének visszaszerzéséért tenni próbál.

Nem lenne teljes a kép azonban, ha nem szólnánk a fordításhitelesítésről és a hiteles fordítások elkészítésének törvényi szabályozásáról, különös tekintettel az Európai Unióhoz való óhajtott csatlakozásra tekintettel.

Amikor a hazai fordításügy szabályozásáról beszélünk, akkor nem lehet nem felismerni azt a párhuzamot, amelyet az Európa közösséghez történő csatlakozás és az ehhez kapcsolódó jogközelítési (jogharmonizációs?) program megkíván, hogy a nemzetközi okiratforgalom tekintetében is csatlakozzunk az ezek forgalmát megkönnyítő egyezményekhez. A ma már csak közismerten Hágai egyezménynek nevezett szabályozás is az egyezményes utat választotta.

A Hágai egyezmény végrehajtásáról az 1973-as IM/KüM együttes rendelet rendelkezik. Ennek értelmében az Igazságügyi Minisztérium állít ki tanúsítványt (apostille-) a bíróságok, közjegyzők, szakértői intézetek, valamint az OFFI által kiállított okiratok esetében. Minisztériumok és más felsőszintű állami hatósági szervek a Legfőbb Ügyészség, a Kereskedelmi Kamara és más közokirat kiállítására feljogosított államigazgatási szervek által kiállított közokiratok tekintetében a Külügyminisztérium igazolja az aláírásra feljogosított személyek aláírásának és bélyegzőlenyomatának hitelességét.

A külföldi okiratok diplomáciai felülhitelesítése, illetőleg a Magyarországon felhasználásra kerülő külföldön kiállított iratok magyarországi felhasználása a nemzetközi jognak megfelelően, a nemzetközi szokásjog részeként kétoldalú megállapodásokban rögzített módon általánosan ismertek voltak. Ezek a szabályok a konzuli hitelesítés körébe tartoztak.

Anélkül, hogy részletesen elidőznénk az okiratok hitelesítése, felülhitelesítése témakörben, mindenképpen érzékelnünk kell az okiratok nemzetközi forgalma megnövekedésén keresztül annak veszélyét, hogy egyes közokiratok (pl. útlevelek, anyakönyvi kivonatok, különféle igazolványok, végzettséget tanúsító iratok) mindenféle felülhitelesítés nélküli elismerése megnöveli ezek hamisításának esélyeit.

Az ipari forradalom, valamint a kereskedelmi és jogi kapcsolatok erőteljes fejlődése már a XIX. század közepe óta megkérdőjelezte a diplomáciai felülhitelesítés komplikált gyakorlatát. Számos nemzetközi szerződés született, amelyekben az államok lemondtak bizonyos okiratok felülhitelesítéséről, ha azt a kiállító állam hatósága valamilyen formában megerősítette.

Az „Ipari Tulajdon Védelméről” kötött 1883-as párizsi egyezményben jött létre első ízben olyan multilaterális megállapodás, amelyben a részes államok lemondtak az ezen a területen keletkezett iratok diplomáciai felülhitelesítéséről. Egy általánosabb és nem bizonyos típusú iratokhoz kötött egyezmény gondolata azonban csak a XX. század derekára érelődött meg.

1952-ben az Európa Tanács ajánlására a Hágai Nemzetközi Magánjogi konferencia megkezdte egy nemzetközi átfogó egyezmény kidolgozását, amelynek célja a külföldi közokiratok diplomáciai (konzuli) felülhitelesítésének mellőzése volt. Az ajánlott egyezményt végül is 1961-ben kötötték meg. Sajnos ez a szabályozás is komplikált, és nem vezetett a néha talán feleslegesnek látszó felülhitelesítésnek a mellőzéséhez, hiszen azt „póthitelesítési” eljárás váltotta ki. Az országok belső szabályozásánál feltehetően az a megfontolás érvényesült, hogy az alsóbb szintű hatóságok nem rendelkeznek azokkal az ismeretekkel, amelyek lehetővé tennék közvetlen részvételüket a nemzetközi jogsegélyforgalomban.

A kereskedelmi fordítások piacán működő fordítóirodákban ugyanúgy talán ezen ismeretek hiánya eredményezhette azoknak a véleményeknek a kialakulását, amelyek az OFFI úgynevezett monopolhelyzetének megszüntetését kezdeményezték.

Az Alkotmánybíróság 1998. január 19-iki határozata világosan fogalmaz indoklásában, miszerint: „Önmagában az a körülmény, hogy az állam valamely gazdasági tevékenységre gazdasági társaságot hoz létre nem alkotmányellenes. Jelen esetben azonban az állam által létrehozott gazdasági társaság közfeladatot lát el, amelynek során közhitelű teljes bizonyító erejű közokiratot bocsát ki. Az 108/B/1992. AB határozatban kifejtettekhez hasonlóan (ABH, 1994. 525.) arról van szó, hogy az OFFI olyan szolgáltatást végez, amelynek lényege a közhitelesség.

Az Alkotmány 10. § (2) bekezdése szerint „az állam...kizárólagos gazdasági tevékenységének körét törvény határozza meg.” Jelen esetben azonban egyrészt szó sincs arról, hogy a fordítás vagy a tolmácsolás kizárólagos állami gazdasági tevékenység lenne. Sőt arról sem, hogy a hiteles fordítás vagy a más által készített

szövegfordítás hitelesítése az OFFI monopóliuma volna. A hiteles fordítás, a fordítás hitelesítése, a hiteles másolat készítése vagy a bíróságnak, ügyésznek, nyomozhatóságnak végzett tolmácsolás nem gazdasági tevékenység, hanem állami feladat ellátása, amelyet jogi és természetes személyek díjazás fejében vesznek igénybe.

Következésképpen az Alkotmány felhívott 9. § (1) bekezdésének alapul vételével a köztulajdon és magántulajdon egyenjogúságának sérelme fel sem vethető, a vizsgált jogszabályhelyek és az Alkotmány említett rendelkezése összefüggésbe nem hozhatók."

„... a hiteles fordítás, sem a fordítás hitelesítése, sem pedig a hiteles másolat készítése nem gazdasági tevékenység. Éles különbséget kell ugyanis tenni a közhiteles szolgáltatás és a gazdasági tevékenység között. Mivel az indítvány által megjelölt alkotmányi rendelkezések gazdasági tevékenységre vonatkoznak, a R. és a Vhr. szabályai pedig közhiteles szolgáltatásokra, a vállalkozás jogának, illetve a gazdasági verseny szabadságának sérelme nem állapítható meg."

A fordítók szakmai képviselete

Az OFFI, mint hazánk legnagyobb könyvkiadáson kívüli fordítást végző cége, szakmai egyesület hiányában 1987-ig ellátta a hazai fordítók és tolmácsok képviseletét a Nemzetközi Fordító Szövetségben, a FIT-ben a Magyar Írószövetség műfordítói tagozatán keresztül.

Sajnos, csak az 1970-es évek közepétől kezdve indult meg a szakfordítók és tolmácsok önálló szakmai képviseletének szervezése. Ennek eredményeként jött létre a Magyar Fordítók és Tolmácsok Egyesülete, amelynek minden olyan személy tagja lehet, aki a hatályos jogszabályok szerint szakfordítói munkakört láthat el, illetve ezt a tevékenységet főfoglalkozásként, anyagi ellenszolgáltatásért végzi.

Az 1986-ban megjelent rendeletcsomag szabályozta a szakfordító és tolmács tevékenység ellátásához kötelező szakmai követelményrendszert és utoljára még miniszteri ármegállapítással a szakfordításért járó díjazást is.

A gazdasági környezet folyamatos változása a vállalkozások szabadságának biztosítása eredményeként a fordítói díjak szabad árformába kerültek és ezáltal szabad alku tárgyává lettek.

Ma már nincs kötelező előírás sem magánszemélyek, sem a fordítói piac egyéb szereplői - irodák, kft-k, BT-k, vállalkozói igazolvánnyal rendelkező fordítók - által kért ellenértékre, sem pedig az általuk foglalkoztatott fordítók vállalt díjazáshoz kötött és azzal szoros összefüggésben megállapított arányos javadalmazására.

A fordítási alapidíjak, illetve a nyelvi közvetítés díjazása ma az adott nyelv keresettsége, illetőleg a megrendelő minőségi igényeinek vagy anyagi helyzetének a függvénye.

Sajnálatos kísérőjelenség, hogy mind a mai napig nem sikerült olyan általános szabályokat megalkotni, illetőleg a hatályos szabályozásnak érvényt szerezni, amely a piac szereplőinek - mind a megrendelő, mind a szolgáltató oldalán - biztonságot jelentene. A mai világban sajnos még mindig jellemző, hogy a megrendelő szempontjai között a legfontosabb helyen az olcsóság szerepel és alig érvényesíthető a minőségi fordítás emelt díjazása.

Remélhető, hogy az MFTE törekvései - amely elsősorban a kizárólag szakirányú felsőfokú végzettség mellett szakfordítói (tolmács) vizsgával rendelkező személyeket tömöríti - hosszú távon érvényesülni fognak és ezeket az alapgondolatokat, illetőleg a minőségi munka magasabb szintű díjazásának elvét érvényesíteni tudják mind a Kereskedelmi és Iparkamara keretében működő szakfordítói és tolmács tagozat működésében.

Az OFFI részvénytársasággá való átalakítása

Az OFFI 1994-ig változatlan formában, költségvetési vállalként működött. Ezeket a vállalatokat a hatályos gazdasági törvények átalakulásra, illetve átalakításra kötelezték.

Az igazságügyminiszter 1994. április 25-iki hatállyal létrehozta az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Részvénytársaságot. A tulajdonosi jogokat az állam nevében az igazságügyminiszter gyakorolja. A 100 %-os állami tulajdonban lévő rt. vezetőjévé az OFFI korábbi igazgatóját nevezte ki. A vezérigazgató munkáját a rendszeres igazgatósági üléseken keresztül az Igazgatóság ellenőrzi, illetve folyamatos beszámoltatással követi figyelemmel. A pénzügyi és számviteli tevékenység törvényességét, illetve a hatályos jogszabályoknak való megfelelését a Felügyelő Bizottság ellenőrzi.

Az új felállás nagyobb mozgásteret nyújt az rt-nek, mint korábban a vállalati működési keretek, hiszen megkezdődhetett a kereskedelmi jellegű fordítások és a közhiteles szolgáltatási tevékenység szétválasztása. Erre az átalakításra az 1992. évi LIII. és LIV. törvény alapján került sor.

Az első igazgatóság összetétele:

Wossala György, az Igazgatóság elnöke

Tagok:

Bary László
dr. Erdei Árpád
Kollár K. Attila
Lantos Mihály
dr. Makai Katalin
Szappanos Géza

A Felügyelő Bizottság összetétele:

Horváth Bálint, az FB elnöke
dr. Baricz Rezső
Csóti György
dr. Rátkai Terézia
dr. Retteghy István

Az rt. könyvvizsgálója:

Dr. Veit József

Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Részvénytársaságot a Fővárosi Bíróság mint Cégbíróság Cg. 01-10-042469/06. számú végzésével 1994. június 3-án bejegyezte.

A cég vagyona 49.590.000.- Ft (azaz: Negyvenkilencmillió-ötszázkilencvenezer forint).

Egyidejűleg a Fővárosi Bíróság mint cégbíróság a Cg-01-01-003265 számon bejegyzett Országos Fordító és Fordításhitelesítő Irodát 1994. április 25. napján törölte a cég átalakulása miatt.

Az Igazgatóság és a Felügyelő Bizottság összetételében a következő változások történtek:

1995. június 12-től az Igazgatóság elnöke dr. Erdei Árpád lett, egyidejűleg a létszáma 5 főre csökkent, mivel az Igazgatóság tagjai közül az igazságügyminiszter felmentette Kollár K. Attila és Wossala György urakat. A Felügyelő Bizottság 3 főre csökkent, mivel Csóti György és dr. Rettegny István urakat a közgyűlés szintén felmentette.

A következő változásra 1996. április 25-iki hatállyal került sor. Ekkor Bary László igazgatóság tag helyére dr. Veit József került. A könnyvvizsgáló személye is változott: 1996. április 25-től Adorján Csaba látja el a vizsgálói feladatokat.

1997. január 28-án dr. Erdei Árpád helyére dr. Galló György úr került és látja el a mai napig az Igazgatóság elnökének feladatait.

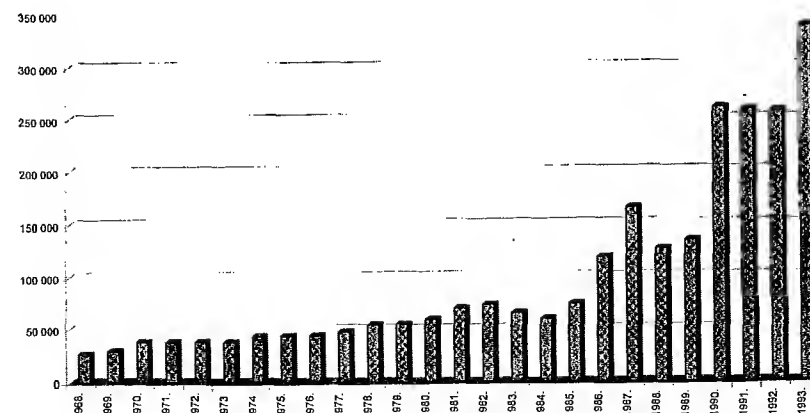
1998. január 1-től dr. Makai Katalin helyére dr. Turcsán Katalin került az Igazgatóságba, és végül 1998. december 1-től dr. Rátkai Terézia helyére dr. Pintér Ferencné került a Felügyelő Bizottságba.

Az OFFI gazdálkodása és az Iroda által foglalkoztatottak létszáma

Az OFFI árbevételi adatai a folyamatosan emelkedő tendencia mellett jól mutatják, hogy a fordításügy országos szabályozásának milyen jelentősége van. Például 1969 és 1970, 1973 és 1974, illetve 1980 és 1981 között az IM-ÁH rendeletek megjelenése, míg 1986-ban (1985 után) az új rendeletcsomag megjelenése, illetve 1987-ben az árak felszabadítása jelentett jelentősebb árbevételnövekedést. Az alábbi táblázat, illetve grafikon alapján figyelemmel kísérhető a cég fejlődésének alakulása:

[illegible]

Az OFFI III. OFFI Rt. adatai 1968-1993.
(Árbevétel e.Ft.)

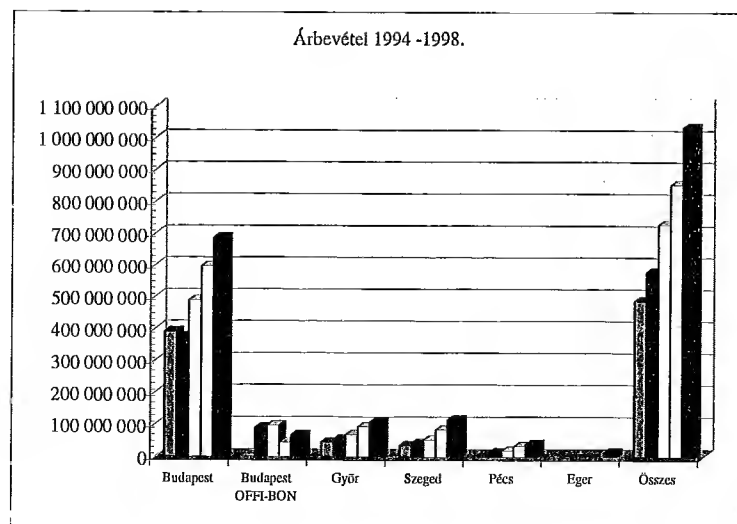

A részvénytársasággá való átalakulás után az átalakulás előtti évek fejlesztésének eredményeként kialakult a területi irodák hálózata. Eszerint a területi elhelyezkedés az alábbiak szerint alakult:

- Budapesti központ
- Észak-dunántúli Területi Központ, Győr
- Kelet-magyarországi Területi Központ, Szeged
- Dél-dunántúli Területi Központ, Pécs
- Heves megyei Kirendeltség, Eger

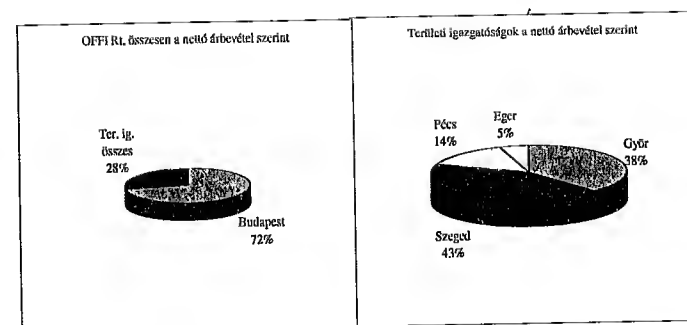
A bruttó árbevétel alakulása 1994-1998 között

	1994	1995	1996	1997	1998
Budapest	392 465 974	376 713 506	490 822 930	597 553 933	688 427 134
Budapest OFFI-BON	9 180 500	91 030 917	98 128 593	45 657 629	68 296 293
Győr	46 314 321	54 794 457	68 988 587	93 934 432	109 713 960
Szeged	36 170 737	43 191 994	53 347 624	84 548 410	116 162 853
Pécs	5 372 895	14 917 796	18 934 796	32 912 173	39 941 943
Eger					14 027 192
Összes	489 506 421	580 650 665	730 224 526	854 613 574	1 036 571 373

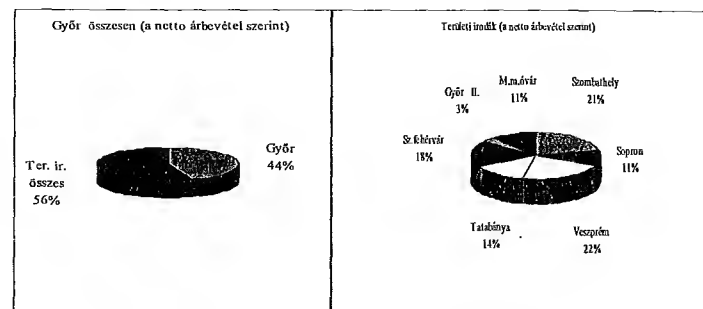
Forgalmi adatok

	DB	Netto	ÁFA	Posta	Előleg	Összesen	Hiteles	N. hiteles
Budapest	60 691	675 782 513	5958 928	1 479 184	-215 273 089	467 947 536	96%	4%
Győr	11 856	100 018 188	7863 204	792 596	-50 000	108 623 988	69%	31%
Szeged	11 896	110 678 885	4139 590	390 084	-33 554 400	81 654 159	85%	15%
Pécs	4 309	37 663 337	2 040 306	177 787	-10 204 000	29 677 430	78%	22%
Eger	1 149	12 188 923	678 953	48 958	-2 339 000	10 577 834	78%	22%
Ter. ig. összes	29 210	260 549 333	14 722 053	1 409 425	-46 147 400	230 533 411	77%	23%
Mind összesen	89 901	936 331 846	20 680 981	2 888 609	-261 420 489	668 480 947	91%	9%

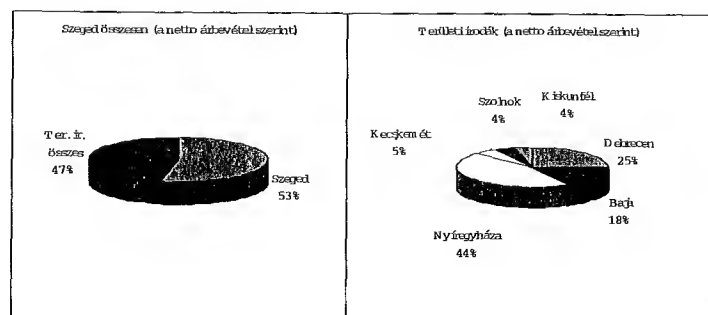
Észak-dunántúli Területi Központ, Győr

	DB	Netto	ÁFA	Posta	Előleg	Összesen	Hiteles	N. hiteles
Győr	4 352	44 364 055	5 241 764	310 148	-50 000	49 865 967	53%	47%
Szombathely	1 415	11 478 010	775 153	136 253		12 389 416	73%	27%
Sopron	892	6 073 777	281 390	24 333		6 379 500	81%	19%
Veszprém	1 751	12 145 179	547 152	170 350		12 862 681	82%	18%
Tatabánya	1 036	7 596 486	508 114	44 405		8 149 005	73%	27%
Székesfehérvár	1 200	10 167 012	132 055	87 449		10 386 516	95%	5%
Győr II	277	1 803 754	94 987	4 145		1 902 886	79%	21%
M. magyaróvár	933	6 389 915	282 589	15 513		6 688 017	82%	18%
Ter. ig. összesen	7 504	55 654 133	2 621 440	482 448		58 758 021	81%	19%
Mind összesen	11 856	100 018 188	7 863 204	792 596	-50 000	108 623 988	69%	31%

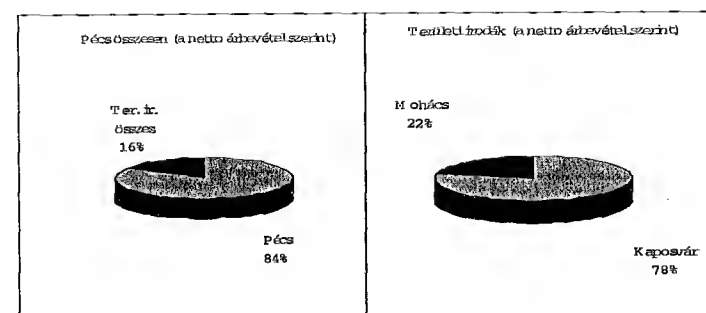
Kelet-magyarországi Területi Központ, Szeged

	DB	Netto	ÁFA	Posta	Előleg	Összesen	Hiteles	N. hiteles
Szeged	6048	58 755 753	2 474 192	171 041	-14 253 200	47 147 736	83%	17%
Debrecen	1 725	12 847 340	347 840	7 723	-4 883 300	8 319 603	89%	11%
Baja	942	9 281 173	622 740	36 712	-976 300	8 964 325	73%	27%
Nyíregyháza	2457	22 915 746	444 676	117 624	-11 841 800	11 636 246	92%	8%
Kecskemét	321	2 751 831	4 700	14 498	-682 000	2 089 029	99%	1%
Szolnok	213	2 039 285	3 661	36 961	-257 500	1 822 407	99%	1%
Kiskunféld.	190	2 087 757	241 781	5 525	-660 800	1 674 763	54%	46%
Ter. ir. összesen	5848	51 923 132	1 665 398	219 043	-19 301 200	34 506 373	87%	13%
Mind összesen	11 896	110 678 885	4 139 590	390 094	-33 554 400	81 654 159	85%	15%

Dél-dunántúli Területi Központ, Pécs

	DB	Netto	ÁFA	Posta	Előleg	Összesen	Hiteles	N. hiteles
Pécs	3 500	31 600 614	1 853 180	109 581	-7 849 200	25 696 175	77%	23%
Kaposvár	607	4 738 183	181 280	68 206	-1 883 700	3 103 969	85%	15%
Mohács	202	1 324 540	23 846	0	-471 100	877 286	93%	7%
Ter. ir. összesen	809	6 062 723	205 126	68 206	-2 354 800	3 981 255	86%	14%
Mind összesen	4 309	37 663 337	2 040 306	177 787	-10 204 000	29 677 430	78%	22%

A bemutatott gazdasági adatok, az OFFI Rt. hálózatának folyamatos - mind regionális, mind pedig szakmai - fejlesztése és a közelgő európai unióhoz való csatlakozás újabb és újabb kihívásokat jelent. A jogharmonizációs fordítások elkészítésében remélhetően jelentős szerepet kaphat a részvénytársaság, amely - s ez ma már mindenki előtt világos kell legyen - csak a teljes, a szakma és a legnagyobb fordítóiroda korrekt és kölcsönös érdekeket szem előtt tartó kapcsolatát és együttműködését igényli, hiszen „Minden fordítás minőségének és sikerének záloga a fordító magatartása” - írta dr. Tárnóczi Lóránt.

Az OFFI Rt-nek törekednie kell arra, hogy a fordítói magatartás a lehetőségek szerint maximális megbízhatóságot eredményezze, az OFFI a fordítók teljes bizalmát élvezze, és ezáltal ne sérüljön az állampolgári jogbiztonság - a saját anyanyelv bármikori használatának lehetősége - intézménye.

Az OFFI kinevezett igazgatóinak
és megbízott vezetőinek
névsora
1949-től

dr. Tardy Lajos igazgató (1949)
dr. Dobossy Imre mb. vezető, majd igazgatóhelyettes (1955)
dr. Sándor Pál igazgató (1956)
dr. Haraszi Istvánné igazgató (1958)
Szarvas Pál igazgató (1961)
dr. Dvorák Géza igazgató (1966)
dr. Karcsay Sándor mb. vezető, majd igazgatóhelyettes (1967)
dr. Merényi Imre igazgató (1967)
Szappanos Géza igazgató, majd vezérigazgató (1981)
Vida Tamás igazgatóhelyettes (1982)
Martinez F. Benito kereskedelmi igazgató (1984)
dr. Keil Béni igazgatóhelyettes, majd vezérigazgató-helyettes (1990)

Az OFFI gazdasági vezetőinek névsora 1949-től

dr. Ipolyölgyi Sándor vez. könyvelő (1950)
Szandiner Egon vez. könyvelő
Krámer Rezső vez. könyvelő (1953)
Benesch Zoltán mb. vez. könyvelő (1955)
Havas Miklós főkönyvelő (1956)
Palik József főkönyvelő, majd gazdasági igazgató (1979)
Bary László gazdasági igazgató (1990)
dr. Veit József gazdasági igazgató (1996)

Az OFFI állományi és szerződéses lektorainak és fordítóinak
névsora 1949-től

Antalffy Tibor
Aszódi Imre
Ádámfy György
Ágics István
Ányos László
Balás Kornél
Baljuk Vladim
Balogh László
Baltovich László
Bassola Zoltán
Bába Miklósné
Bányász György
Beke Gábor
Benkő Gyula
Berecz István
Bibó István
Boikliev Dimó
Bornemissza Gábor
Chrudinák Alajos
Cottely János
Csiky János
Csordás István
Dabis Attila
Dárday Gábor
Demény Pál
Dessewffy Olivér
Décsi Gyula
Dobossy Imre

Erő Mátyás
Esterházy Mátyás
Fekete Sándor
Félix Pál
Forintos György
Gedényi Mihály
Gellért Tamás
Glancz Magda
Göncz Árpád
Gurszky István
Haidekker Miklós
Hamari Éva
Hamburger Dénes
Hegedüs András
Herbert Egon
Hoffer János
Horváth Ferenc
Huzsvik György
Ikvey László
Illés László
Illyés József
Jónás Kornél
Jurenák Éva
Kemendi Béla
Karcsay Sándor
Kommer Endre
Kovács István
Kovács Károly
Kovács Márta
Kovács Tibor
Krassó György
Lamberg Pál
Latkóczy Sándor
László Gy. Ferenc
Lénárt Görgy
Lipcsei M. Sándor
Luchterhand Pál
Ludvig Éva
Marián István

Lukács Tibor
Márkus György
Márton András
Mervel Ferenc
Mérei Ferenc
Milcsevics Jenőné
Molnár Ernő
Nagy Elek
Nábráczky Béla
Nógrádi Gyuláné
Pacor Ernő
Passuth László
Pánti György
Pászkán Ferencné
Pfeifer Dániel
Pintz Gábor
Ray Tamás
Rákosi Nelly
Regéczy László
Richter Károly
Richter László
Ruttkay László
Say Rudolfné
Sáfrány István
Sándory Mihály
Scheuer Róbertné
Sebestyén Béla
Sergő Zoltán
Simó György
Solt Hugó
Steller Éva
Surek Vladimir
Szabó Árpád
Szabó Papp László
Szántó János
Székely István
Takács László
Tarnóczy Lóránt
Tichy Gyula

Timár István
Tolnai Klára
Torkom Borisz
Török Miklós
Umlauff Szigfried
Váradi Ernőné
Vért Andor
Viczián István
Vida Gedeon
Vida Tamás
Vida Tivadar
Wein Tibor
Zajgóváry Á. Károly
Zolómy László
Zoltán Lajos
Zoltán Pálné
Zsámboky Zoltán

AZ OFFI RT. BELSŐ ÉS KÜLSŐ ÁLLOMÁNYÚ
LEKTORAINAK ÉS
FORDÍTÓINAK NÉVSORA

Adamecz Kálmán
Antalffy András
Azim Mazen
Balla Gáborné
Baradlai József
Bátory Éva
Bencze Tamás
Bölcsházy Gábor
Butykai István
Bogár Edit
Bordács Mihály
Boday Andrásné
Csomai Gyöngyi
Dakakni Abdul Hamid
David Evans
Dihen Judit
Ernszt Jánosné
Érsek Iván
Farkas Erszébet
Fábricz Károly
Fodor Jánosné
Füst Vilmos
Füst Vilmosné
Gál Tímea
Galli Péter
Gárdos János
Gerendás János
Gódor Mónika

Gonda György
Gráfl Tibor
Grezsú Katalin
Grutchfield Sam
Guelmino Sándor †
Guelmino Szilvia
Gyuris András
Halmos Vilmosné
Háy György
Heckenberger István
Hemeleinné Kiszely Katalin
Herboly Lászlóné
Horányi Antalné
Horváth Katalin
Iovanescu Emil
Jakab Árpád
Jankó János
Józsa Anikó
Kaposiné Győri Ágnes
Kapolyi Lászlóné
Karlovitcz Kristóf
Kasznaqidiszné Takács Katalin
Kasztreiner Endre
Kárpáti György
Keresztes Éva
Kerényi Géza
Király Marion
Kirkósa Sándor
Kiss Sándor
Kovács Elemér
Kucsera István
Laczó Gyula
Laczó Nándor
Lieber Péter
Linke (Képešy) Claudia
Liu Siuye
Lukácsné Bajzek Mária
Luo Sudong
Major Pál

Mederos Coll Abel
Meng Chuande
Miklovitz András
Mikudina Erzsébet
Molnárné Vámos Margit
Monostori Tibor
Nagy Baka György
Nagy Ernő
Nyárádi Gábor
Pánti György
Pázmányi Sándor
Péczkáné Kovács Mária
Pentz Mónika
Pozsonyi László
Roósz Emil
Sági Péter
Schaffler György
Schmidt Péter
Schmidt Peter
Serei Rudolf
Simó György
Solti Péter
Sulányi Péter
Szabó Gábor
Szabó László
Szalkai Károly
Szalma Júlia
Székely János
Szilasiné Magyarics Zsuzsanna
Szőke Ágnes
Szőke Barnabás
Szuhai Elemér
Takács Zoltán
Tiborszky Péter
Till István
Tóth Gedeon
Tóth Jenőné
Törő Krisztina
Vadász Magda

Vajna Tünde
Vancsakovszki Istvánné
Varga Emília
Varga-Haszonits István
Vida János
Virág Judit
Vitális Lászlóné
Weichinger András
Zakariás Erzsébet

B 1638519

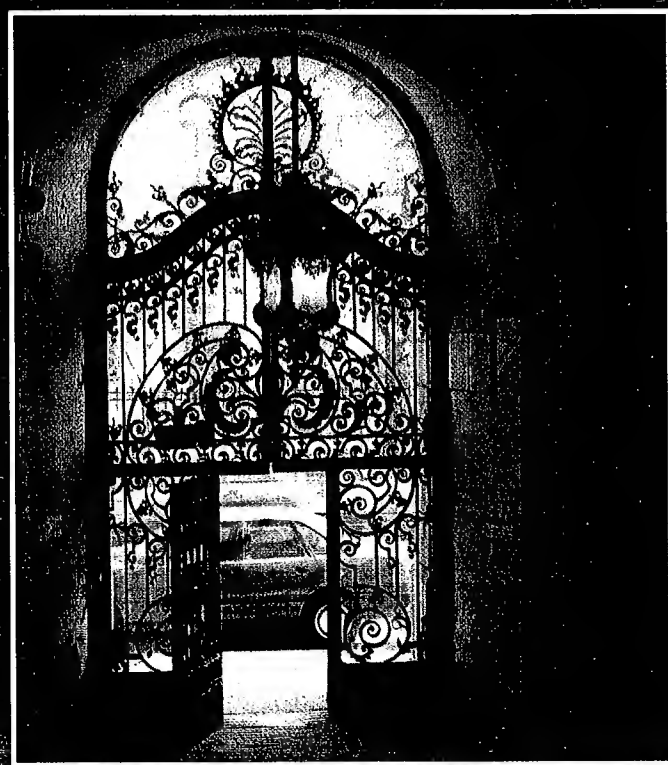

**A MAGYAR
ÁLLAMI
FORDÍTÁSÜGY**

130

ESZTENDEJE

1869–1949–1999

B 163859